

Institut pro kriminologii
a sociální prevenci

Jan Rozum
Jan Tomášek
Jiří Vlach
Lucie Háková

Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy

Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy

Jan Rozum
Jan Tomášek
Jiří Vlach
Lucie Háková

Autorský kolektiv:

Mgr. Jan Rozum

PhDr. Jan Tomášek, Ph.D.

Mgr. Jiří Vlach

Mgr. Lucie Háková

Recenzenti:

Mgr. Hana Fidesová, Ph.D. (Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze)

PhDr. JUDr. Jana Firstová, Ph.D. (Vysoká škola finanční a správní, katedra trestního práva a kriminologie)

Technická spolupráce:

Lucie Černá

Afiliace výzkumného projektu:

Tato odborná publikace vznikla jako jeden z výsledků výzkumného projektu „Ověřování účinnosti trestní politiky ve vazbě na trendy vývoje, počtu a struktury vězeňské populace“ (s identifikačním kódem VF20152016043), získaného na základě veřejné zakázky Ministerstva vnitra ČR. Institut pro kriminologii a sociální prevenci díky ní získal účelovou podporu na řešení projektu výzkumu.

Obsah

Úvod	7
I. Předmět, cíle a užití metody výzkumu	11
II. Trestní a sankční politika uplatňovaná v České republice	15
II.1 Sankční politika realizovaná po přijetí nového trestního zákoníku	15
II.2 Návrhy na snížení stavu vězeňské populace	23
III. Statistické údaje o kriminální recidivě v České republice	31
III.1 K pojmu kriminální recidiva	31
III.2 Trestní politika a sledování recidivy	31
III.3 Recidiva z pohledu statistických údajů Ministerstva vnitra a Policie ČR	33
III.4 Recidiva trestné činnosti podle statistických výkazů Ministerstva spravedlnosti	48
III.5 Penologické pojetí recidivy	56
IV. Sledování údajů o kriminální recidivě v zahraničí	59
IV.1 Velká Británie	62
IV.2 Nizozemí	63
IV.3 Německo	65
IV.4 Měření recidivy v mezinárodním srovnání	66
V. Rejstřík trestů jako zdroj dat pro zkoumání efektivity trestní politiky	71
VI. Závěry a diskuse	79
Resumé	85
Summary	91
Použité prameny	99

Úvod

Z řady definic trestní politiky, které nabízí odborná literatura, lze použít obecné vymezení, vyjádřené Musilem (Musil, 1998): „Trestní politika, jako součást obecné politiky, formuluje cíle a prostředky společenské kontroly kriminality pomocí trestního práva“. V odborné literatuře i v praxi se kromě pojmu trestní politika lze setkat také s pojmy kriminální či sankční politika. Vztah všech těchto pojmů je možno charakterizovat tak, že kriminální politikou lze rozumět všechna opatření proti zločinnosti, trestní politikou ta opatření, která využívají trestní právo a sankční politikou stanovení účelu trestání, systému trestních sankcí a jejich uplatňování.

Úkolem trestní politiky je též identifikovat aktuální stav společenského konsensu o základních právně politických principech, které mají stabilizující funkci zejména v dobách častých legislativních změn. Logickou součástí tohoto úkolu je formulace určitých konstant trestní politiky, které budou dlouhodobě ovlivňovat trestní legislativu a aplikační praxi, byť i ony jsou historicky a sociálně podmíněny. Pokud by se tyto konstantní principy nekontrolovaně v krátkých časových intervalech výrazně měnily, mohlo by dojít k narušení celistvosti systému trestního práva a jeho následnému rozkladu.

Recidiva představuje jedno z klíčových témat moderní trestní politiky. Pokud společnost programově usiluje o to, aby intervence justičního systému vedly pachatele k ukončení kriminální kariéry, pak jsou to právě informace o jeho případné další trestné činnosti, z čeho lze usuzovat na úspěch či selhání příslušných opatření. Není překvapivé, že zájem o tyto údaje v posledních letech stoupá. Otázky bezpečnosti či ohrožení občanů a jejich zdraví nebo majetku přitahují stále více pozornosti, a tak se i diskuze o kriminalitě a její kontrole přednostně orientují na rizika, která pachatelé trestné činnosti představují.

V obecné rovině zpravidla chápeme kriminální recidivu jako další trestnou činnost, jíž se dopustí jedinec, který byl za kriminální jednání trestán již v minulosti (např. Bushway, Brame, & Paternoster, 2004). Přesné vymezení tohoto termínu je ovšem problematické, neboť na něj můžeme nahlížet z různých úhlů pohledu. Často se hovoří například o potřebě rozlišit recidivu ve významu trestně právním (pachatel se dopustí trestného činu poté, co již byl za předchozí trestný čin pravomocně odsouzen), v kriminalisticko-statistickém (pachatelé opětovně evidovaní v kriminálních statistikách) a v kriminologickém (opětovné asociální jednání bez ohledu na to, zda byl pachatel za předchozí skutek potrestán či stíhán)¹. Odvíjí se od toho také skutečnost, z jakých zdrojů budeme na případné pokračování kriminální kariéry usuzovat. Je všeobecně známo, že jen část kriminálních skutků je oznámena policii či policií zjištěna, a díky tomu následně řešena. Zbývající skutky zůstávají v oblasti kriminality latentní, o jejímž rozsahu můžeme pouze spekulovat.

Způsob, jak si recidivu definujeme, bude vždy ovlivňovat míru, v jaké bude následně zjištěna. V kriminologických výzkumech se můžeme nejčastěji setkat s pojetím recidivy coby oficiálního záznamu o novém trestním stíhání, dalším odsouzení či dalším uvěznění (Zara & Farrington, 2016). Nejvíce využíváno bývá kritérium nového odsouzení, tedy údaj, který je snadno dostupný v databázích typu rejstříku trestů (Farrall, 2002).

1 Podrobně k tomu v poslední době u nás např. Marešová & kol. (2011).

Spojeno je s ním ale hned několik nedostatků. Jak připomíná Lloyd a kol. (1994), problém zde představuje především skutečnost, že údaj o novém odsouzení nelze automaticky slučovat s novým trestným činem. Mezi spácháním skutku a jeho soudním postihem může být časová prodleva, díky níž se záznam o odsouzení objeví v rejstříku se zpožděním. Otázkou, na níž neexistuje jednoznačná odpověď, je také nastavení adekvátního časového období, po které bychom měli jedince sledovat, abychom mohli jeho kriminální kariéru s jistotou prohlásit za ukončenou. Výzkum zde bude vždy narážet na problém, že jen stěží rozlíšíme její definitivní konec od krátkých či delších přestávek nebo pauz v páchání trestné činnosti, s nimiž se u většiny pachatelů vcelku přirozeně setkáme. Ani pět či deset let bez spáchaného skutku nezajišťuje, že se dotyčný jedinec k trestné činnosti nevrátí (Maruna, Le Bel, Mitchell, & Naples, 2004).

I přes uvedené slabiny se racionální trestní politika bez údajů o recidivě neobejde, a to i proto, že se jedná o v podstatě ničím nenahraditelnou zpětnou vazbu pro instituce, které jednotlivé tresty a opatření uplatňují v praxi (tedy zejména státní zastupitelství, soudy, vězeňskou službu a probační službu). Dobře patrné je to v posledních letech na mezinárodní úrovni. Rada Evropy vyvíjí značné úsilí o zdokonalení systému sběru dat o recidivě ve všech členských zemích, což je ostatně plně ve shodě s její celkovou trestní politikou zdůrazňující nápravnou rovinu trestních sankcí i systematickou evaluaci jejich uplatňování (viz např. Doporučení Rady k Evropským vězeňským pravidlům z roku 2006 či Doporučení o probačních pravidlech z roku 2010). Získané poznatky lze navíc uplatnit při rozvoji a postupném zdokonalování nástrojů na odhalování rizik budoucí recidivy, které jednotlivé složky justičního systému mohou využít ve své každodenní praxi.

I.

Předmět, cíle a užití metody výzkumu

Předmět a cíle výzkumu byly stanoveny veřejnou zakázkou Ministerstva vnitra. Projekt byl řešen na základě rozhodnutí o poskytnutí účelové podpory z veřejných zdrojů na výzkum a vývoj z rozpočtové kapitoly Ministerstva vnitra, v rámci programu Bezpečnostní výzkum pro potřeby státu v letech 2010 až 2015 (BV II/1 – VZ), na řešení projektu Ověřování účinnosti trestní politiky ve vazbě na trendy vývoje, počtu a struktury vězeňské populace, s identifikačním kódem VF20152016043. Limitem projektu bylo relativně krátké období, které pro jeho řešení zadavatel stanovil. Projekt byl řešen patnáct měsíců (od 1. 10. 2015 do 31. 12. 2016).

Podle rozhodnutí o poskytnutí účelové podpory na řešení projektu výzkumu, vývoje a inovací, předmětem řešení projektu je výzkum efektivity trestní politiky uplatňované v ČR a jejího dopadu na stav, početnost a strukturu vězeňské populace. Projekt výzkumu se zaměří především na uplatňování sankcí, které mají rozhodující vliv na charakter a rozsah vězeňské populace a na analýzu vlivu trestní legislativy na trendy vývoje vězeňské populace. Řešitel navrhne legislativní a koncepční opatření směřující k tomu, aby trestní politika zajišťovala ochranu občanů před kriminalitou, včetně omezování recidivy a současně nevedla k nadměrnému růstu počtu vězňů.

Cílem projektu je podle rozhodnutí prostřednictvím kriminologicko-penologického výzkumu popsat a analyzovat hlavní vývojové trendy sankční politiky a návazně vývoje vězeňské populace. Ověřovat a analyzovat, do jaké míry je dlouhodobě vysoký stav vězeňské populace ovlivňován uplatňovanou sankční politikou. Zkoumat vliv sankční politiky na skladbu vězňených osob. Výsledky výzkumu umožňují přesněji určit vliv trestní a částečně netrestní legislativy na trendy vývoje vězeňské populace. V závislosti na tom také navrhujeme legislativní a koncepční opatření směřující k tomu, aby sankční politika lépe zajišťovala ochranu občanů před kriminalitou včetně omezování recidivy a současně nevedla k nadměrnému nárůstu počtu vězňů. Realizace těchto doporučení by mohla znamenat jak bezpečnostní přínos pro občany, tak ekonomický přínos pro stát.

V nabídce veřejné zakázky, konkrétně v popisu realizace předmětu veřejné zakázky, navrhl Institut pro kriminologii sociální prevenci, následující cíl a metody řešení výzkumného projektu:

Trestní politiku je obecně nutno chápat jako součást obecné politiky, která formuluje cíle a prostředky společenské kontroly kriminality pomocí trestního práva. Trestní politika by měla zajišťovat ochranu občanů před kriminalitou včetně omezování recidivy a současně je zapotřebí, aby nevedla k nadměrnému nárůstu počtu vězňů. Mezi základní cíle trestní politiky se zařazuje efektivní působení na odsouzené pachatele, aby v kriminální kariéře dále nepokračovali. Aby tyto cíle byly uskutečnitelné, je zapotřebí mít dostatek informací o vyhodnocení účinnosti jednotlivých intervencí justičního systému.

Při výzkumu efektivity trestní politiky uplatňované v ČR, resp. jejího dopadu na stav, početnost a strukturu vězeňské populace, je důležitou otázkou, jak míru efektivity měřit. Znamená to tedy, že informace o případné další trestné činnosti je významným měřítkem úspěchu či selhání jednotlivých intervencí justičního systému.

I ve většině zemí EU je recidiva chápána jako základní a ničím nenahraditelné měřítko efektivity ukládaných sankcí, a to i přesto, že její samotné vymezení i posuzování na základě údajů o registrované trestné činnosti není prosto řady metodologických problémů a komplikací. V posledních letech usiluje řada evropských států o zdokonalení systému sběru dat o recidivě, a to i za účelem jejich vzájemné komparace. V České republice neexistuje jednotně nastavený systém sledování a vyhodnocování recidivy odsouzených osob a data o recidivě tudíž nedávají dokonalý obraz o tomto fenoménu u nás.

Cílem výzkumu je vytvoření návrhu systému pravidelného sledování a vyhodnocování recidivy odsouzených osob v České republice.

Výzkumný projekt analyzuje dosavadní stav sledování recidivy u nás, vyhodnocuje současný stav sledování recidivy a navrhuje nový systém, který dokáže systematicky a dlouhodobě sledovat data o recidivě. Racionální přístup ke kontrole kriminality, založený na systematickém vyhodnocování její účinnosti, se bez těchto dat a jejich hlubších kriminologických analýz neobejde. Nedílnou součástí výzkumu je také analýza zahraničních pramenů a dokumentů k problematice sběru a vyhodnocování dat o recidivě.

Data tohoto druhu umožní posuzovat účinnost jednotlivých typů sankcí a mohla by se stát v budoucnu doplňkem například standardních sestav justičních statistik o trestné činnosti. Výzkum byl konzultován s úsekem trestní politiky Ministerstva spravedlnosti a má plnou podporu k realizaci a součinnosti.

Při řešení výzkumném projektu byly použity následující metody:

- analýza zahraničních (především evropských) pramenů k problematice sběru a vykazování dat o recidivě
- analýza dosavadního sběru a vykazování dat o recidivě v České republice
- analýza rozhovorů s odbornými pracovníky Ministerstva spravedlnosti, Rejstříku trestů, kteří participují na sběru dat o trestné činnosti

Výsledkem našeho výzkumu je návrh systému pravidelného sledování a vyhodnocování recidivy u odsouzených osob v České republice (v resortu Ministerstva spravedlnosti). Systém sledování recidivy, který umožní dlouhodobě a koncepčně sledovat data o recidivě, je přínosný pro další návrhy opatření v praktické realizaci trestní politiky.

Výzkumný projekt byl realizován v krátkém časovém období, a proto byla jeho část, podle zadání projektu zaměřená na efektivitu trestní politiky uplatňované v České republice, zjišťována především sekundární analýzou výsledků výzkumů Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (dále v textu Institut nebo IKSP) v oblasti trestní a sankční politiky, doplněnou o statistické údaje a stav z roku 2015. Analyzovány byly výsledky projektů realizovaných v IKSP po přijetí nového trestního zákoníku. Rozboru byly podrobeny i četné podkladové materiály zpracované v IKSP pro potřeby Ministerstva spravedlnosti, které se vztahují k problematice trestní a sankční politiky, snižování počtů vězeňské populace či uplatňování alternativních trestů.

Na jejich základě byly popsány hlavní vývojové trendy sankční politiky, včetně vývoje vězeňské populace, a to s důrazem na stav po přijetí nového trestního zákoníku. Výzkum

přináší i konkrétní návrhy a opatření k efektivnějšímu výkonu sankční politiky. K tomu lze uvést, že dva členové týmu (Mgr. Jan Rozum a PhDr. Jan Tomášek, Ph.D.) uplatnili konkrétní návrhy, které plynou z tohoto projektu, v rámci návrhů pro potřebu Komise pro trvalé úsilí o snižování počtu vězněných osob, kterou ustanovil, jako svůj poradní orgán ministr spravedlnosti JUDr. Robert Pelikán, Ph.D.

Výzkumům v oblasti sankční politiky je v IKSP dlouhodobě věnována pozornost. Ve sledovaném období byl realizován výzkumný projekt „Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí“. Projekt byl schválen Grantovou agenturou České republiky (GA ČR) na období let 2012 až 2015 pod č. P408/12/2209. Jeho kompletní výsledky jsou publikovány v monografii Scheinost, Válková, & kol.: Sankční politika a její uplatňování (2015). Předmětem tohoto rozsáhlého, dlouhodobého a velmi prakticky zaměřeného výzkumu byla analýza a vyhodnocení právní úpravy trestněprávních sankcí po změnách, ke kterým došlo v důsledku přijetí nového trestního zákoníku v kontextu sankční politiky uplatňované v České republice po roce 1989. Byl zkoumán dopad uplatňování nového trestního zákoníku na aplikační praxi vybraných institucí trestní justice, na charakter a strukturu ukládaných sankcí, a tím i na skladbu vězeňské populace. Z projektu vzešlo mnoho výzkumných poznatků a badatelé předložili k dalšímu využití řadu relevantních praktických návrhů (blíže k výsledkům např.: Scheinost & kol. 2014; Hulmáková & Rozum, 2012; Scheinost & kol., 2015).

Dalším projektem, realizovaným na dané téma v IKSP, byl výzkum s názvem „Analýza změn struktury, trendů a charakteristik vývoje vězeňské populace“. Výsledky projektu nalezneme v publikaci Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza (Marešová & kol., 2016). Předmětem výzkumu byla skladba současné vězeňské populace České republiky, její struktura, trendy a charakteristiky vývoje, a to od roku 1990. Součástí projektu byla i celková sankční politika v České republice po roce 1990, se zvláštním zaměřením na ukládání nepodmíněného trestu a jeho hlavních alternativ a analýza skladby všech pravomocně odsouzených osob v letech 1994–2014. Jedním z cílů výzkumu bylo zjistit a popsat příčiny současného vysokého (z pohledu historie a očekávání posledních let) počtu vězněných osob, příčiny změny trendů vývoje počtů odsouzených a skladby vězeňské populace. Cílem nebylo pouze soustředit poznatky, ale i zpracování návrhů na omezení počtu vězněných osob.

II.

Trestní a sankční politika uplatňovaná v České republice

Trestní politika státu je konkretizována především v jeho trestní legislativě hmotněprávní i procesní, v systému a uspořádání orgánů a institucí zajišťujících uplatňování trestněprávních norem i v praktické činnosti těchto subjektů. Rozlišovat lze trestní politiku v širším a užším pojetí. Širší pojetí zahrnuje do trestní politiky všechny činnosti a opatření uplatňované zákonodárskými i exekutivními orgány, státními i nestátními organizacemi a hospodářskými subjekty, jakož i občanské aktivity, které jsou zaměřeny na kontrolu kriminality, její potlačování i prevenci. Užší vymezení trestní politiky zahrnuje především trestní zákonodárství a činnosti i opatření orgánů činných v trestním řízení; aktivity dalších subjektů pouze v tom rozsahu, v jakém jsou přímo orientovány na kontrolu kriminality či do trestní oblasti (Musil, 1998).

II.1 Sankční politika realizovaná po přijetí nového trestního zákoníku

Když zhodnotíme u nás období po sametové revoluci, tak za velmi zásadní z pohledu trestní a sankční politiky lze považovat (Marešová & kol., 2016):

- depenalizaci a dekriminalizaci po roce 1989,
- rozšíření škály alternativních trestů po roce 1989,
- velkou novelu trestního řádu a novelu trestního zákona č. 265/2001 Sb., která ovlivnila rozhodování soudů o trestech,
- přijetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb.,
- přijetí nového trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.

Pokud se zaměříme na období po přijetí nového trestního zákoníku, tak lze potvrdit, že v právní úpravě sankcí došlo k výrazným změnám. Nová kodifikace je založena na přesvědčení, že ochranu demokratického státního a společenského zřízení, práv a svobod jednotlivců a ochranu jejich života, zdraví a majetku je třeba dosahovat především mimotrestními prostředky. Na protiprávní jednání je třeba reagovat prostředky trestního práva až v krajních případech v souladu s pomocnou (subsidiární) úlohou trestního práva v právním řádu a ve společnosti. Trestní právo kodifikované v trestním zákoníku nepovažuje trest pouze za odplatu za spáchaný čin. Vedle naplňování základní ochranné funkce trestní právo usiluje též o sociální reintegraci pachatelů a o zajištění přiměřené satisfakce obětem trestných činů.

Podle důvodové zprávy k novému trestnímu zákoníku nová filozofie trestních sankcí vychází ze zásady depenalizace, kdy jsou stávající trestní sankce (tresty a ochranná opatření) v potřebné míře upraveny a dále jsou koncipovány nové efektivnější alternativní sankce, které jsou formulovány i se zřetelem na přiměřenou satisfakci obětí trestných činů.² Bylo třeba změnit hierarchii sankcí a byl kladen důraz na individuální přístup k řešení trestních věcí, předpokládající širokou možnost využití alternativních sankcí k zajištění pozitivní motivace pachatele.

Výrazným rysem nové právní úpravy trestních sankcí, který ji odlišuje od úpravy předchozí, je uplatnění dvou protikladných linií v trestání, vedoucích k hlubší diferenciaci trestního postihu. Na jedné straně se v právní úpravě, v návaznosti na novelizace předchozího trestního zákona, které probíhaly již od roku 1989, projevuje zásada depenalizace

2 Důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku, I. Obecná část, 2009.

spolu se zdůrazněním principu, že trest odnětí svobody je nutno chápat jako ultima ratio sankčního systému (Scheinost, Válková, & kol., 2015). Trestní zákoník tedy pokračuje v linii omezování prostoru pro ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a dále rozšiřuje možnosti využívání alternativních trestů a hmotněprávních alternativ k potrestání uplatňujících se u méně závažné kategorie trestných činů, tj. přečinů (§ 14 odst. 2 TrZ). Tento trend je výslovně zakotven v obecných zásadách pro ukládání sankcí. Na druhé straně trestní zákoník zpřísňuje možnosti trestního postihu zločinů, a to zejména zločinů zvláště závažných (§ 14 odst. 3 TrZ).

Zákonodárce předpokládal, že se změny projeví pozitivním směrem v uplatňované sankční politice, a to především snížením aplikace krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody a snížením počtu vězňů (Tabulka 2 a Graf 1).

Jenže v případě nepodmíněného trestu odnětí svobody, ale i po účinnosti nového zákoníku pokračoval nárůst počtu ukládaných nepodmíněných trestů odnětí svobody, který započal již v předchozích letech (Tabulka 1). Tím samozřejmě docházelo i k postupnému zvyšování vězeňské populace (Scheinost, Válková, & kol., 2015; Hulmáková & Rozum, 2012). Tato skutečnost měla samozřejmě i negativní odraz ve struktuře osob ve výkonu trestu odnětí svobody dle délky trestu (Tabulka 3).

Hlavní příčinou je posilování trestní represe, které se projevilo i ve zvýšení trestů za méně závažnou kriminalitu (trestné činy krádeže § 205 TrZ, zanedbání povinné výživy § 196 TrZ, maření výkonu úředního rozhodnutí § 337 TrZ) a to i v závislosti na recidivě, což vedlo k výraznějšímu nárůstu nepodmíněných trestů odnětí svobody, a to zejména v trvání od 6 měsíců do 3 let a v prvních letech účinnosti nového trestního zákoníku navýšilo počet vězňů o 2 700 osob (Scheinost, Válková, & kol., 2015). Jelikož jde o nejčastěji páchanou trestnou činnost, tak nebylo překvapením, že se zpřísnění projevilo nepříznivě i ve složení odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody podle délky uloženého trestu. Jak uvádí Marešová, od roku 2010 došlo k podstatnému nárůstu osob ve výkonu trestu odnětí svobody s trestem vyšším než jeden rok (Marešová & kol., 2016).

Přihlédne-li se k tomu, že současně působil pomalý „náběh“ nových alternativních trestů, a to především domácího vězení, u kterého to bylo způsobeno především nezajištěním původně s účinností trestního zákoníku předpokládané elektronické kontroly jeho výkonu, a trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, mělo spojení těchto skutečností zásadní negativní efekt, neboť zejména drobná majetková kriminalita, zanedbání povinné výživy a maření výkonu úředního rozhodnutí a vykazání tvoří v České republice dlouhodobě okolo 70 % odsouzené trestné činnosti.

Po přijetí nového trestního zákoníku se zvýšil podíl odsouzených k trestům nad 15 let, a to v důsledku zpřísnění trestních sazeb u závažných trestných činů.

Podstatný vliv na ukládání krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody mělo i určité omezení ukládání trestu obecně prospěšných prací na základě nového ustanovení § 62 odst. 2 TrZ, podle kterého soud trest obecně prospěšných prací zpravidla neuloží, jde-li o pachatele, kterému byl trest obecně prospěšných prací v době tří let předcházejících uložení tohoto druhu trestu přeměněn na trest odnětí svobody podle § 65 odst. 2 TrZ (viz

i úprava u trestního příkazu, kde je nyní nutno ve smyslu § 314e odst. 3 TrŘ si předem vyžádat zprávu probačního úředníka). Negativně je třeba hodnotit i setrvale nízký počet ukládaných peněžitých trestů (Scheinost & kol., 2013).

Na výše uvedené skutečnosti zákonodárce reagoval novelou trestního zákoníku č. 390/2012 Sb. tak, že byl zmírněn postih v případě trestných činů zanedbání povinné výživy a maření výkonu úředního rozhodnutí. K poklesu nepodmíněného testu odnětí svobody došlo až v roce 2013, kdy podíl alternativních sankcí – 11 % – byl ve sledovaném období od roku 1995 nejnižší. Pokles podílu nepodmíněného trestu odnětí svobody v roce 2013 má souvislost i se změnami ve způsobu rozhodování soudů, tj. nárůstu počtu odsouzených formou trestního příkazu, který souvisel s opětovným nárůstem počtu stíhaných a obžalovaných a tedy i odsouzených osob v tomto roce.

Dalším důležitým faktorem pro sankční politiku resp. vlivu na stav vězeňské populace byla amnestie prezidenta ze dne 1. 1. 2013, č. 1/2013 Sb., která mimo jiné prominula podmíněně odložené tresty odnětí svobody, které nepřevyšují dva roky (amnestováno bylo 80 630 osob). Početně významné bylo též amnestování nepodmíněných trestů do 1 roku (18 627 osob) či obecně prospěšných prací (9 660 osob), a to vždy zároveň s fikcí zahlazení (Marešová & kol., 2016).

Tabulka 1: Nepodmíněný trest odnětí svobody podle uložené délky jeho trvání 1994–2015

Rok	Trest NEPO celkem	Z toho do 1 roku	Přes 1r. do 5 r.	Přes 5 do 15 r.	Přes 15 r.	doživotí
1994	11 125	6 606	4 116	394	8	1
1995	12 552	7 722	4 313	506	11	0
1996	13 375	8 290	4 502	555	26	2
1997	13 933	8 760	4 562	588	20	3
1998	14 656	8 987	4 951	700	17	1
1999	15 340	9 926	4 728	671	11	4
2000	14 114	9 365	4 129	603	15	2
2001	12 533	8 407	3 563	547	15	1
2002	9 659	5 827	3 291	535	2	4
2003	9 797	5 925	3 298	551	22	1
2004	10 192	6 118	3 516	539	13	6
2005	10 253	6 429	3 264	542	14	4
2006	9 997	6 320	3 126	535	14	2
2007	9 871	6 549	2 833	485	4	0
2008	10 255	6 923	2 856	466	8	2
2009	10 419	7 144	2 781	488	3	3
Nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb.						
2010	11 818	7 685	3 631	487	15	1
2011	11 733	6 944	4 265	485	39	1
2012	11 602	6 680	4 388	505	29	5
2013	8 579	4 694	3 332	511	42	2
2014	9 568	5 664	3 333	520	51	1
2015	9 531	5 710	3 284	486	51	4

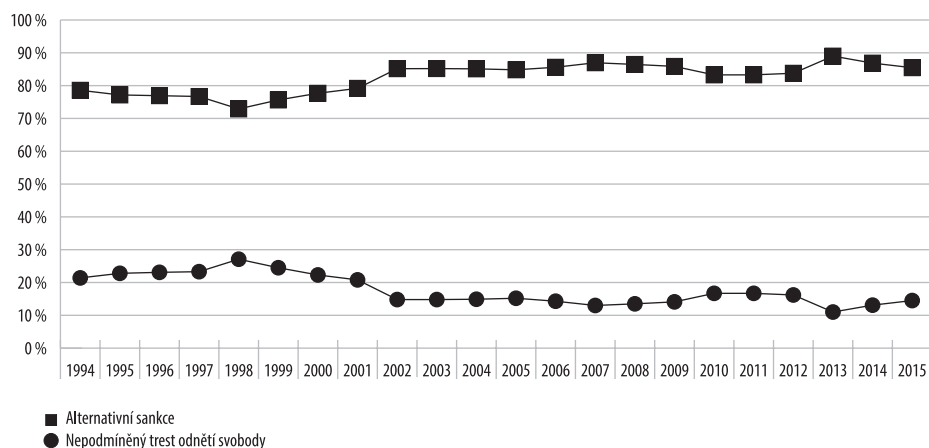
Zdroj: statistické ročenky kriminality Msp

Tabulka 2: Přehled o počtu osob odsouzených a o uložených trestech v letech 1994–2015

Rok	Počet všech odsouzených	NEPO trest	PO trest	Obecně prospěšné práce	Peněžitý trest	Domácí vězení
1994	51 931	11 125 21,4 %	33 554 64,6 %	–	5 648 10,9 %	–
1995	54 957	12 552 22,8 %	35 724 65,0 %	–	4 978 9,1 %	–
1996	57 974	13 375 23,1 %	37 020 63,9 %	725 1,3 %	4 734 8,2 %	–
1997	59 777	13 933 23,3 %	37 190 62,2 %	1 600 2,7 %	4 703 7,9 %	–
1998	54 083	14 656 27,1 %	33 059 61,1 %	1 776 3,3 %	2 634 4,9 %	–
1999	62 594	15 340 24,5 %	38 188 61,0 %	3 215 5,1 %	3 370 5,4 %	–
2000	63 211	14 114 22,3 %	35 617 56,3 %	7 084 11,2 %	3 571 5,6 %	–
2001	60 182	12 533 20,8 %	32 817 54,5 %	8 835 14,7 %	3 324 5,5 %	–
2002	65 098	9 659 14,8 %	34 942 53,7 %	13 424 20,6 %	3 500 5,4 %	–
2003	66 131	9 797 14,8 %	35 676 53,9 %	13 592 20,6 %	2 941 4,4 %	–
2004	68 443	10 192 14,9 %	36 162 52,3 %	13 031 19 %	2 913 4,3 %	–
2005	67 561	10 253 15,2 %	37 302 55,2 %	12 512 18,5 %	2 682 3,9 %	–
2006	69 445	9 997 14,3 %	41 864 60,3 %	12 273 17,7 %	2 685 3,9 %	–
2007	75 728	9 871 13 %	43 548 57,5 %	12 496 16,5 %	4 558 6 %	–
2008	75 761	10 255 13,5 %	42 157 55,6 %	11 193 14,8 %	5 307 7 %	–
2009	73 685	10 419 14,1 %	40 488 54,9 %	11 240 15,2 %	5 270 7,1 %	–
Nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb.						
2010	70 651	11 818 16,7 %	44 403 62,8 %	7 420 10,5 %	3 461 4,9 %	114 0,2 %
2011	70 160	11 733 16,7 %	45 783 65,3 %	6 514 9,3 %	3 078 4,3 %	228 0,3 %
2012	71 471	11 602 16,2 %	45 675 63,9 %	8 094 11,3 %	2 847 4 %	398 0,6 %
2013	77 976	8 579 11 %	57 465 73,4 %	6 746 8,6 %	2 491 3,2 %	177 0,2 %
2014	72 825	9 568 13,1 %	50 203 68,9 %	7 962 10,9 %	2 569 3,5 %	159 0,2 %
2015	65 569	9 531 14,5 %	43 802 66,8 %	7 702 11,7 %	2 343 3,6 %	130 0,2 %

Zdroj: statistické ročenky kriminality Msp

Graf 1: Podíl alternativních sankcí a nepodmíněného trestu odnětí svobody v letech 1995–2015

Tabulka 3: Složení odsouzených ve VTOS podle délky uloženého trestu 2009–2015

Rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
do 3 měsíců	437	351	319	258	64	115	160
od 3 do 6 měsíců	2 155	1 881	1 693	1 391	402	823	1 188
od 6 do 9 měsíců	1 797	1 673	1 621	1 523	564	993	1 395
od 9 měs. do 1 roku	2 985	3 149	3 309	3 142	953	1 926	2 785
od 1 do 2 roků	4 121	4 279	5 013	5 253	3 609	3 759	4 099
od 2 do 3 roků	2 354	2 480	2 737	2 863	2 710	2 704	2 866
od 3 do 5 roků	1 895	2 056	2 236	2 411	2 466	2 476	2 615
od 5 do 7 roků	1 090	1 057	1 093	1 123	1 140	1 203	1 281
od 7 do 10 roků	1 238	1 246	1 223	1 197	1 138	1 195	1 208
od 10 do 15 roků	1 034	1 014	998	944	901	863	839
Nad 15 roků	218	226	259	280	308	328	366
Doživotí	38	37	40	44	46	48	48
Celkem	19 374	19 449	20 541	20 429	14 301	16 433	18 850

Zdroj: statistické ročenky GR VS

Pokud se detailně zaměříme na vymezení hlavních příčin nárůstu počtu vězňů osob po přijetí nového trestního zákoníku, tak jejich vyčerpávající výčet přináší ve svých výzkumech Scheinost a Marešová (srov. Scheinost, Válková, & kol., 2015; Marešová & kol., 2016). Podle těchto autorů lze mezi zásadní příčiny zařadit:

Nenaplnění hlavního cíle trestního zákona – depenalizace

V právní úpravě trestních sankcí došlo k výrazným změnám, přičemž zákonodárce předpokládal, že se tyto změny projeví pozitivním způsobem v uplatňované sankční politice. Snížení počtu nepodmíněných trestů, resp. snížení vězeňské populace, se po přijetí

nového trestního zákoníku neprojevalo. Po účinnosti trestního zákoníku pokračoval, a to výrazněji, nárůst počtu ukládaných nepodmíněných trestů odnětí svobody, který započal již v předchozích letech. Tím samozřejmě docházelo i k postupnému zvyšování vězeňské populace. V souvislosti se zpřísněním trestních sazeb v novém trestním zákoníku bylo možné pozorovat i změny ve struktuře uložených nepodmíněných trestů dle jejich délky a také jejich podílu na celkovém počtu odsouzených osob. Tato skutečnost měla samozřejmě odraz i ve struktuře osob ve výkonu trestu odnětí svobody dle délky trestu, a to především k podstatnému nárůstu osob ve výkonu trestu odnětí svobody s trestem vyšším než jeden rok.

Zpřísnění postihu u zvláště závažných zločinů a především zpřísnění postihu recidivy u skutkových podstat frekventovaných trestných činů

Nárůst podílu nepodmíněného trestu odnětí svobody na celkovém počtu odsouzených osob po přijetí nového trestního zákoníku a změny v jeho struktuře v závislosti na délce jeho uložení, do velké míry souvisí se zpřísněním skutkových podstat, zejména zpřísněním postihu recidivy u skutkových podstat některých velmi frekventovaných trestných činů. Konkrétně jde trestný čin krádeže, zanedbání povinné výživy a maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání. Odsouzení za § 205, 196 a 337 tvoří zhruba polovinu ze všech odsouzených osob (v roce 2014 odsouzeno celkem 72 825, z toho za výše uvedené trestné činy odsouzeno 37 432 – 51,1 %). Není proto překvapivé, že zpřísnění skutkových podstat se nakonec nepříznivě projevilo ve zvýšení počtu osob ve výkonu trestu odnětí svobody.

Jak se negativně projevilo zpřísnění postihu recidivy u trestného činu krádeže (§ 205 odst. 2), a to ve struktuře uložených nepodmíněných trestů dle jejich délky, ukazuje následující Tabulka 4). Je jasně vidět, že po přijetí nového trestního zákoníku došlo ke zvýšení podílu nepodmíněných trestů odnětí svobody v rozpětí od 1 do 5 let, a to právě u skupiny odsouzených za recidivu. Následkem toho dochází k přetěžování vězeňského systému odsouzenými za bagatelní majetkovou kriminalitu (v těchto případech jde velmi často o opakované drobné krádeže).

Tabulka 4: Odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody (podle délky trestu) za trestný čin krádeže podle § 247 odst. 1 písm. e) a podle § 205 odst. 2 (tzn. v případech speciální recidivy pachatele)

Rok	Odsouzeno osob	Trest NEPO celkem	Z toho do 1 roku	Přes 1r. do 5 r.	Přes 5 do 15 r.
2008	6 348	3 082	2 597	469	16
2009	4 683	2 259	1 904	340	15
2010	5 232	2 870	2 146	706	18
2011	6 203	3 489	2 327	1 153	9
2012	7 528	3 854	2 607	1 228	19
2013	6 828	3 145	2 065	1 065	15
2014	8 609	3 669	2 462	1 190	17
2015	6 560	3 389	2 299	1 066	22

Zdroj: databáze Ministerstva spravedlnosti CSLAV

Dlouhodobé neřešení problematiky recidivy

Recidiva odsouzených představuje i u nás vážný problém. Do výkonu trestu odnětí svobody se opakovaně vracejí osoby se zkušeností z výkonu dřívějšího trestu. Po přijetí nového trestního zákoníku došlo k postupnému zvýšení podílu osob ve vězení se zkušeností s dřívějším výkonem trestu odnětí svobody až na 71 % v roce 2013 (2014 – 69 %, 2015 – 66 %). Osoby s kriminální minulostí a zejména vězeňští recidivisté tvoří rozhodující část vězeňské populace. Počet odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody, u kterých jde zároveň o jejich první odsouzení v kriminální kariéře, se v posledních letech pohybuje okolo 10–12 %.

V České republice jsou nejčastěji recidivisté trestně stíháni za krádeže, zanedbání povinné výživy, maření výkonu úředního rozhodnutí, ohrožení pod vlivem návykové látky, podvody, úmyslné ublížení na zdraví, loupeže a výtržnictví. Z výzkumů dále vyplývá (k tomu blíže Marešová & kol., 2011), že nejčastěji recidivují osoby, jejichž první odsouzení spadá mezi 15. a 18. rok jejich věku, což potvrzuje oprávněnost spojování kriminální recidivy s raným věkem spáchání prvních trestných činů v životě jedince. Platí tedy, že většina pachatelů, kteří zahájí své delikventní chování v raném věku, kriminální dráhu opouští mnohem později než ti, kteří zahájili kriminální kariéru až v dospělosti. Motivace recidivistů v majetkové kriminalitě není nijak komplikovaná a souvisí převážně s potřebou získání finančních prostředků na pokrytí dluhů, zabezpečení rodiny, ale především na uspokojení vlastních potřeb, včetně nutnosti si opatřit drogy, alkohol. Často nemají funkční rodinné zázemí, nemají kde bydlet, nepracují, jsou obtěžkáni vysokými dluhy a u většiny z nich platí, že případné opětovné uvěznění není pro ně dostatečnou hrozbou bránící jim ve spáchání nového trestného činu. Třeba u skupiny odsouzených, opouštějících vězení, se za nejrizikovější období pro případnou další trestnou činnost považuje prvních 6 měsíců po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a maximum recidivujících pachatelů se dopouští nového trestného činu v průběhu 3 let po propuštění, k tomu blíže (Marešová & kol., 2011). I zahraniční výzkumy recidivy obecně ukazují, že nejpříznivější prognózu, a sice nezávisle na trestném činu a délce trvání trestu, vykazují z odsouzených ti, kdo mají trvalou pozitivní rodinnou vazbu, stále bydlíště a vysoké šance integrace v povolání. Jestliže naproti tomu chybějí některé z těchto znaků nebo dokonce všechny, zvyšuje se riziko recidivy. Proto nezávisle na způsobu výkonu trestu, odsouzení se stálým bydlíštěm a trvalou rodinnou vazbou recidivují méně. Z výzkumů, provedených v IKSP (např. Rozum, Kotulan, & Tomášek, 2008) dále vyplývá, že mezi největší překážky resocializace odsouzených patří:

- nemožnost nalézt zaměstnání – nezaměstnanost odsouzených,
- finanční problémy, resp. obecně značná zadluženost odsouzených (včetně dluhů za náklady z výkonu trestu, za náklady trestního řízení, neschopnost platit náhradu škody poškozenému),
- návrat do závadného prostředí, opětovné páchání trestné činnosti,
- neochota změnit styl života, nedostatek či ztráta motivace k resocializaci,
- ztráta bydlíště, rodinného a sociálního zázemí,
- velmi nízký počet resocializačních programů zaměřených na podporu zaměstnávání či nalezení vhodného bydlíště, nedostatek spolupracujících institucí.

II.2 Návrhy na snížení stavu vězeňské populace

Domníváme se, že ke snížení vězeňské populace mohou přispět opatření, která jsou popsána v kriminologických výzkumných projektech v oblasti trestní a sankční politiky, které byly realizovány v Institutu pro kriminologii a sociální prevenci po roce 2010 (k tomu blíže Marešová & kol., 2016 nebo Scheinost & kol., 2014).

Řešit trestnou činnost recidivistů, včetně řešení problematiky postihu recidivy u trestného činu krádeže dle § 205 odst. 2 TrZ

Je potřeba vzít jako realitu fakt, že role orgánů činných v trestním řízení v předcházení recidivě je velmi limitovaná. Na pokračování v trestné činnosti pachatele působí celá řada faktorů – osobnostních i sociálních. Snížení počtu recidivujících pachatelů představuje celý komplex opatření, která souvisejí zejména s realizací sociální a trestní politiky státu. Domníváme se, že státní orgány by měly koordinovat boj proti recidivě. Velmi vhodné by bylo vytvoření modelu spolupráce mezi obcemi, úřady práce, zaměstnavateli a vymezení jejich role při sociální a pracovní integraci osob se záznamem v Rejstříku trestů. Dáváme ke zvážení, zda nezavést týmy pro resocializaci pachatelů (analogicky k existujícím týmům pro mládež) – pravidelné setkávání zástupců vězeňské a probační služby, soudů, úřadu práce, sociálního kurátora, manažera prevence, zástupců NNO, státních zástupců, policistů apod). Domníváme se, že výměna informací je nutný předpoklad provázanosti péče o odsouzené.

Jsme přesvědčeni o tom, že je potřeba zintenzivnit přípravu skupiny odsouzených, kteří opouštějí vězení. Při přípravě na jejich výstup zajistit základní orientaci vězně, jak a kde jednat s kurátory, úřady práce, s čím se obracet na sociální pracovníky, jak řešit závislosti, rodinné a manželské problémy, kde a kdy naleznou bezplatnou odbornou pomoc. Z hlediska případné recidivy, je zapotřebí věnovat pozornost propuštěným osobám zejména v prvních měsících po propuštění, kdy je nutno zavést a uplatňovat intenzivní systémová opatření. Lze uvažovat o vyčlenění specialistů z řad sociálních kurátorů, kteří by se věnovali právě této skupině osob (coś jako krizová intervence). I takový detail, jako je zajištění včasné pomoci lidem propouštěným o víkendů, v návaznosti na návštěvu sociálního kurátora a pomáhající organizace, může být velmi důležitý.

Plně doporučujeme významné posílení odborného personálu ve věznicích. Bylo by žádoucí i doplnění typů programů zacházení dle detekovaných rizikových faktorů recidivy (např. jak získat práci, jak vyřešit dluhy, snížení agresivity v chování, podpora rodičovské odpovědnosti, zvýšení odpovědnosti vůči obětem, motivační programy k léčbě závislosti atd.). Programy zacházení realizovat po standardizovaném a objektivním zhodnocení rizik a potřeb odsouzených.

I přes výše uvedená doporučení na snížení recidivy pachatelů trestné činnosti doporučujeme ke zvážení návrh, zda by nebylo vhodné novelizovat ustanovení § 205 odst. 2, a to s ohledem na zpřísnění postihu této samostatné skutkové podstaty v novém trestním zákoníku. Na přísnost postihu upozorňuje i část respondentů z řad soudců a státních zástupců, a to v rámci výzkumu sankční politiky, uskutečněném v IKSP v roce 2013 (Scheinost & kol., Sankční politika pohledem praxe, 2014). Respondenti navrhují zmírnění postihu recidi-

vy u trestného činu krádeže, a to ve smyslu snížení resp. zrušení spodní hranice sazby 6 měsíců. O takovém zmírnění lze uvažovat, i když by zřejmě nemělo výraznější vliv na rozšíření ukládaných alternativních trestů. Umožnilo by sice ukládat recidivistům trest odnětí svobody kratší šesti měsíců, ale ukládání takových trestů je obecně považováno za problematické. Z našeho pohledu by soud mohl spíše individuálněji zvažovat potřebnou délku nepodmíněného trestu, a to vzhledem k okolnostem případu a osobě pachatele.

V této souvislosti upozorňujeme na to, že v souvislosti s vytvořením registru přestupků (tedy podstatně lepším přehledem u uložených přestupcích), lze predikovat zvýšení počtu odsouzených osob za trestný čin krádeže podle § 205 odst. 2 TrZ.

Zabývat se dekriminalizací trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 TrZ

Statistické údaje celkem jasně ukazují, jak je trestný čin zanedbání povinné výživy frekventovaný a jak jednak zatěžuje orgány činné v trestním řízení a jak se odráží ve vězeňské populaci (viz Tabulka 5 a 6). Po přijetí nového trestního zákoníku došlo k mírnému nárůstu osob trestně stíhaných za tuto trestnou činnost a v posledních čtyřech letech se podíl odsouzených za § 196 pohybuje nad 13 % ze všech odsouzených osob.

Ustanovením § 196 TrZ jsou chráněny vyživovací vztahy, které vycházejí z občanského zákoníku. Jejich úpravu tedy trestní zákon neprovádí a jedná se o typický příklad trestní normy, kdy se obsah dovozuje z netrestních předpisů.

Podle našich zkušeností z výzkumů provedených v IKSP je u tohoto trestného činu vysoký počet recidivujících pachatelů, a to bohužel i těch, kteří mají již zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody. U těchto pachatelů dochází jak k selhání trestní represe, tak k selhání výchovného efektu. Je potřeba zdůraznit, že pobytem ve vězení se u drtivé většiny odsouzených ztrácí možnost výdělků a pouze narůstá jejich dluh na výživném.

Podle našeho názoru je nutné zamyslet se u přečinu zanedbání povinné výživy nad tím, zda porušení těchto občanskoprávních vztahů dosahuje takové společenské nebezpečnosti, která by potřebovala ochranu trestním právem (Sklenička & Rozum, 2014). Zákodárce by si měl odpovědět na následující otázky, a to zda je vhodné sahát po prostředcích trestního práva, pokud může být konflikt vyřešen prostředky mimotrestními. Zda opravdu existuje veřejný zájem na vedení trestního řízení v situaci, kdy konflikt (nezaplacené výživné) lze řešit v soukromoprávní oblasti a zda je účelné zahrnovat trestní soudy obrovským množstvím obžalob.

Výzkumy ukazují, že případná dekriminalizace má podporu i mezi soudci a státními zástupci (Scheinost & kol., 2014). Podle našeho názoru se v tomto případě prostředky trestního práva, v rozporu se zásadou subsidiarity trestní represe, řeší jednání, které by stačilo důsledně řešit občanskoprávní cestou. Dekriminalizaci však nelze provést bez toho, aby nebyla nalezena cesta k oprávněným nárokům vyživovaných osob prostřednictvím civilního práva (třeba formou zálohování výživného státem a posléze vymáhání dlužníkovy pohledávky státem).

Pokud by se nepřistoupilo k dekriminalizaci trestného činu zanedbání povinné výživy, doporučujeme zvážit legislativní úpravy, které by alespoň částečně zmírnily postih za tento trestný čin, a to např. omezit trestnost pouze na jednání, které mělo škodlivý následek. Lze předpokládat, že by tím došlo ke snížení počtu zahájených trestních stíhání, a tím i k výrazně nižšímu počtu odsouzených.

Tabulka 5: Odsouzení k nepodmíněnému trestu k trestnému činu zanedbání povinné výživy

Rok	Celkem odsouzeno za § 213/ 196	Počet odsouzených NEPO § 213 /196
2002	6 296	727
2003	6 854	810
2004	7 512	919
2005	7 174	946
2006	7 120	998
2007	6 066	914
2008	6 081	918
2009	6 993	1 021
2010	8 656	1 197
2011	9 693	1 343
2012	9 562	1 157
2013	11 154	459
2014	9 803	605
2015	8 160	766

Zdroj: statistické ročenky kriminality Msp

Tabulka 6: Počet osob ve výkonu trestu odnětí svobody za trestný čin zanedbání povinné výživy

2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1 278	1 510	2 063	1 659	772	992	1 286

Zdroj: statistické ročenky VS

Zavést systém elektronického monitoringu u trestu domácího vězení

I když se domníváme, že zavedení elektronického monitoringu nebude mít zásadní význam na snížení vězeňské populace (myšleno v řádu tisíce odsouzených), je nutno po šesti letech od účinnosti nového trestního zákoníku konečně tento systém zavést a naplnit zákon. V této souvislosti je však dobré zdůraznit, že ani jeho plošné zavedení a zvýšení počtu ukládaných trestů domácího vězení, nemusí vést k výraznému snížení počtu ukládaných nepodmíněných trestů odnětí svobody. Může totiž dojít k tzv. net widening efektu, tj. ke změnám ve směru snížení podílu méně intenzivních alternativních trestů (např. podmíněného odsouzení) ve prospěch domácího vězení. Někteří soudci a státní zástupci upozorňují na to, že i po zavedení elektronického monitoringu nebude trest domácího vězení nikdy ukládan v rozsahu předpokládaném Ministerstvem spravedlnosti. Jako hlavní

důvod je uváděn nedostatečný počet vhodných pachatelů, protože velká část odsouzených má problém s trvalým bydlením. Podle našeho názoru trest domácího vězení musí být ukládán v úzké součinnosti s Probační a mediační službou a měl by být ukládán pouze pachatelům se stálým bydlištěm a zaměstnáním, jinak se nenaplní smysl a efekt této sankce.

Změnit strukturu ukládaných alternativních trestů; analyzovat příčiny malého využívání peněžitého trestu a navrhnout opatření vedoucí k jeho zvýšené aplikaci

Není překvapující skutečností, že podmíněně odložený trest je u nás nejméně využívanou sankcí. Bohužel je poměrně málo ukládán ve spojení s dohledem či s uloženými přiměřenými omezeními či povinnostmi. Je faktem, že pro soud je z hlediska vykonávacího řízení sankcí nejméně náročnou a zatěžující.

K jeho výraznějšímu nárůstu došlo po účinnosti trestního zákoníku, a zejména pak v roce 2013, kdy činil dokonce 73 %. Vedle změn právní úpravy, které se týkaly podmíněného odsouzení – konkrétně rozšíření možnosti jej aplikovat i v případě osob, kterým bylo uloženo odnětí svobody do 3 let, byl nárůst tohoto podílu kompenzován především poklesem podílu obecně prospěšných prací, neboť v trestním zákoníku došlo k výraznému zpřísnění podmínek pro jeho ukládání (Scheinost, Válková, & kol., 2015). Výraznější nárůst v roce 2013 lze vysvětlit zřejmě též i díky výraznému nárůstu případů řešených trestním příkazem. Nárůst ukládání „prostého“ podmíněného odsouzení od roku 2013 je též dáván do souvislosti s amnestií prezidenta republiky (Dušek, 2014), kde v jejím důsledku došlo nejen k prominutí některých trestů, ale v určitých případech též k zahrazení odsouzení u amnestovaných osob, což se mohlo projevit i při jejich opakovaném trestání v roce 2013, kdy k předchozímu odsouzení nebylo možné přihlížet.

Peněžitý trest náleží dlouhodobě k poměrně málo využívaným sankcím a není příliš často využíván i v případech majetkových trestných činů (blíže Tabulka 7). Po přijetí nového trestního zákoníku se tento stav ještě prohloubil. Existují okresní soudy, kde je tento trest ukládán v jednotkách případů (např. v roce 2014 v celém soudním západočeském kraji 92 případů). Je potřeba změnit určitou „neochotu“ soudců tento trest aplikovat. Je celkem běžné, že v i případech, kdy se jeví uložení peněžitého trestu jako velmi vhodné (např. v případech trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky § 274), je často ukládán trest odnětí svobody podmíněně odložený.

Tabulka 7: Přehled o počtu osob odsouzených a o uložených trestech v letech 2010–2015

Rok	Počet všech odsouzených	NEPO trest	PO trest	Obecně prospěšné práce	Peněžitý trest	Domácí vězení
2010	70651	11818 16,7 %	44403 62,8 %	7420 10,5 %	3461 4,9 %	114 0,2 %
2011	70160	11733 16,7 %	45783 65,3 %	6514 9,3 %	3078 4,3 %	228 0,3 %
2012	71471	11602 16,2 %	45675 63,9 %	8094 11,3 %	2847 4 %	398 0,6 %
2013	77976	8579 11 %	57465 73,4 %	6746 8,6 %	2491 3,2 %	177 0,2 %
2014	72825	9568 13,1 %	50203 68,9 %	7962 10,9 %	2569 3,5 %	159 0,2 %
2015	65569	9531 14,5 %	43802 66,8 %	7702 11,7 %	2343 3,6 %	130 0,2 %

Zdroj: statistické ročenky kriminality Msp

Lze předpokládat, že zvýšené využívání peněžitého trestu by mohlo vést k částečnému snížení počtu ukládaných nepodmíněných trestů odnětí svobody. Je známo, že v jiných státech (např. v SRN) je jeho využívání významně vyšší.

Nová právní úprava neměla pozitivní vliv na počty uložených peněžitých trestů a podíl peněžitého trestu – ukládaného samostatně – se bohužel neustále snižuje a hraje pouze okrajovou roli. IKSP provedl šetření mezi soudci a státními zástupci, které mimo jiné zahrnuje i otázku peněžitého trestu. Obě skupiny považují předchozí úpravu peněžitého trestu za lepší a nová jejich našeho názoru jednou z příčin nízkého využívání tohoto trestu (Scheinost & kol., 2014). Nespokojenost vyjadřovali především s úpravou přeměny nevykonaného peněžitého trestu dle § 69 odst. 2 a 3 TrZ. Respondenti vyjádřili své přesvědčení, že náhradní trest odnětí svobody nepředstavuje mnohdy pro odsouzené dostatečnou motivaci k zaplacení peněžitého trestu, neboť se spoléhají na to, že jim bude uložený trest přeměněn a oni se tak vyhnou uvěznění. Za významnou komplikaci označila velká část soudců také obligatorní vymáhání nezaplaceného peněžitého trestu (dle ustanovení § 343 TrŘ) před tím, než je možno přikročit k jeho přeměně v jiný trest. Z komentářů některých respondentů je zřejmé, že obligatorní vymáhání nezaplaceného peněžitého trestu vzhledem k časové náročnosti příliš nemotivuje soudce k častějšímu ukládání tohoto trestu. Domníváme se, že vymáhání by mělo být svěřeno jinému subjektu než soudu, např. celní správě.

Také Nejvyšší soud v závěrech materiálu R 9/2014 – Zhodnocení praxe soudů v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí v letech 2010 a 2011 (Trestní kolegium Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2014, sp. zn. Ts 43/2012) poukázal na některé nedostatky v oblasti ukládání peněžitého trestu. Trestní kolegium poukázalo na skutečnost, že v praxi soudů není dostatečně přihlíženo k ustanovení § 39 odst. 7 TrZ. Dále bylo ve zmíněném materiálu upozorněno na možnost využívání celého rozsahu výměry peněžitého trestu ve smyslu § 68 odst. 1, 2 TrZ. Dle provedeného průzkumu jsou vyšší peněžitě tresty ukládány

spíše výjimečně, což se projevuje i v nevyužívání trestním zákoníkem zvýšené výměry náhradního trestu až na čtyři léta. Trestní kolegium dále upozornilo na skutečnost, že vyšší peněžité tresty přicházení v úvahu zejména u rozsáhlé hospodářské a majetkové trestné činnosti, kde lze využívat i ustanovení § 68 odst. 4 TrZ o možnosti stanovení příjmů pachatele, jeho majetku a výnosů z něj, jakož i jiných podkladů pro určení výše denní sazby, odhadem soudu.

Na základě zjištěných skutečností lze usuzovat, že změny právní úpravy v oblasti majetkových sankcí tedy zatím nenašly svůj odraz v aplikační praxi. Peněžitý trest je jako hlavní sankce stále využíván jen ve velmi omezené míře. Dle našeho názoru pramení tento stav z velké části právě z již zmíněné nové právní úpravy peněžitého trestu. Domníváme se, že pokud se má v blízké budoucnosti počet uložených peněžitých trestů zvýšit, bude nutné se zamyslet nad změnou výše uvedených ustanovení trestního zákoníku.

Bude však nutno změnit i „ochotu“ tento trest navrhovat a ukládat. Zde vidíme velký prostor pro odbornou diskusi vedenou s vrcholnými představiteli státního zastupitelství a soudů.

Budovat funkční a provázanou trestní politiku

Z domácích i zahraničních kriminologických výzkumů je známo, že pozitivní zvrat v kriminální kariéře u většiny pachatelů nastartují faktory, které působí v jeho přirozeném sociálním prostředí (stabilní zaměstnání, nalezení bydliště, nalezení životní partnera, narození vlastních dětí). Aby trestní politika fungovala, je zapotřebí vytvořit podmínky, a to jak v oblasti legislativy a trestní justice, tak zejména v rámci širší sociální politiky. Nezbytným předpokladem je motivace pachatele se změnit, schopnost takové změny dosáhnout a příležitost, aby k něčemu takovému mohlo dojít. (Tomášek, Diblíková, & Scheinost, 2016)

Proto problém přeplněnosti věznic nesmí být prosazován a řešen pouze pohledem ekonomickým, tzn. „co nejrychleji odsouzené propouštět či více využívat alternativní tresty“. Jako příklad uvedeného postupu lze uvést velmi špatnou úpravu institutu podmíněného propuštění či změny, které pouze oddalují nástup odsouzených do vězení po nevykonaném alternativním trestu (viz právní úpravy přeměn alternativ další alternativou či prodloužení výkonu trestu obecně prospěšných prací na dva roky, právní úprava přeměny peněžitého trestu a další). Domníváme se, že zákonodárce pouze „nevýchovně“ nahrazuje jednu alternativu alternativou druhou, což je problematické nejen z hlediska vhodné motivace pachatelů trest vykonat, ale i z hlediska jejich další resocializace. Tyto skutečnosti jsou v praxi oprávněně odborníky kritizovány (k tomu blíže např. Scheinost & kol., 2014).

Aby trestní politika fungovala, je zapotřebí vytvořit podmínky, a to jak v oblasti legislativy a trestní justice, tak v rámci širší sociální politiky. Podle našeho názoru je nutné vypracovat reálnou koncepci trestní politiky a postupnými kroky ji naplňovat, ale i kontrolovat, jak je realizována. Jde o dlouhodobý proces, který se neobejde bez vynaložených finančních prostředků a meziresortní spolupráce (hlavně s resorty ministerstva práce a sociálních věcí, ministerstva vnitra a ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy).

Není pochyb o tom, že k úspěšné resocializaci odsouzeného vede především jeho motivace žít v souladu se zákony, stejně jako jeho vlastní aktivita a zájem řešit problémy, s nimiž se ve své životní situaci potýká. Zároveň si je ale zapotřebí uvědomit, že při snaze omezovat kriminalitu či recidivu pachatelů nemůžeme spoléhat pouze na trestní politiku, neboť trestná činnost je podmíněna řadou sociálních, ekonomických i jiných faktorů.

V této oblasti dominují základní problémy – řešit bydlení, zaměstnanost a zadluženost odsouzených. V oblasti bydlení je nutné řešit otázky sociálního bydlení. Velký význam se musí přikládat již pracovnímu zařazení odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody. Zde je potřeba vybudovat programy na získání pracovních návyků, možnosti rekvalifikace ve vězení či zapojení státního segmentu do zaměstnávání odsouzených (např. zřídit výrobu kancelářského nábytku a poté zajistit odběr pro státní úřady apod.). Velké téma je zaměstnávání osob s trestní minulostí. Je to problém, který nelze řešit bez ingerence státu. Je potřeba připravit rekvalifikační kurzy a poradenství Úřadů práce pro uchazeče o zaměstnání se záznamem v rejstříku trestů. Obecně by bylo velmi vhodné do resocializace více zapojit sociální kurátory.

Je nutné diskutovat také o zaměstnávání těchto osob státními podniky či úřady nebo např. zvýhodnit při výběrových řízeních firmy, které tyto osoby zaměstnávají (třeba velké stavební firmy při realizaci státních zakázek). Stát by měl zvýhodnit firmy, které zaměstnávají osoby se záznamem v rejstříku trestů. Stát může přímo podmínit jejich zaměstnání třeba i získáním konkrétní veřejné zakázky.

V oblasti zadluženosti je potřeba systematické ukotvení dluhového poradenství u odsouzených osob. Odhaduje se, že je to problém u cca 90 % osob nastupujících do vězení. Je potřeba zajistit podmínky pro práci externích organizací, které poskytují dluhové poradenství. Zdlouhavá pomoc snižuje efektivitu dluhového poradenství – odsouzeným pak narůstá zatížení pohledávkami a to pak prohlubuje jejich setrvání v zadluženosti. Bude nutné i vytvoření legislativních podmínek pro uplatnění alternativní možnosti oddlužení i pro osoby, které v současné době nesplňují podmínky insolvenčního zákona, především z důvodu výrazné předluženosti či nízkého příjmu (často právě osoby s trestní minulostí), tzn. zvážit zavedení mírnějších podmínek pro oddlužení.

Dále by bylo vhodné v resortu Ministerstva spravedlnosti vybudovat síť akreditovaných resocializačních programů pro dospělé odsouzené. V neposlední řadě je třeba věnovat větší pozornost prevenci kriminality. Zde se jedná především o preventivní programy zaměřené na mládež, která se dostává do konfliktu se zákonem. Je důležité rozšířit škálu a dostupnost programů, určených především pro mladistvé v rámci uplatňování zákona o soudnictví ve věcech mládeže, o činnost komplexních týmů pro mládež atd. Tyto kapacity jsou zatím nedostatečné. Jejich rozšíření by vytvořilo podmínky pro účinnější přerušování zahajované kriminální kariéry.

Ze zahraničních zkušeností plyne, že se svět nestane bezpečnějším, když budeme pachatele více a přísněji trestat, ale když se nám podaří najít způsoby, jak je napravit (Scheinost, Válková, & kol., 2015).

III.

Statistické údaje o kriminální recidivě v České republice

III.1 K pojmu kriminální recidiva

Mezi základní cíle trestní politiky patří efektivní působení na odsouzené pachatele, aby v kriminální kariéře dále nepokračovali. Recidiva, její četnost a vývoj slouží jako základní kritérium účinnosti jednotlivých intervenčních aktivit. Znamená to tedy, že informace o případné další trestné činnosti jsou významným měřítkem úspěchu či selhání jednotlivých intervencí justičního systému.

Pokud jde o její vymezení, tak v našem prostředí byla kriminální recidiva definována například Suchým (Suchý, 1971) v jeho studii jako stav pachatele, který po předchozím odsouzení k trestu pravomocným rozsudkem spáchá nový trestný čin. Podle Suchého tak musí být dány dva základní elementy, a to pravomocný odsuzující rozsudek a trestný čin spáchaný po nabytí právní moci předchozího odsuzujícího rozsudku. Tato definice není komplexní a pojímá kriminální recidivu pouze z hlediska trestněprávního.

Marešová správně vystihuje, že pojem recidiva je užíván v několika základních významech (Marešová & kol., 2011):

1. trestně právním,
2. kriminalisticko–statistickém,
3. kriminologickém.

V trestně právním významu jde o recidivu tehdy, když se pachatel dopustí trestného činu poté, co byl již za předchozí trestný čin pravomocně odsouzen. Recidivní trestná činnost pak bývá soudem zohledňována při ukládání trestu.

Ve významu kriminalisticko–statistickém je pojem recidiva používán jako označení opětovných trestních stíhání a odsouzení pachatelů k trestu, tj. pachatelů opakovaně evidovaných v kriminální (policejní, soudní, vězeňské) statistice.

Ve významu kriminologickém je recidivou chápáno opakování asociálního jednání (nejen kriminálního) a pokračování v kriminální kariéře. Kriminologické pojetí recidivy tak obsahuje opětovné spáchání trestného činu (přestupku, přečinu, zločinu, závažného asociálního skutku), bez ohledu na to, zda pachatel byl za předchozí trestný čin (přestupek, přečin, zločin, závažný asociální skutek) odsouzen nebo potrestán, nebo vůbec stíhán. Kriminologické pojetí je velmi široké a o osobnosti pachatele a vývoji jeho další kriminální činnosti vypovídá nejvíce, neboť vychází z faktického stavu.

Marešová dále uvádí, že nejčastěji je obsah pojmu kriminální recidiva definován podle trestně právního a kriminalisticko–statistického vymezení (Marešová & kol., 2011).

III.2 Trestní politika a sledování recidiv

Jak už jsme uvedli výše v textu, jedním ze základních cílů moderní trestní politiky je efektivní působení na odsouzené pachatele, aby v trestné činnosti dále nepokračovali. Měřítkem, podle něhož lze naplnění tohoto cíle relativně spolehlivě posoudit, je jejich následná recidiva. Její sledování nám umožňuje hodnotit, jak jsou různé tresty či opatření účinná, a potřebnou zpětnou vazbu poskytuje také jednotlivým složkám justičního systému, které

je přímo v praxi uplatňují (státní zastupitelství, soudy, vězeňská služba i probační služba). Bez informací o recidivě odsouzených pachatelů se tak racionálně rozvíjená trestní politika v podstatě neobejde. (Rozum, Háková, Tomášek, & Vlach, 2016) Hrozí navíc, že chybějící empirická data usnadní život trestnímu populismu, v jehož rámci nebývají prosazována opatření účinná z hlediska celkového omezování kriminality, ale spíše získávající hlasy a sympatie voličů. Je ostatně známo, že veřejnost má tendenci přeceňovat účinek generální prevence, a to ve smyslu možnosti odstrašovat pachatele přísnými tresty (k tomu blíže Scheinost, Válková, & kol., 2015). Někteří politici vycházejí takovým postojům vstříc, byt' platí, že mnoho empirických dat pro jejich potvrzení nenajdeme. Pokud jde o snižování kriminality, úsilí nasměrované výhradně ke zpřísnění trestů představuje v podstatě neefektivní strategii. Na následnou recidivu odsouzených navíc nemají podstatný vliv ani populární opatření typu „tříkrát a dost“, ani snahy o „zhoršování“ podmínek výkonu trestu.

Na rozdíl od jiných zemí není v České republice kriminální recidiva ve vztahu k uloženým sankcím a jejich efektivitě statisticky sledována. Policejní i soudní statistiky sice uvádějí podíl recidivistů na celkovém počtu stíhaných či odsouzených osob, avšak nelze z nich odvodit, jaké konkrétní tresty či jiná opatření byly vůči těmto jedincům v minulosti uplatněny.

Samotné sledování recidivy ovšem provází řada metodologických problémů. Zajímá-li nás v principu chování pachatele po uložení trestu z hlediska možného porušování zákonů, je vždy otázkou, z jakých zdrojů se o něm dozvídáme. Pokud se spoléháme pouze na údaje o registrované kriminalitě, musíme se smířit se skutečností, že relativně velkou část celkové recidivy tímto způsobem nezachytíme. Je totiž známo, a kriminologickými výzkumy opakovaně doloženo, že jen část kriminálních skutků je oznámena policii či policií zjištěna, a díky tomu následně řešena – tedy objasněna, stíhána a odsouzena. Ostatní delikty zůstávají v oblasti kriminality skryté (latentní), do níž lze vstoupit pouze v rámci kriminologických studií typu self-reportů (anonymní dotazování respondentů na nezákonné jednání, jehož se v určitém, přesně stanoveném období mohli dopustit). Ty jsou jako zdroj informací velmi cenné, avšak limituje je velikost vzorků, které dokáží zahrnout.

Základním zdrojem dat o recidivě tak i přes uvedené limity zůstávají policejní a justiční záznamy o řešených kauzách, přičemž recidiva sama bývá nejčastěji spojována se záznamem o dalším odsouzení dotyčné osoby, eventuálně o jejím zadržení, obvinění či dalším pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody.

III.3 Recidiva z pohledu statistických údajů Ministerstva vnitra a Policie ČR

Cenným zdrojem informací o trestných činech recidivistů jsou bezesporu statistiky Ministerstva vnitra a Policie ČR, které jsou publikovány ve formě Zpráv o bezpečnostní situaci na území České republiky³ a Statistických přehledů kriminality⁴. Opět je na místě připomenout, že vymezení pojmu recidivista není ve všech resortních statistikách jednotné. Ve statistikách rezortu vnitra je za recidivistu považován takový pachatel úmyslného trestného činu, který již byl v minulosti za jiný úmyslný čin pravomocně odsouzen.⁵

Statistické přehledy kriminality skýtají údaje jak o počtu stíhaných a vyšetřovaných recidivistů, tak také údaje o tom, kolik z evidovaných skutků recidivisté spáchali. (Marešová & kol., 2011)

Z výše zmíněných statistik je zřejmé, že podíl recidivistů na počtu všech stíhaných osob měl od rozdělení Československé federace a vzniku samostatné České republiky převážně vrůstající tendenci (Marešová & kol., 2015). Nevětší meziroční nárůst ve sledovaném období činí 7,4 % (o 8 028 osob) byl zaznamenán mezi roky 2001 a 2002. V roce 2015 došlo nicméně oproti předchozímu roku ke snížení počtu stíhaných a vyšetřovaných recidivistů o 1,2 % (z 61 020 osob v roce 2014 na 53 015 osob v roce následujícím), což představuje třetí největší meziroční pokles od roku 1993. K prvnímu došlo mezi roky 1993 a 1994 kdy činil pokles 3,6 % a druhému mezi roky 2006 a 2007 kdy pokles činil 1,7 %. Podrobnější údaje jsou uvedeny v následující Tabulce 8 a Grafu 2.

3 Gestorem těchto zpráv je Odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality MV. Jsou dostupné on-line na <http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>

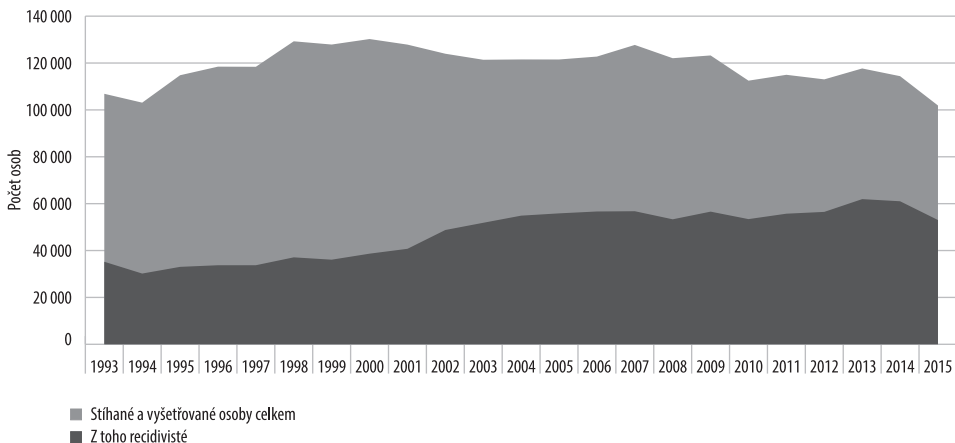
4 Dostupné on-line na <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

5 Viz např. Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2015, str. 5.

Tabulka 8: Osoby stíhané a vyšetřované Policií ČR v letech 1993–2015

Rok	Stíhané osoby celkem	z toho recidivisté	Podíl recidivistů v %
1993	106 874	35 213	32,9
1994	103 094	30 179	29,3
1995	114 791	33 035	28,8
1996	118 456	33 727	28,5
1997	118 395	33 732	28,5
1998	129 271	37 095	28,7
1999	127 887	36 096	28,2
2000	130 234	38 664	29,7
2001	127 856	40 736	31,9
2002	123 964	48 764	39,3
2003	121 393	51 838	42,7
2004	121 531	54 880	45,2
2005	121 511	55 856	46,0
2006	122 753	56 661	46,2
2007	127 718	56 773	44,5
2008	122 053	53 321	43,7
2009	123 234	56 594	45,9
2010	112 477	53 405	47,5
2011	114 975	55 717	48,5
2012	113 026	56 489	50,0
2013	117 682	61 934	52,6
2014	114 392	61 020	53,2
2015	101 883	53 015	52,0

Graf 2: Osoby stíhané a vyšetřované Policií ČR v letech 1993–2015

Co se týče podílu recidivistů na celkovém počtu stíhaných a vyšetřovaných osob dle vybraných druhů kriminality v letech 2000–2015, lze v obecné rovině konstatovat, že z policejních statistik je zřejmý vzrůstající trend tohoto podílu u většiny z vybraných druhů kriminality. Zatímco v roce 2000 činil zmíněný podíl recidivistů na celkové kriminalitě

29,7 %, v roce 2015 již činil 52 % a o rok dříve dokonce 53,2 % (viz Tabulka 8). Výjimkou je v tomto směru podíl recidivistů na celkovém počtu pachatelů mravnostní kriminality⁶, kdy po relativně prudkém nárůstu kulminujícím v roce 2004 dochází v letech 2005–2015 k poklesu a následné stabilizaci na průměrné úrovni 30 % (blíže viz Tabulka 9 a Graf 3).

Tabulka 9: Vývoj počtu stíhaných a vyšetřovaných osob-recidivistů v ČR a jejich podílu na stíhaných osobách celkem dle vybraných druhů kriminality v letech 2000–2015⁷

Druh kriminality	2000		2001		2002		2003	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Vraždy celkem	68	26,0	64	27,8	91	38,6	84	40,2
Úmyslné ublížení na zdraví	1 536	23,8	1 624	27,7	1 954	31,5	2 163	34,8
Násilné činy	4 393	25,8	4 662	27,8	5 855	33,7	6 371	36,8
Mravnostní činy	379	26,8	403	28,6	486	33,4	474	34,1
Krádeže vloup. do víkend. chat soukr. osob	813	40,4	755	44,4	826	51,1	876	53,6
Krádeže vloupáním	4 712	36,2	4 460	37,9	5 375	46,5	5 759	49,7
Krádeže věcí z automobilů	1 381	37,5	1 287	40,7	1 786	52,3	1 804	57,8
Krádeže prosté	10 333	36,9	11 657	39,3	13 096	54,7	13 622	57,9
Majetkové činy	18 204	34,8	19 122	36,6	20 690	49,4	21 716	53,0
Podvod	1 587	36,1	2 240	29,3	2 659	34,8	2 299	38,4
Hospodářské činy celkem	5 072	21,8	5 555	24,6	7 234	29,5	6 783	31,5
Celková kriminalita	38 664	29,7	40 736	31,9	48 764	39,3	51 838	42,7

Druh kriminality	2004		2005		2006		2007	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Vraždy celkem	113	45,9	67	35,8	81	41,5	66	31,7
Úmyslné ublížení na zdraví	2 322	35,8	2 222	38,1	1 901	37,6	1 672	34,1
Násilné činy	7 001	39,1	6 456	40,0	5 732	40,4	4 963	37,3
Mravnostní činy	476	34,6	414	30,3	368	31,1	373	30,8
Krádeže vloup. do víkend. chat soukr. osob	802	59,9	551	53,2	463	56,2	399	50,6
Krádeže vloupáním	5 651	52,4	4 906	51,4	4 538	50,7	4 254	50,8
Krádeže věcí z automobilů	1 603	61,8	1 507	62,8	1 336	63,1	1 267	66,4
Krádeže prosté	13 752	60,4	13 765	61,1	13 409	62,2	12 931	62,9
Majetkové činy	21 591	55,5	20 914	56,3	20 104	56,7	19 146	56,6
Podvod	2 403	42,1	2 084	40,4	1 636	41,6	1 320	40,5
Hospodářské činy celkem	7 783	33,9	10 089	36,0	9 760	36,8	8 423	37,2
Celková kriminalita	54 880	45,2	55 856	46,0	56 661	46,2	56 773	44,5

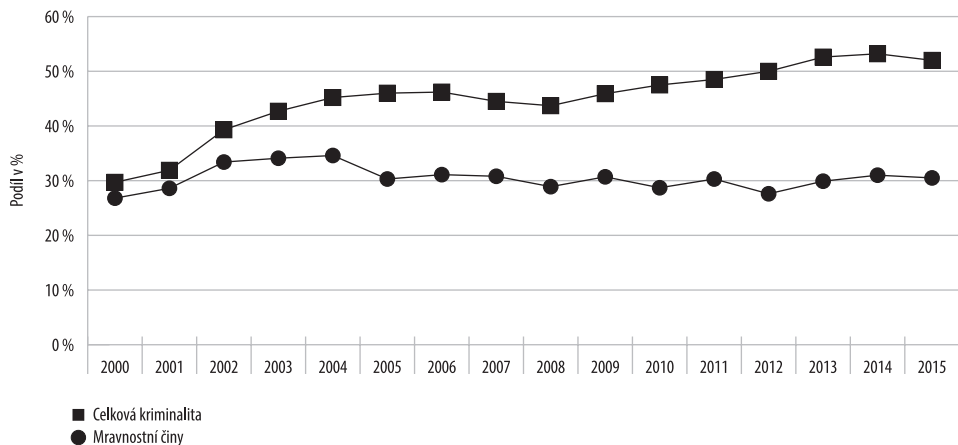
6 Mravnostní činy člení policejních statistiky do následujících kategorií: znásilnění, sexuální nátlak, pohlavní zneužívání v závislosti, pohlavní zneužívání ostatní, komerční forma sexuálního zneužívání v závislosti, komerční forma sexuálního zneužívání v závislosti ostatní, ostatní pohlavní úchytky, šíření pornografie, ohrožování pohlavní nemocí, ublížení na zdraví pohlavní nemocí, ublížení na zdraví pohlavní nemocí z nedbalosti, kuplířství, soulož mezi příbuznými, obchodování s lidmi a ostatní mravnostní trestné činy.

7 Zpracováno s využitím zpráv MV o bezpečnostní situaci na území České republiky

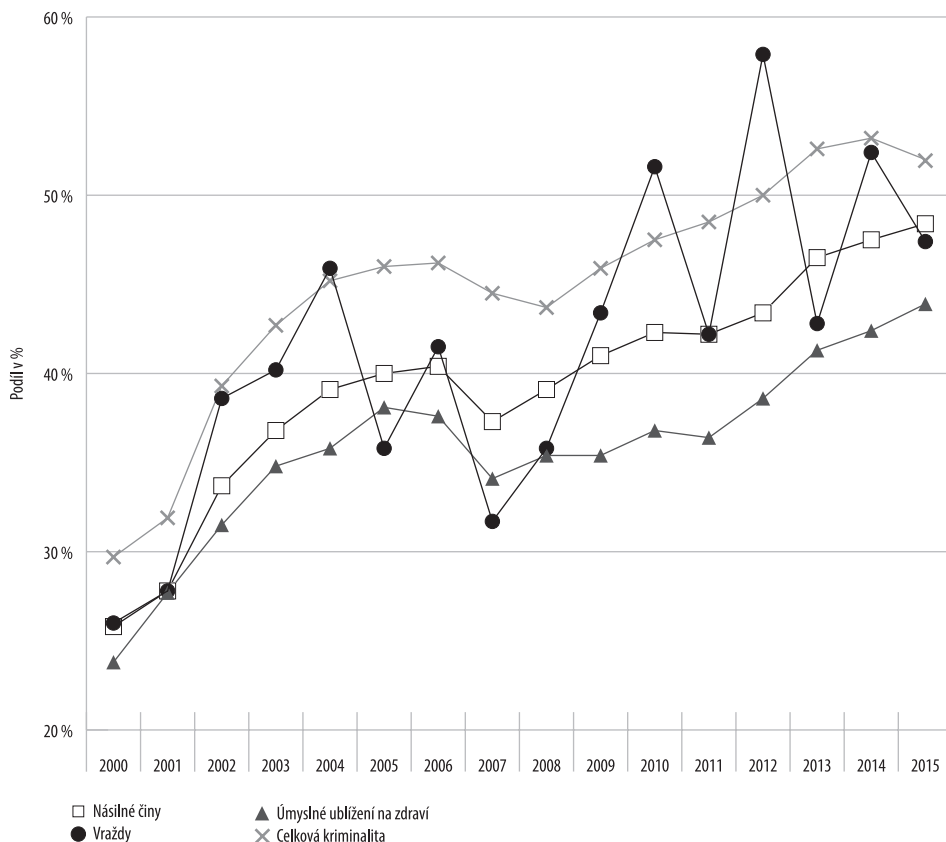
Druh kriminality	2008		2009		2010		2011	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Vraždy celkem	69	35,8	79	43,4	96	51,6	70	42,2
Úmyslné ublížení na zdraví	1 547	35,4	1 441	35,4	1 502	36,8	1 572	36,4
Násilné činy	4 790	39,1	4 999	41,0	5 393	42,3	5 679	42,2
Mravnostní činy	337	28,9	353	30,7	344	28,7	371	30,3
Krádeže vloup. do víkend. chat soukr. osob	390	50,6	432	52,9	466	59,4	459	57,1
Krádeže vloupáním	4 179	52,0	4 583	54,2	5 418	59,4	6 018	59,8
Krádeže věci z automobilů	1 235	66,0	1 297	69,1	1 307	73,1	1 083	73,5
Krádeže prosté	12 479	63,0	12 627	65,2	12 037	65,2	12 877	65,4
Majetkové činy	18 456	56,6	19 289	58,5	19 532	59,8	21 089	60,5
Podvod	1 060	37,7	1 145	40,4	1 014	36,0	879	33,9
Hospodářské činy celkem	6 148	34,8	5 483	35,1	4 491	31,1	4 065	30,5
Celková kriminalita	53 321	43,7	56 594	45,9	53 405	47,5	55 717	48,5

Druh kriminality	2012		2013		2014		2015	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Vraždy celkem	117	57,9	80	42,8	75	52,4	73	47,4
Úmyslné ublížení na zdraví	1 803	38,6	1 867	41,3	1 876	42,4	1 900	43,9
Násilné činy	5 699	43,4	6 105	46,5	5 788	47,5	5 469	48,4
Mravnostní činy	353	27,6	399	29,9	415	31,0	416	30,5
Krádeže vloup. do víkend. chat soukr. osob	424	60,7	476	68,7	449	65,1	337	69,5
Krádeže vloupáním	5 935	61,7	6 864	67,3	6 188	68,4	4 240	68,4
Krádeže věci z automobilů	974	74,4	1 144	81,0	1 013	80,7	762	77,2
Krádeže prosté	14 302	69,4	14 779	71,6	14 858	74,2	11 722	73,5
Majetkové činy	22 509	63,3	24 178	66,5	23 579	68,1	18 372	67,3
Podvod	879	33,7	1 076	35,4	1 284	51,7	1 196	53,5
Hospodářské činy celkem	4 095	31,0	5 134	33,7	5 381	34,7	5 181	34,2
Celková kriminalita	56 489	50,0	61 934	52,6	61 020	53,2	53 015	52,0

Graf 3: Vývoj podílu recidivistů na celkovém počtu stíhaných a vyšetřovaných osob pro mravnostní kriminalitu v letech 2000–2015

Graf 4: Vývoj podílu recidivistů na celkovém počtu stíhaných a vyšetřovaných osob pro násilnou kriminalitu v letech 2000–2015

Vývoj podílu recidivistů na celkovém počtu stíhaných a vyšetřovaných osob pro násilnou trestnou činnost⁸ v letech 2000–2015 měl podobný pozvolně vzrůstající průběh jako podíl recidivistů na celkové kriminalitě (viz Tabulka 9 a Graf 4).

Obdobný, byť ještě poněkud pozvolnější nárůst zaznamenal podíl recidivistů na případech úmyslného ublížení na zdraví. Podíl recidivistů na vraždách se naproti tomu ve

8 Násilné činy jsou v policejních statistikách aktuálně členěny do následujících kategorií: vraždy (ty jsou dále členěny na vraždy loupežné, vraždy sexuální, vraždy motivované osobními vztahy, vraždy na objednávku, vraždy novorozence matkou a vraždy ostatní), usmrcení lidského plodu – pomoc a svádění ženy, usmrcení lidského plodu – se souhlasem ženy, usmrcení lidského plodu – bez souhlasu ženy, zabití, usmrcení z nedbalosti, opuštění dítěte, únos, loupeže, loupeže na finančních institucích, násilí proti úřední osobě a orgánu veřejné moci mimo policisty, násilí proti úřední osobě a orgánu veřejné moci policistovi, násilí proti úřední osobě a orgánu veřejné moci obecnímu policistovi, úmyslné ublížení na zdraví, rvačky, násilí a vyhrožování proti skupině obyvatel, brání rukojmí, nebezpečné vyhrožování, nebezpečné pronásledování, vydírání, omezování a zbavení osobní svobody, porušování domovní svobody, neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru, týrání svěřené osoby, týrání osoby žijící ve společném obydlí, omezování svobody vyznání, útlak, porušování svobody sdružovací a shromažďovací a ostatní násilné trestné činy.

sledovaném období dynamicky měnil⁹. V letech 2004, 2010 a 2012 tento podíl dokonce převyšoval podíl pachatelů z řad recidivistů na celkové kriminalitě. V roce 2010 bylo ve sledovaném období poprvé pro vraždu stíháno a vyšetřováno více recidivistů než prvotrestaných. Konkrétně se jednalo o 51,6 % podíl recidivistů. Stalo se tak následně také v letech 2012 (57,9 %) a 2014 (52,4 %).

Zatímco podíl recidivistů u celkové násilné trestné činnosti v letech 2000–2015 nepřesáhl hranici 50 % a u vražd k tomu došlo jen ve zmíněných třech letech, u majetkové trestné činnosti¹⁰ byl podíl recidivistů o poznání vyšší (Viz Tabulka 9 a Graf 5).

S výjimkou let 2000–2002 se pachatelé z řad recidivistů podíleli na celkovém počtu majetkových činů více než z poloviny, přičemž podobně jako u podílu na celkové kriminalitě lze sledovat jeho postupný nárůst. K nejprudšímu meziročnímu nárůstu, který činil 12,8 %, došlo ve sledovaném období mezi roky 2001–2002. V následujících letech se již zmíněný podíl zvyšoval pozvolně až do roku 2014, ve kterém činil 68,1 %. V roce 2015 byl pak zaznamenán mírný meziroční pokles na úroveň 67,3 %. K mírnému poklesu podílu recidivistů došlo v posledních letech také u dalších vybraných majetkových činů. U krádeží prostých došlo mezi lety 2014 a 2015 k meziročnímu poklesu o 0,7 % a podíl recidivistů na těchto krádežích tak v roce 2015 činil 73,5 %. Podíl recidivistů na krádežích věcí z automobilů klesl z 81 % v roce 2013 na 77,2 % v roce 2015. Naproti tomu podíl recidivistů na krádežích vloupáním vykazují s výjimkou mírného poklesu v letech 2005 a 2006 vzrůstající tendence až do roku 2014, kdy se růst podílu zastavil na úrovni 64,8 %. O něco pozvolnější růstový trend vykazoval ve sledovaném období podíl recidivistů na krádežích vloupáním do víkendových chat soukromých osob. Po prudkém vzestupu o 19,5 % mezi lety 2000–2004 dochází v následujících pěti letech k propadu na průměrnou hodnotu podílu na 52,7 %. V letech 2010–2015 dochází (s výjimkou mírných propadů v letech 2011 a 2014) opět k růstu podílu až na hodnotu 69,5 %.

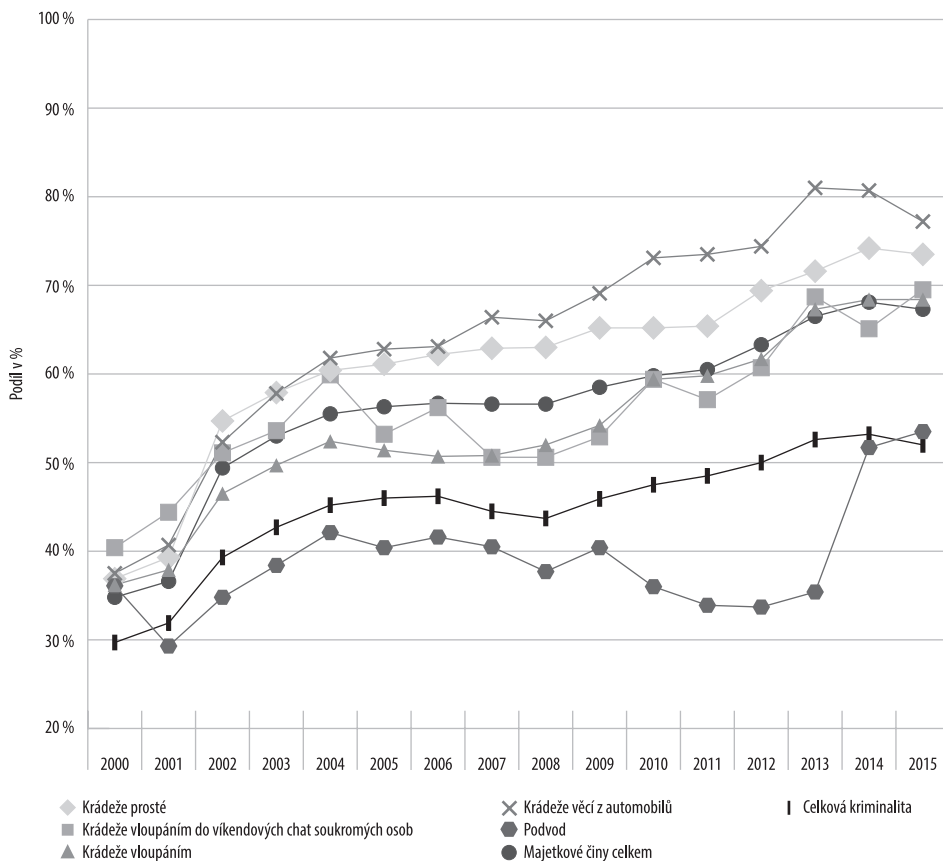
Značně neobvyklým vývojem prošel ve sledovaném období podíl recidivistů na podvodech. S výjimkou meziročního propadu o 6,8 % mezi roky 2000 a 2001 vykazoval zmíněný podíl růst až do roku 2004 následovaným pětiletým obdobím relativní stabilizace na průměrné úrovni 40,1 %. V letech 2010–2013 činil průměrný podíl recidivistů na podvodech 34,8 %. V roce 2014 byl zaznamenán enormní meziroční nárůst podílu činící 16,3 %, což znamená, že v tomto roce bylo poprvé ve sledovaném období stíháno a vyšetřováno pro

9 Tyto výkyvy pramení především v relativně nízkém počtu osob stíhaných a vyšetřovaných pro trestný čin vraždy, kdy se rozdíl v jejich podílu projevují o poznání výrazněji.

10 Majetkové činy člení policejní statistiky na: krádeže vloupáním (ty jsou dále členěny na krádeže vloupáním do obchodů, do výkladních skříní, do restaurací a hostinců, do ubytovacích objektů, do kiosků, do jídelen, závodních kuchyní a stravovacích zařízení, kulturních objektů, do pokladen a pancéřových skříní, do výpočetních středisek, do škol, do bytů, do víkendových chat soukromých osob, do rodinných domků a do ostatních objektů), krádeže prosté (které jsou dále členěny na kapesní krádeže, krádeže při pohlavním styku, jiné krádeže na osobách, krádeže mezi zaměstnanci na pracovišti, krádeže motorových vozidel dvoustopých a jedностopých, krádeže věcí z automobilů, krádeže součástek motorových vozidel, jízdních kol, domácího zvířectva, krádeže v bytech a rodinných domech, krádeže věcí na nádraží a věcí během jízdy v dopravních prostředcích, krádeže v objektech se starožitnými a uměleckými předměty, v jiných objektech a krádeže ostatní), podvod, zpronevěra, neoprávněné užívání cizí věci, zatažení věci, poškozování cizí věci, pytláctví a ostatní majetkové trestné činy.

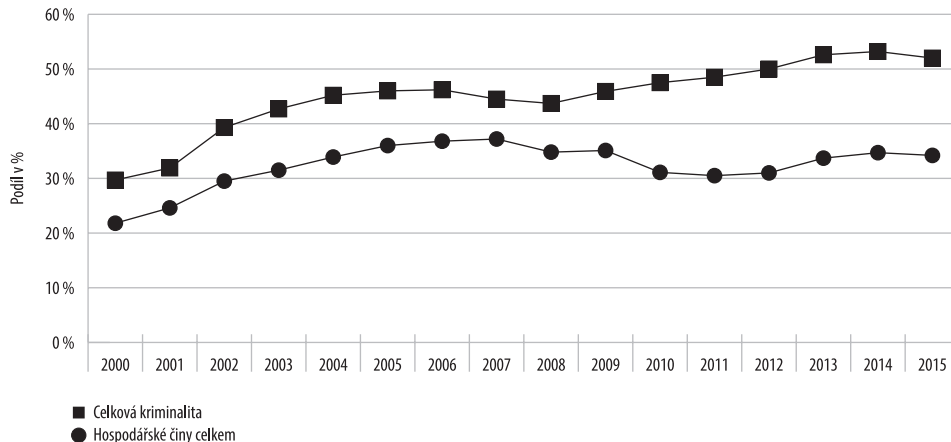
podvod více recidivistů než osob dosud za žádný úmyslný trestný čin neodsouzených. Konkrétně činil v tomto roce podíl recidivistů 51,7 % a v roce následujícím se ještě mírně zvýšil o 1,8 % (tj. na úroveň 53,5 %).

Graf 5: Vývoj podílu recidivistů na celkovém počtu stíhaných a vyšetřovaných osob pro majetkovou kriminalitu v letech 2000–2015

Podíl recidivistů na celkovém počtu stíhaných a vyšetřovaných osob pro hospodářské trestné činy¹¹ nedosahoval ve sledovaném období zdaleka tak vysokých hodnot (viz Tabulka 9 a Graf 6), jako tomu bylo u kriminality majetkové či násilné. Vývoj zmíněného podílu měl v období let 2000–2007 zvolna vzrůstající tendence, kdy se za těchto osm let navýšil o 15,4 % až na jeho nejvyšší hodnotu (37,2 %). K nejprudšímu meziročnímu nárůstu, který činil 4,9 %, došlo ve sledovaném období mezi roky 2001–2002. V následujících čtyřech letech však došlo k opětovnému poklesu o 6,7 % až na hodnotu 30,5 % v roce 2011. Nejvýraznější meziroční pokles byl v tomto období zaznamenán mezi roky 2009–2010, kdy činil 4 %.

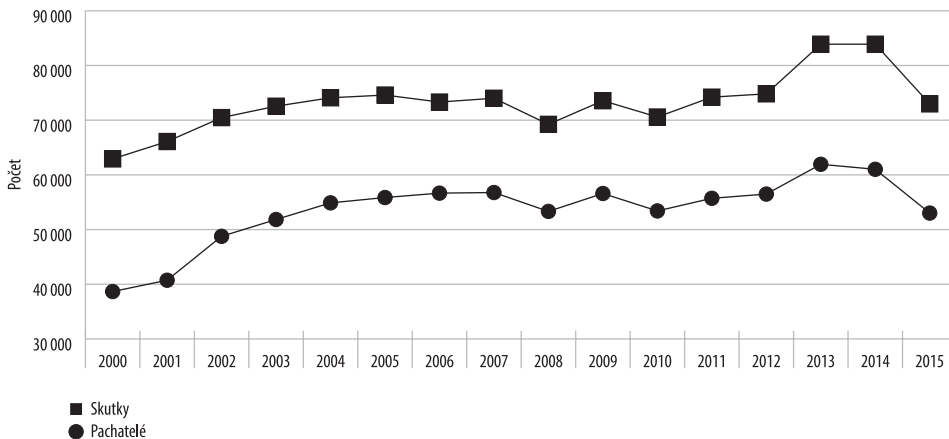
Graf 6: Vývoj podílu recidivistů na celkovém počtu stíhaných a vyšetřovaných osob pro hospodářskou kriminalitu v letech 2000–2015

11 Hospodářskými činy jsou dle policejních statistik trestné činy proti předpisům o nekalé soutěži, neoprávněné podnikání, poškozování spotřebitele, pašování a krácení cla, *zkreslování údajů o stavu hospodaření* a jmění, *porušování předpisů o pravidlech hospodářské soutěže, porušení povinnosti v insolvenčním řízení*, porušování povinnosti při správě cizího majetku, krádež, neoprávněné užívání cizí věci, poškozování cizí věci, podvody proti sociálnímu zabezpečení a nemocenskému pojištění, padělání a pozměňování peněz, padělání známek, kolků a nálepek, krácení daně, zneužití pravomoci úřední osoby, úplatkářství – přijetí úplatku, poškozování věřitele, padělání a pozměňování veřejné listiny, nedovolená výroba a držení státní pečeti a úředního razítka, ohrožování zdraví závadnými potravinami, vystavení nepravdivého potvrzení, neoprávněné užívání motorového vozidla, porušení tajemství dopravovaných zpráv, zpronevěra, podvod, pletichy při veřejné soutěži a dražbě, porušování předpisů o nakládání s kontrolovaným zbožím a technologiemi, zneužívání informací v obchodním styku, neoprávněné provozování loterie, porušování předpisů o nálepkách k označení zboží, neoprávněné nakládání s osobními údaji, ostatní trestné činy proti měně, neoprávněné držení platebního prostředku, porušení předpisů o zahraničním obchodu s vojenským materiálem, krádeže zásilek (železničních, poštovních, silničních, leteckých, lodních), maření úkolu úřední osoby z nedbalosti, úplatkářství – podplácení, úplatkářství – nepřímé podplácení, zvýhodňování věřitele, pletichy v insolvenčním řízení, ohrožení nebo poškození životního prostředí (úmyslné, z nedbalosti), způsobení úpadku, neoprávněné vydání cenného papíru, manipulace s kurzem investičních nástrojů, nedovolená výroba a držení radioaktivního a jaderného materiálu, podílnictví, porušování práv k ochranné známce, porušování průmyslových práv, porušování autorského práva, práva k databázi a padělání díla, zastření původu věci, poškozování a zneužití záznamu na nosiči informací, provozování nepoctivých her a sázek, havárie a provozní poruchy (úmyslné, z nedbalosti), pojistný podvod, úvěrový podvod, dotační podvod, nesplnění oznamovací povinnosti v daňovém řízení, neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a ostatní hospodářské trestné činy.

Resortní statistiky, jak již ostatně bylo výše zmíněno, obsahují jak informace o počtech stíhaných a vyšetřovaných recidivistů, tak také údaje o počtu trestných činů recidivisty spáchaných (blíže viz Tabulky 9 a 10). Na základě analýzy dostupných statistických údajů lze konstatovat, že celkový počet skutků, jichž se v letech 2000–2015 dopustili recidivisté, vykazuje obdobně růstový trend jako podíl pachatelů z řad recidivistů na celkovém počtu stíhaných a vyšetřovaných osob. I zde se však v roce 2015 projevil náhlý pokles (oproti předchozímu roku bylo recidivisty v tomto roce spácháno o 10915 činů méně).¹² Vývojové trendy jednotlivých druhů kriminality, jakož i vybraných trestných činů dlouhodobě sledovaných ve zprávách o bezpečnostní situaci se však různí.

Graf 7: Vývoj trestné činnosti recidivistů v ČR v letech 2000–2015

¹² Viz Graf 7 a Tabulka 10

Tabulka 10: Vývoj počtu vybraných trestných činů spáchaných recidivisty

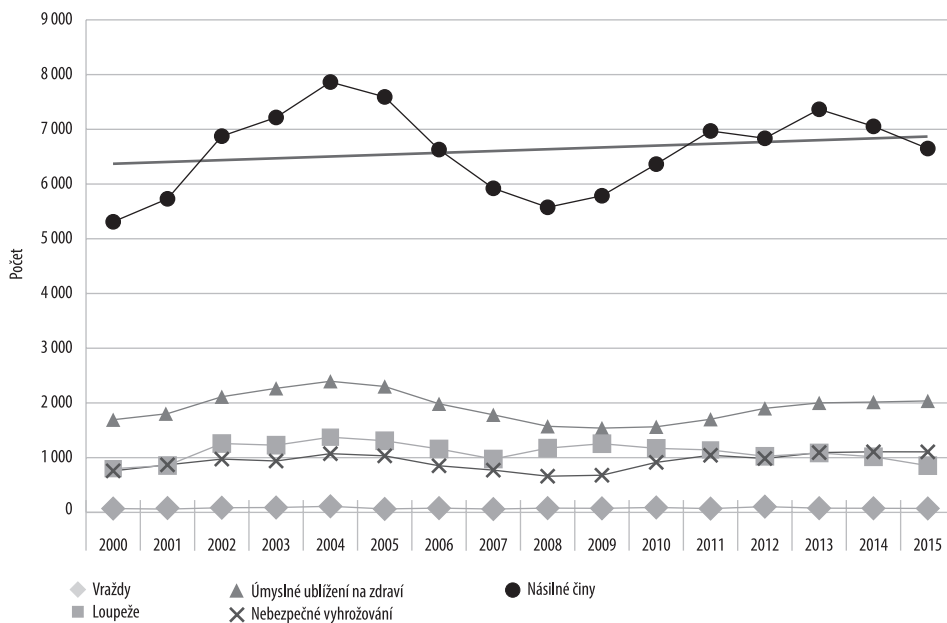
Druh kriminality	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Vraždy	70	60	85	89	111	63	78	61
Loupeže	799	857	1 258	1 228	1 374	1 309	1 159	975
Úmyslné ublížení na zdraví	1 693	1 804	2 113	2 267	2 396	2 301	1 984	1 783
Nebezpečné vyhrožování	759	869	974	939	1 073	1 033	852	772
Násilné činy	5 310	5 730	6 875	7 217	7 864	7 592	6 630	5 922
Mravnostní činy	508	567	630	637	606	521	447	457
Krádeže vloupáním do víkendových chat soukromých osob	2 981	2 496	2 268	2 266	2 249	1 504	1 237	988
Krádeže vloupáním	10 804	10 732	11 072	11 432	11 197	9 751	8 293	8 223
Krádeže motorových vozidel dvoustopých	1 567	1 760	2 038	2 315	2 308	2 253	1 788	1 862
Krádeže věcí z automobilů	3 933	3 797	4 600	5 049	4 467	3 980	3 571	3 336
Krádeže prosté	18 265	19 919	20 195	20 940	20 463	20 285	19 155	18 786
Majetkové činy	35 496	36 091	35 288	36 401	34 961	33 340	30 602	29 884
Výtržnictví	976	1 082	1 295	1 423	1 570	1 506	1 315	1 106
Nedovolená výroba a držení psychotropních látek a jedů	1 022	1 432	1 173	1 485	1 336	1 284	1 269	1 318
Zanedbání povinné výživy	5 242	5 474	6 712	7 242	7 872	7 499	7 187	6 320
Zpronevěra	1 491	1 572	1 431	1 231	1 381	1 115	974	932
Podvod	3 949	3 288	3 887	2 922	2 766	2 410	2 055	1 504
Porušování autorského práva	228	1 226	94	46	46	101	83	45
Hospodářské činy celkem	7 723	9 118	10 008	8 549	9 278	12 003	11 669	9 346
Celková kriminalita	62 919	66 096	70 473	72 556	74 097	74 594	73 316	74 010

Druh kriminality	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Vraždy	78	74	90	69	105	77	75	72
Loupeže	1 174	1 255	1 170	1 141	1 025	1 086	1 016	854
Úmyslné ublížení na zdraví	1 573	1 540	1 564	1 702	1 901	2 001	2 016	2 037
Nebezpečné vyhrožování	661	679	914	1 044	985	1 093	1 107	1 106
Násilné činy	5 575	5 786	6 364	6 970	6 836	7 366	7 054	6 649
Mravnostní činy	416	439	478	502	513	557	573	605
Krádeže vloupáním do vikendových chat soukromých osob	1 055	1 090	1 375	1 107	1 100	1 198	1 014	777
Krádeže vloupáním	7 834	8 948	10 362	10 769	10 156	12 398	11 396	7 936
Krádeže motorových vozidel dvoustopých	1 782	1 550	1 285	1 411	1 337	1 500	1 442	1 045
Krádeže věcí z automobilů	2 956	3 007	3 098	2 457	2 187	2 655	2 351	1 907
Krádeže prosté	17 902	18 171	16 988	18 312	20 092	21 291	21 804	17 515
Majetkové činy	28 294	30 089	30 342	32 210	33 642	37 448	37 009	29 153
Výtržnictví	1 058	1 130	1 192	1 482	1 480	1 613	1 638	1 458
Nedovolená výroba a držení psychotropních látek a jedů	1 401	1 435	1 410	1 891	1 935	2 482	2 996	3 018
Zanedbání povinné výživy	5 852	6 726	8 496	9 140	8 908	9 451	9 311	9 389
Zpronevěra	940	943	785	736	763	697	741	659
Podvod	1 281	1 453	1 326	1 200	1 224	1 618	1 557	1 499
Porušování autorského práva	28	31	244	45	31	48	17	35 ¹³
Hospodářské činy celkem	7 140	6 616	6 300	5 631	5 349	7 178	7 878	7 582
Celková kriminalita	69 241	73 561	70 581	74 212	74 815	83 894	83 894	72 979

Celkový počet násilných trestných činů spáchaných recidivisty zaznamenal v období let 2000–2004 poměrně výrazný nárůst (o 2 554 násilných činů až na maximální hodnotu 7 864 činů), který byl v následujícím čtyřletém období vystřídán obdobně výrazným poklesem (o 2 289 činů na hodnotu 5 575, která byla ve sledovaném období druhou nejnižší). Od roku 2009 došlo k opětovnému nárůstu počtu násilných činů až na 7 366 činů v roce 2013, což představuje třetí nejvyšší počet ve sledovaném období. V následujících dvou letech se celkový počet násilných činů spáchaných recidivisty opět snižoval. I když lze charakterizovat celkový trend vývoje násilné kriminality spáchané recidivisty (viz lineární spojnice trendu vývoje počtu násilných činů v Grafu 8) ve sledovaném období let 2000–2015 jako pozvolně rostoucí, u jednotlivých vybraných násilných činů tomu tak vždy není.

13 Ve zprávě o bezpečnostní situaci na území České republiky v roce 2015 již nebylo porušování autorského práva uvedeno mezi sledovanými trestnými činy spáchanými recidivisty. Tabulka byla pro úplnost doplněna údajem ze statistického přehledu celkové kriminality za období od 1. 1. 2015 do 31. 12. 2015

Graf 8: Vývoj počtu vybraných násilných činů spáchaných recidivisty v letech 2000–2015

Nejpočetněji je mezi vybranými násilnými činy spáchanými recidivisty zastoupeno úmyslné ublížení na zdraví. Nejstrmější nárůst jejich počtu byl zaznamenán v letech 2000–2004, kdy za těchto pět let stoupl počet zmíněných činů o 703 až na 2 396 činů v roce 2004, což představuje největší počet úmyslných ublížení na zdraví v celém sledovaném období. V následujících pěti letech došlo k postupnému poklesu o 856 činů na nejnižší úroveň v roce 2009, která činila 1 540 úmyslných ublížení na zdraví. Od roku 2010 se počet těchto činů spáchaných recidivisty opět zvyšuje.

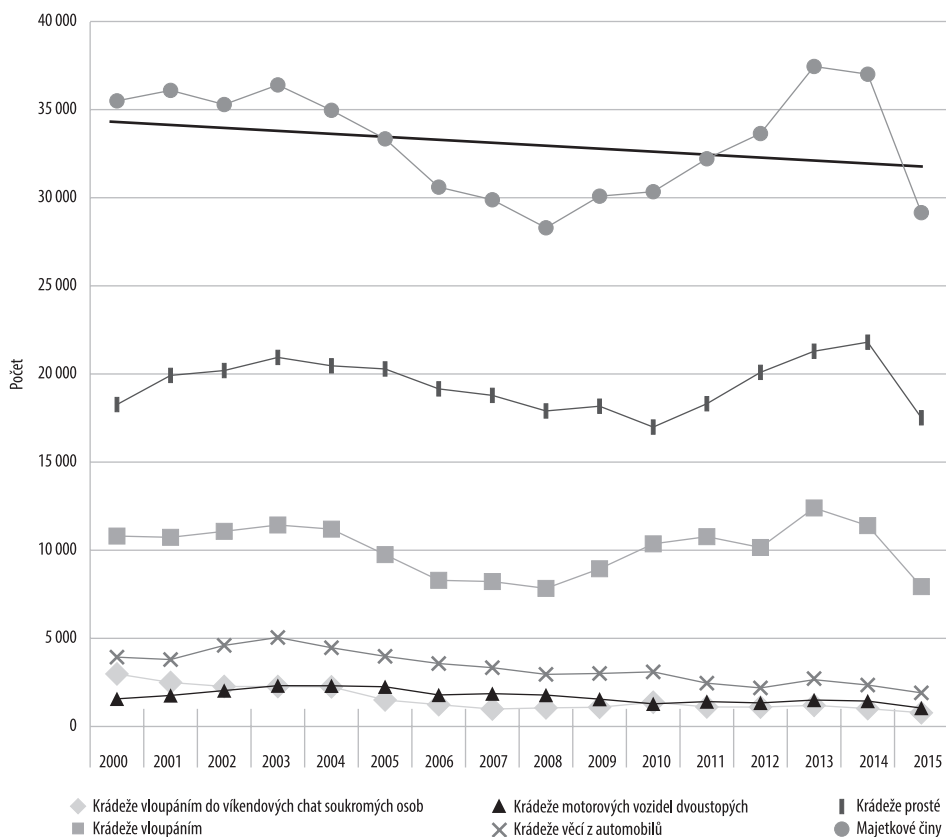
Není žádným překvapením, že naopak nejnižších počtů z vybraných násilných činů dosahuje trestný čin vraždy. Počet vražd ve sledovaném období vykazuje výraznější nárůst v letech 2004 (111 vražd) a 2012 (105 vražd). Výraznější pokles jejich počtu byl zaznamenán v letech 2001 (60 vražd), 2005 (63 vražd) a 2007 (61 vražd). V posledních třech letech se počet vražd spáchaných recidivisty pohybuje kolem 75 vražd ročně. I přes popsané výkyvy lze z dlouhodobého hlediska říci, že počet vražd ve sledovaném období vykazuje jen zcela nepatrně rostoucí trend.

U loupeží spáchaných recidivisty došlo v letech 2000–2004 k poměrně dynamickému nárůstu až na maximální hodnotu 1 374 činů, přičemž v roce 2002 bylo evidováno o 401 loupežích více než v roce předešlém, což představuje největší meziroční nárůst v celém sledovaném období. Po roce 2004 došlo v následujících třech letech k poklesu o 399 loupeží (na hodnotu 975 v roce 2007) a poté v letech 2008 a 2009 k opětovnému nárůstu až na počet 1 255 loupeží. Období následujících šesti let s výjimkou mírného vzestupu mezi roky 2012 a 2013 roku (tj. o 61 loupeží více než v roce předešlém) se pak již neslo ve znamení postupného snižování počtu těchto činů. I přes výše popsané kolísání počtu loupeží spáchaných

recidivisty v letech 2000–2015 lze konstatovat, že celkový vývojový trend jejich počtu má pozvolna klesající tendenci. Dlouhodobě stoupající vývojový trend ve sledovaném období naopak vykazuje počet nebezpečných vyhrožování.

Vývoj celkového počtu majetkových trestných činů spáchaných recidivisty v letech 2000–2015 nebyl zdaleka tak dynamický jako u činů násilných, ale i zde lze zaznamenat vzestupné či naopak klesající tendence v dílčích časových úsecích (viz Tabulka 10 a Graf 9). V letech 2000–2003 kolísal celkový počet majetkových činů kolem 36 tisíc činů. Období následujících pěti let se vyznačuje kontinuálním poklesem celkového počtu majetkových činů až na 28 294 činů v roce 2008, což v námi sledovaném období představuje nejnižší vykázanou hodnotu. Oproti roku 2003 tak bylo v roce 2008 zaznamenáno o 8 107 majetkových činů méně. V letech 2009–2013 se počet majetkových činů spáchaných recidivisty opět zvyšovat, přičemž v roce 2013 byl v porovnání s předchozím rokem zaznamenán nárůst o 3 806 činů až na hodnotu 37 448 činů. Jednalo se o nevyšší meziroční nárůst a nejvyšší počet majetkových činů v celém sledovaném období. V následujících dvou letech se počet majetkových činů začal opět snižovat a mezi lety 2014 a 2015 došlo k nejvýraznějšímu meziročnímu poklesu (o 7 856 na druhou nejnižší úroveň počtu zmíněných činů). I přes výše popsané výkyvy lze celkový vývojový trend počtu majetkových trestných činů spáchaných recidivisty charakterizovat jako pozvolna klesající (viz lineární spojnice trendu vývoje počtu majetkových činů v Grafu 9).

Graf 9: Vývoj počtu vybraných majetkových činů spáchaných recidivisty v letech 2000–2015

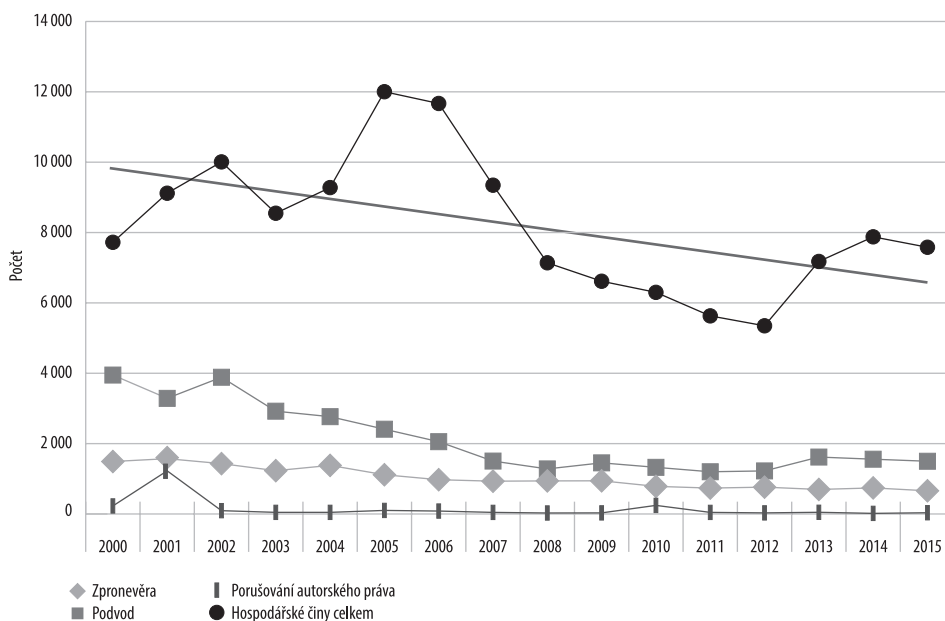

Klesající vývojový trend lze vypořádat také u všech vybraných majetkových činů. Markantní je především postupný pokles počtu krádeží věcí z automobilů mezi lety 2003–2015. V tomto období poklesl počet zmíněných krádeží páchaných recidivisty z 5 049 činů až na 1 907 v roce 2015, což představuje pokles o 3 142 činů (tj. o 62 %). U dvou nejfrekventovanějších z vybraných majetkových činů, kterými jsou krádeže prosté a krádeže vloupáním, došlo v roce 2015 k největším meziročním poklesům jejich počtu za celé sledované období, což se výrazně projevilo na již zmíněném výrazném poklesu celkového počtu majetkových trestných činů páchaných recidivisty v tomtéž roce.

Také vývoj celkového počtu hospodářských trestných činů spáchaných recidivisty v letech 2000–2015 nebyl prost výrazných změn (viz Tabulka 10 a Graf 10). Do roku 2005 se počet těchto činů (s výjimkou výraznějšího poklesu v roce 2003) postupně zvyšoval až na 12 003 činů. V porovnání s rokem předchozím bylo v roce 2005 zaznamenáno o 2 725 hospodářských činů více. Jedná se tak o největší meziroční nárůst počtu těchto činů v celém sledovaném období. Období následujících sedmi let se naopak vyznačovalo kontinuálním poklesem. Od roku 2008 již počet těchto činů nepřesáhl osmitisícovou hranici, přičemž nejmenší počet hospodářských činů spáchaných recidivisty byl v námi sledovaném období registrován v roce 2012, kdy činil 5 349 činů. V následujících dvou letech začal počet zmíněných činů opět narůstat.

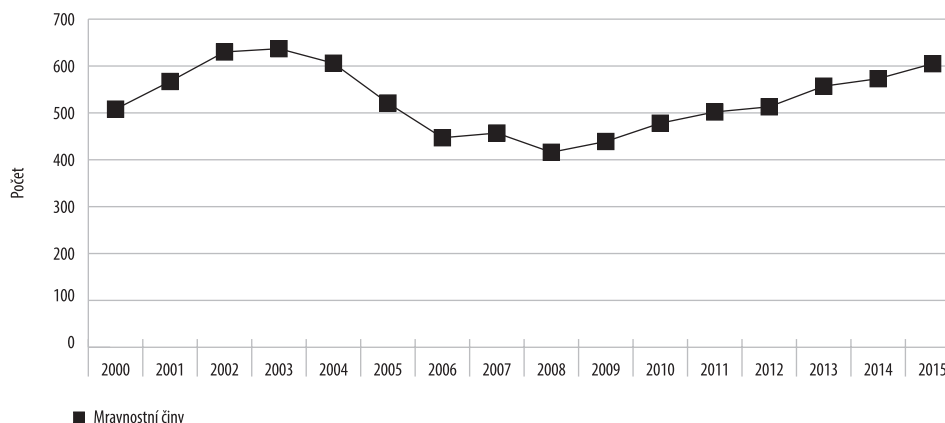
Všechny vybrané hospodářské trestné činy recidivistů sledované ve zprávách o bezpečnostní situaci na území České republiky vykazují ve sledovaném období víceméně klesající dlouhodobý vývojový trend. Za pozornost stojí více než pětinasobný nárůst počtu případů porušování autorského práva v roce 2001 ve srovnání s rokem předchozím, následovaný v roce 2003 naopak počtem o 1 132 činů nižším (což představuje pokles o více než 90 %). V následujících letech se těchto činů dopouštěli recidivisté většinou již jen ve velmi malých počtech. V roce 2014 tak bylo policií evidováno pouze 17 takových činů. Zpráva za rok 2015 již porušování autorského práva mezi sledovanými trestnými činy spáchanými recidivisty neuvádí.

Graf 10: Vývoj počtu vybraných hospodářských činů spáchaných recidivisty v letech 2000–2015

Mravnostní kriminalita (viz Tabulka 10 a Graf 11) páchaná recidivisty vykazovala v prvních letech námi sledovaného období vzrůstající trend, přičemž počet 637 těchto činů v roce 2003 nebyl již v následujících letech překonán. V dalším období docházelo k postupnému úbytku těchto činů až na 416 činů v roce 2008. Recidivisté tedy v tomto roce spáchali v porovnání s rokem 2003 o 221 mravnostních činů méně. V letech 2009–2015 se počet zmíněných činů postupně zvyšoval až na 605 činů v loňském roce.

Graf 11: Vývoj počtu mravnostních činů spáchaných recidivisty v letech 2000–2015

III.4 Recidiva trestné činnosti podle statistických výkazů Ministerstva spravedlnosti

Recidiva trestné činnosti a ukládání trestů odsouzeným, kteří byli soudy označeni jako recidivisté, je Ministerstvem spravedlnosti ČR dlouhodobě sledována a každoročně vykazovaná ve statistické Ročence kriminality. V posledních letech je tato ročenka dostupná na webových stránkách MSp (v sekci Infodata). Údaje jsou zpracovány na základě statistických údajů soudů a zčásti i na základě údajů státních zastupitelství, pokud jde o zjištění ve fázi přípravného řízení.

V soudních statistikách byli recidivisté evidováni do roku 2010 podle § 34 trestního zákona (zákon č. 140/1961 Sb.). Jako recidivisté byli v soudních statistikách označeni odsouzení, kteří již byli pro trestný čin odsouzeni a spáchali druhý nebo další trestný čin po právní moci předchozího odsuzujícího rozsudku, a soudy tuto okolnost, podle povahy předchozího odsouzení, považovaly za přitěžující. Do přijetí nového trestního zákoníku byli v ročence sledováni i zvláště nebezpeční recidivisté podle § 41 trestního zákona. Byli však vykazováni pouze v části týkající se údajů ze státních zastupitelství.

Po nabytí účinnosti nového trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.) se eviduje ve statistikách tzv. soudem označený recidivista, a to v případech, když soud přihlíží při ukládání trestu odsouzenému k jeho dřívější trestné činnosti podle § 34 písm. l) trestního zákona¹⁴ resp. § 42 písm. p) TrZ.

Ve smyslu § 42 písm. p) TrZ je recidiva (předchozí odsouzení za trestný čin) posuzována jako přitěžující okolnost. Je rozhodná pro povahu a závažnost trestného činu a promítá se i do možnosti nápravy pachatele, eventuálně i do poměrů pachatele. V neprospěch pachatele ovlivňuje druh a výměru ukládaného trestu, když blíže charakterizuje trestný čin a osobu pachatele. Recidiva je považována za jednu z nejvýznamnějších a nejčastěji aplikovaných přitěžujících okolností (blíže k tomu Chromý, 2009).

Posouzení závažnosti a význam recidivy vždy záleží na uvážení soudu, nelze vyloučit ani přičtení recidivy u nedbalostního trestného činu. Recidiva jako přitěžující okolnost je zde konstruována fakultativně, jelikož platí, že soud je oprávněn podle povahy předchozího odsouzení nepokládat tuto okolnost za přitěžující, zejména s ohledem na význam chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsob provedení činu, jeho následky, okolnosti, za kterých byl čin spáchán, osobu pachatele, míru jeho zavinění, jeho pohnutku a dobu, která uplynula od posledního odsouzení (Chromý, 2009).

Ze statistických přehledů je zřejmé (Tabulka 11 a Graf 12), že od roku 1989 se snižoval počet odsouzených osob označených soudy za recidivisty. Jejich nejnižší podíl z celkového počtu odsouzených osob byl vykázan v posledním roce účinnosti starého trestního zákona (zák. č. 140/1961 Sb.), a to v roce 2009 – 9,1 %.

Na postupné snižování podílu recidivy u odsouzených osob měla vliv i novelizace ustanovení § 34 písm. l), dříve písm. k) trestního zákona, která dále zdůraznila materiální

14 V posledním platném znění

pojetí recidivy jako přitěžující okolnosti tím, že do uvedeného ustanovení doplnila výčet okolností, které soud musí brát v úvahu, a na základě nichž může dojít k závěru, že předchozí odsouzení pachatele nebude považovat za přitěžující okolnost recidivy. Ustanovení výslovně zakotvilo fakultativnost posuzování recidivy jako přitěžující okolnosti.

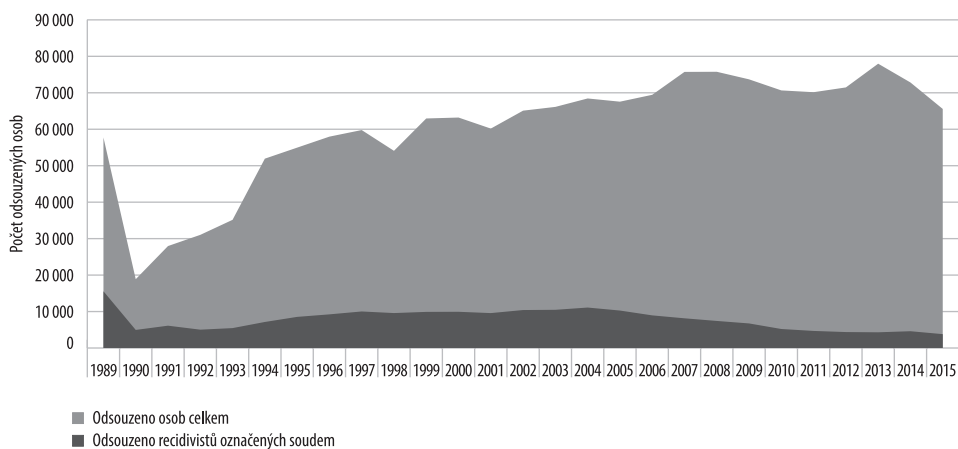
I po přijetí nového trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.) justiční statistiky vykazují snížení podílu odsouzených osob označených soudem za recidivisty (tzn. označených na základě podmínek stanovených trestním zákoníkem jako recidivisté). V roce 2014 činil podíl na odsouzených osobách 6,3 % a v předchozím roce byl podíl 5,5 %, což je nejméně od roku 1989. Hlavní důvod je nová právní úprava (viz výše), kdy je recidiva (předchozí odsouzení za trestný čin) posuzována jako přitěžující okolnost.

Tabulka 11: Recidivisté označení soudem

Rok	Odsouzeno osob celkem	Odsouzeno recidivistů označených soudem/podíl recidivistů v %
1989	57 743	15 560 26,9 %
1990	18 871	4 957 26,3 %
1991	27 964	6 122 21,8 %
1992	31 032	5 028 16,7 %
1993	35 157	5 459 15,5 %
1994	51 931	7 137 13,7 %
1995	54 957	8 535 15,5 %
1996	57 974	9 228 15,9 %
1997	59 777	10 020 16,8 %
1998	54 083	9 582 17,7 %
1999	62 954	9 906 15,8 %
2000	63 211	9 932 15,7 %
2001	60 182	9 574 15,9 %
2002	65 098	10 413 16,0 %
2003	66 131	10 476 15,8 %
2004	68 443	11 096 16,2 %
2005	67 561	10 273 15,2 %
2006	69 445	8 948 12,9 %
2007	75 728	8 144 10,8 %
2008	75 761	7 422 9,8 %
2009	73 685	6 738 9,1 %
2010	70 651	5 211 7,4 %
2011	70 160	4 681 6,7 %
2012	71 471	4 372 6,1 %
2013	77 976	4 309 5,5 %
2014	72 825	4 602 6,3 %
2015	65 569	3 802 5,8 %

Zdroj: statistické ročenky kriminality Msp

Graf 12: Recidivisté označení soudem

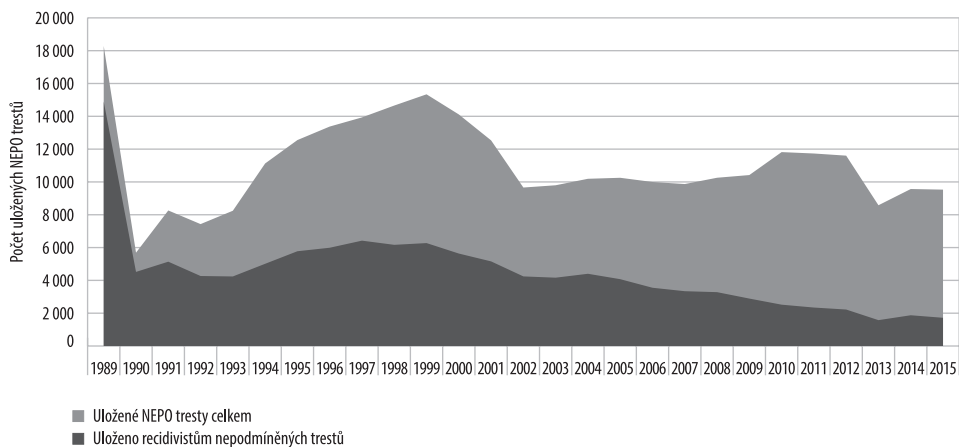
Z obrazu celkové trestní politiky je samozřejmě problematická trestná činnost recidivistů, a to zejména z pohledu ukládání nepodmíněných trestů odnětí svobody (Tabulka 12 a Graf 13). V ročenkách kriminality Msp je vykazován i podíl recidivistů na uložených nepodmíněných trestech. Po roce 1989 se snižoval počet i podíl uložených nepodmíněných trestů i u osob označených soudy za recidivisty. Během tohoto období se samozřejmě projevilo zavedení a ukládání alternativních sankcí a vůbec vyjádření subsidiární povahy trestu odnětí svobody (zprůsnění podmínek pro uložení nepodmíněného trestu). Za účinnosti starého trestního zákona dosáhl nejnižšího počtu v roce 2009 2 891 odsouzených. Po roce 2010 počet recidivistů na uložených nepodmíněných trestech klesá a nejnižšího počtu dosáhl v roce 2013 – 1 576, i když je nutno si uvědomit, že v tomto roce byl počet recidivistů ovlivněn amnestií prezidenta republiky.

Tabulka 12: Uložené nepodmíněné tresty recidivistům

Rok	Uložené NEPO tresty celkem	Uložené NEPO tresty recidivistům/podíl NEPO trestů u recidivistů v %	
1989	18284	14899	95,8 %
1990	5687	4516	91,1 %
1991	8261	5139	83,9 %
1992	7430	4266	81,9 %
1993	8244	4239	77,6 %
1994	11125	5010	70,2 %
1995	12552	5776	67,7 %
1996	13375	5989	64,9 %
1997	13933	6421	64,1 %
1998	14656	6166	64,3 %
1999	15340	6273	63,3 %
2000	14114	5635	56,7 %
2001	12533	5157	53,9 %
2002	9659	4242	40,7 %
2003	9797	4164	39,7 %
2004	10192	4402	39,7 %
2005	10253	4073	39,6 %
2006	9997	3550	39,7 %
2007	9871	3340	41,0 %
2008	10255	3282	44,2 %
2009	10419	2891	42,9 %
2010	11818	2519	48,3 %
2011	11733	2344	50,1 %
2012	11602	2223	51,0 %
2013	8579	1576	36,6 %
2014	9568	1874	43,5 %
2015	9531	1720	45,2 %

Zdroj: statistické ročenky kriminality Msp

Graf 13: Uložené nepodmíněné tresty recidivistům

U vybraných trestných činů jsme dále srovnávali podíl recidivy (a zvláště nebezpečné recidivy) podle druhového objektu trestných činů a podle individuálního objektu, kde došlo k pravomocnému odsouzení jejich pachatelů, a to ve srovnání z roků 2008 a 2014 (Tabulka 13).

Do přijetí nového trestního zákoníku dominovaly v recidivě trestné činy proti majetku (hlava IX.). V roce 2008 tvořil podíl recidivistů, odsouzených za trestné činy proti majetku 13,3 %. V roce 2008 vykazují téměř stejný podíl trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti – 13 % (hlava XIII) a následují s malým odstupem trestné činy proti rodině a mládeži – 11,4 % (hlava VI).

V roce 2014 je situace jiná, na prvním místě jsou trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti soukromí a listovního tajemství podle hlavy II. – 9 %, s minimálním odstupem následují trestné činy proti majetku – 8,6 % (hlava V.) a trestné činy proti pořádku ve věcech majetkových – 8,2 % (hlava X.)

Při zkoumání trestných činů podle individuálního objektu byly vybrány pro srovnání závažnější a frekventovanější trestné činy (Tabulka 14). Podle očekávání nejvyšší podíl recidivy v roce 2008 byl zaznamenán u trestného činu krádeže podle § 247 trestního zákona – 19 %, a u souvisejícího trestného činu porušování domovní svobody podle § 238 trestního zákona – 15,2 %, který je s krádeží většinou páčán v jednočinném souběhu. Vysoký podíl recidivy vykazuje i trestný čin znásilnění podle § 241 trestního zákona – 14,2 %, loupeže podle § 234 trestního zákona – 13,6 % a zanedbání povinné výživy podle § 213 trestního zákona – 11,9 %.

V roce 2014 došlo, ve srovnání s rokem 2008, k výraznému snížení podílu odsouzených osob označených soudem za recidivisty. V roce 2014 byl zjištěn nejvyšší podíl recidivy u trestného činu krádeže dle § 205 TrZ – 11,7 %, a u souvisejícího trestného činu porušování domovní svobody podle § 178 TrZ – 10,5 %. Vysoký podíl recidivy dále vykazuje i trestný čin neoprávněné užívání věci dle § 207 TrZ – 10,2 %, loupeže § 173 TrZ – 9 % a zanedbání povinné výživy § 196 TrZ – 6,5 %.

Tabulka 13: Recidiva podle druhového objektu trestného činu (srovnání let 2008 a 2014)¹⁵

Rok 2008				
Hlava trestního zákoníku ¹⁵	Odsouzeno osob celkem	Odsouzeno recidivistů celkem	Podíl recidivistů v %	Zvlášť nebezpeční recidivisté celkem
Hlava I.	1	0	0	0
Hlava II.	1 182	29	2,5	3
Hlava III.	4 067	390	9,6	15
Hlava IV.	11 971	1 147	9,6	26
Hlava V.	16 742	765	4,6	31
Hlava VI.	7 034	800	11,4	8
Hlava VII.	4 124	239	5,8	30
Hlava VIII.	4 691	609	13	163
Hlava IX.	25 862	3 440	13,3	100
Hlava X.	60	3	5	0
Hlava XI.	0	0	0	0
Hlava XII.	15	0	0	0

Zdroj: statistické ročenky kriminality Msp

15 (Hlava I Trestné činy proti republice, cizímu státu nebo mezinárodní organizaci, Hlava II trestné činy hospodářské, Hlava III Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, Hlava IV Trestné činy obecně nebezpečné, Hlava V Trestné činy hrubě narušující občanské soužití, Hlava VI Trestné činy proti rodině a zdraví, Hlava VII Trestné činy proti životu a zdraví, Hlava VIII Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti, Hlava XI Trestné činy proti majetku, Hlava X Trestné činy proti lidskosti, Hlava XI Trestné činy proti brannosti, Hlava XII Trestné činy vojenské)

Rok 2014				
Hlava trestního zákoníku ¹⁶	Odsouzeno osob celkem	Odsouzeno recidivistů celkem	Podíl recidivistů v %	Zvlášť nebezpeční recidivisté celkem
Hlava I.	4 463	161	3,6	Nový trestní zákoník tento pojem nezná
Hlava II.	5 645	510	9	–
Hlava III.	611	10	1,6	–
Hlava IV.	10 862	678	6,3	–
Hlava V.	27 770	2 381	8,6	–
Hlava VI.	2 960	176	5,9	–
Hlava VII.	14 537	370	2,5	–
Hlava VIII.	66	3	4,5	–
Hlava IX.	1	0	0	–
Hlava X.	15 807	1 298	8,2	–
Hlava XI.	2	0	0	–
Hlava XII.	11	0	0	–
Hlava XIII.	60	2	3,3	–

Zdroj: statistické ročenky kriminality Msp

16 Údaje jsou čerpány ze Statistické ročenky kriminality za rok 2014 Ministerstva spravedlnosti ČR, nutno však poznamenat, že počet recidivistů i odsouzených v ročence dle jednotlivých hlav trestního zákoníku se rozchází s celkovým počtem odsouzených osob a recidivistů zveřejněných v ročence v základním přehledu – známí pachatelé. Jediné vysvětlení je, že podle hlav jsou vykazovány jednotlivé odsouzené osoby opakovaně. (Hlava I Trestné činy proti životu a zdraví, Hlava II Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství, Hlava III Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, Hlava IV Trestné činy proti rodině a dětem, Hlava V Trestné činy proti majetku, Hlava VI Trestné činy hospodářské, Hlava VII (Hlava I Trestné činy proti životu a zdraví, Hlava II Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství, Hlava III Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, Hlava IV Trestné činy obecně nebezpečné, Hlava IX Trestné činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci, Hlava X Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, Hlava XI Trestné činy proti branné povinnosti, Hlava XII Trestné činy vojenské, Hlava XIII Trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy).

Tabulka 14: Recidiva u vybraných trestných činů v roce (srovnání let 2008 a 2014)

Rok 2008			
Trestný čin ¹⁷	Odsouzeno osob celkem	Odsouzeno recidivistů celkem	Podíl recidivistů v %
201	13485	498	3,7
202	2537	202	8
213	6081	724	11,9
219	133	8	6
221	1760	150	8,5
234	1291	175	13,6
238	2272	345	15,2
241	141	20	14,2
247	13377	2584	19,2
248	1877	116	6,4
249	609	66	10,8
250	2741	219	7,8

Zdroj: statistické ročenky kriminality Msp

Rok 2014			
Trestný čin ¹⁸	Odsouzeno osob celkem	Odsouzeno recidivistů celkem	Podíl recidivistů v %
§ 274	11651	244	2,1
§ 358	4968	256	5,1
§ 196	9803	636	6,5
§140	132	1	0,75
§ 146	2498	127	5,1
§ 173	1106	100	9
§ 178	3701	388	10,5
§ 185	172	7	4,1
§ 205	17588	2052	11,7
§ 206	1893	63	3,3
§ 207	551	56	10,2
§ 209	3551	141	4

Zdroj: statistické ročenky kriminality Msp

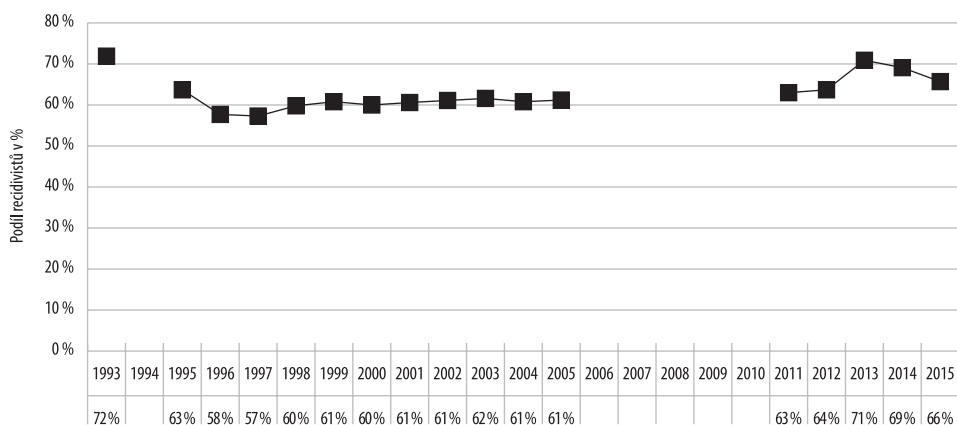
17 (§ 201 ohrožení pod vlivem návykové látky, § 202 výtržnictví, § 213 zanedbání povinné výživy, § 219 vražda, § 221 ublížení na zdraví, § 234 loupež, § 238 porušování domovní svobody, § 241 znásilnění, § 247 krádež, § 248 zpronevěra, § 249 neoprávněné užívání věci, § 250 podvod)

18 (§ 274 ohrožení pod vlivem návykové látky, § 358 výtržnictví, § 196 zanedbání povinné výživy, § 140 vražda, § 146 ublížení na zdraví, § 173 loupež, § 178 porušování domovní svobody, § 185 znásilnění, § 205 krádež, § 206 zpronevěra, § 207 neoprávněné užívání věci, § 209 podvod).

III.5 Penologické pojetí recidivy

Velmi důležitou informací o úspěšnosti předchozího trestu odnětí svobody ukazuje recidiva v penologickém pojetí. Jde o specifický typ recidivy, o níž i v našich podmínkách lze získat základní statistické informace. Jedná se tedy o sledování opakovaného pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody. Penologické pojetí recidivy je užší než recidiva v právním pojetí, neboť eviduje pouze pachatele, kteří již dříve byli vězněni. Údaj o ní je součástí statistik, které vydává Vězeňská služba ČR. Vychází z nich následující Graf 14, který sleduje podíl recidivistů (tedy osob, které nebyly ve výkonu trestu odnětí svobody v daném roce poprvé) v letech 1993–2015. Budeme-li o účinnosti trestu odnětí svobody uvažovat na základě těchto dat, za efektivní intervenci z hlediska další trestné činnosti jej považovat rozhodně nemůžeme. Zhruba dvě třetiny odsouzených se totiž další trestné činnosti dopustilo i přesto, že s jeho výkonem mělo již zkušenost (často dokonce opakovanou).

Graf 14: Recidiva v penologickém pojetí (1993–2015)

(Zdroj: statistická ročenka VS ČR; v letech 1994 a 2006–2010 statistická ročenka VS ČR údaje o recidivě neobsahovala)

IV.

Sledování údajů o kriminální recidivě v zahraničí

Recidiva patří k hlavním tématům kriminologie i ke klíčovým kategoriím trestní politiky většiny zemí euroamerického prostoru. Měření recidivy je v kriminologii zavedenou a osvědčenou metodou, jak zkoumat působení jednotlivých trestních opatření. Diskuze mezi experty v oblasti kriminologie a trestní politiky ukazují rostoucí zájem o tuto problematiku a potvrzují důležitost statistik recidivy pro kriminologický výzkum i pro potřeby soudního rozhodování a samotnou trestní politiku.

Realizátoři trestní politiky se mohou spoléhat i na dílčí kriminologické výzkumy. Také v jejich případech se zpravidla vychází z údajů o registrované trestné činnosti, metoda self-reportů je využívána spíše u dlouhodobých výzkumů kriminální kariéry na malém vzorku pachatelů (například Cambridgeská studie delikventního vývoje, Holandská národní studie kriminality nebo Peterboroughská studie mládeže z Velké Británie). Rozsah i zaměření studií bývají různé (podle typu zkoumaných sankcí či různého druhu trestné činnosti), o celonárodní vzorky jde spíše výjimečně.

Tabulka 15: Míra recidivy z kriminologických výzkumů ve vybraných zemích

Země	Míra recidivy	Kritéria výzkumu
Skotsko	42 %	Další odsouzení v období dvou let od uložení předchozího trestu v letech 2007–2008 (všechny typy sankcí)
Irsko	40 %	Nový trest odnětí svobody v průběhu dvou let pro propuštěné z vězení (v letech 2001–2004)
Severní Irsko	43 %	Další odsouzení v průběhu dvou let pro propuštěné z vězení a odsouzené k obecně prospěšným pracím (v roce 2005)
Anglie a Wales	53 %	Další odsouzení v průběhu dvou let pro propuštěné z vězení a pro pachatele pod dohledem probačního úředníka (v roce 2008)
Norsko	54 %	Spáchání dalšího trestného činu v letech 2003–2006 u osob propuštěných z vězení v roce 2003
Nový Zéland	62 %	Další odsouzení v průběhu dvou let pro propuštěné z vězení v letech 2008–2009

Zdroj: SCCJR, 2012

Kritérium recidivy má nezastupitelný význam při hodnocení účinnosti trestní politiky a obecným trendem na evropské i mezinárodní úrovni je tak snaha o pravidelné a systematické sledování a vyhodnocování údajů o recidivě. V posledních dvou desetiletích se díky shromažďování a především digitalizaci policejních i soudních dat otevírají nové možnosti pro zkoumání recidivy v širším rozsahu. (Wartna, Knowles, Morton, Alma, & Tollenaar, 2014)

Míry recidivy v jednotlivých evropských zemích odrážejí různé právní systémy a trestní právo jednotlivých zemí a interpretovat mezinárodní rozdíly mezi mírami recidivy je tak složité. Dosud není dostupná žádná systematická studie, která by poskytla ucelený přehled měř recidivy v Evropě. Jedním z významných počínů v této oblasti je iniciativa výzkumného oddělení nizozemského Ministerstva spravedlnosti (WODC), které zaměřilo svou badatelskou činnost hlavně na možnosti komparace jednotlivých národních studií recidivy v evropských zemích. Bylo identifikováno čtrnáct evropských zemí, kde byla v nedávné době uskutečněna studie věnující se recidivě v národním měřítku. Následně byla sestavena výzkumná skupina (European Research group on National Reconviction rates), která

se měla zabývat především možností mezinárodního srovnání z hlediska míry recidivy v jednotlivých zúčastněných zemích a potenciálem stávajících dat. (Zara & Farrington, 2016; Wartna, Knowles, Morton, Alma, & Tollenaar, 2014) Také například Rada Evropy se snaží o shromažďování dílčích informací o ukládaných trestních sankcích a jejich účinnosti a srovnávání situace napříč evropskými zeměmi, které zahrnuje i zveřejňování výsledků jednotlivých studií recidivy v rámci národních států (např. Aebi, Tiago, & Burkhardt, 2015).

Výstupy z výzkumu realizovaného při nizozemském Ministerstvu spravedlnosti přináší cenné informace o sledování recidivy v jednotlivých evropských zemích. V době realizace šetření (rok 2005) byly aktuálně dostupné studie recidivy v následujících zemích: Island, Norsko, Švédsko, Finsko, Dánsko, Severní Irsko, Irsko, Skotsko, Anglie a Wales, Nizozemí, Francie, Švýcarsko, Rakousko a Německo. Data o recidivě v rámci těchto národních studií se ovšem odlišují v základních kritériích, týkají se různých skupin pachatelů, ať už z hlediska věku, druhu trestné činnosti či druhu uložených sankcí. V některých zemích je významně zúžený výběrový soubor a výpovědní hodnota dat je tak omezená. Například ve Francii a ve Finsku jsou k dispozici údaje pouze o pachatelích propuštěných z vězení, zatímco v dalších zemích data zahrnují také osoby s uloženým peněžitým trestem nebo trestem obecně prospěšných prací. (Wartna, Knowles, Morton, Alma, & Tollenaar, 2014). Příklady národních studií recidivy a odlišných kritérií jejich realizace jsou v následující Tabulce 16.

Tabulka 16: Příklady národních studií recidivy; převzato (Wartna & Nijssen, 2006) a doplněno^{19 20}

Země	Zdroj	Skupina pachatelů	N	Plánované opakované měření
Anglie a Wales	(Spicer & Glicksman, 2004) (Home Office, 2005)	Dospělí odsouzení nebo propuštění z vězení v r. 2001	40 825	každoročně
		Mladiství (10–17) odsouzení nebo propuštění z vězení v r. 2003	38 257	
Dánsko	(Department of Prison and Probation, 2001)	Osoby propuštěné z vězení nebo podmíněně propuštěné z vězení v letech 1996–1999	20 000/rok	každoročně
Finsko	(Hypén, 2004)	Pachatelé odsouzení k nepodmíněnému trestu a všichni propuštění v letech 1993–2001	30 000	každoročně
Francie	(Kensey & Tournier, 2005)	Vězni propuštěni od května 1996 do dubna 1997	3 000	nejisté
Island	(Baumer, Wright, Kristinsson, & Gunnlaugsson, 2002)	Všechny osoby propuštěné z vězení od ledna 1994 do listopadu 1998	1 176	každoročně (pouze pro opětovné odsouzení)
Irsko	Institute of Criminology, Dublin	Muži propuštěni z vězení v letech 2001–2004	18 000	nejisté ¹⁹
Německo	(Jehle, Heinz, & Sutterer, 2003)	Osoby odsouzené nebo propuštěné z vězení v roce 1994	1 000 000	nejisté ²⁰
Nizozemí	(Wartna, Tollenaar, & Blom, 2005)	Osoby odsouzené v roce 1997	131 000	každoročně
		Mladiství (12–18) odsouzení v roce 1997	15 000	
Norsko	(Statistics Norway, 2006)	Osoby obžalované v roce 1996	65 000	každoročně
Rakousko	(Pilgram, 1994)	Dospělí odsouzení v r. 1983 Mladiství odsouzení v r. 1983	69 267 7 292	ne
Severní Irsko	(McMullan & Ruddy, 2005) (Decodts, 2005)	Dospělí s tresty vykonávanými na svobodě (non-custodial) nebo propuštěni v r. 2001	19 413	každoročně
		Mladiství (10–16) s tresty vykonávanými na svobodě (non-custodial) nebo propuštěni v r. 2001	627	
Skotsko	(Scottish Executive National Statistics, 2005)	Osoby propuštěné nebo s tresty vykonávanými na svobodě (non-custodial) v roce 1999	45 245	každoročně
Švédsko	(The Swedish National Council of crime Prevention, 2005)	Všechny osoby odsouzené v roce 1999	76 700	každoročně
Švýcarsko	(Storz, 1997)	Osoby odsouzené v letech 1986–1994	70 000/rok	nepravidelně

Dalším rozdílem v měření recidivy v jednotlivých evropských zemích je frekvence monitorování a vyhodnocování údajů. V některých zemích jsou data o recidivě systematicky shromažďována, každoročně zpracovávána a recidiva tak může být analyzována v pravidelných intervalech a především dlouhodobě. Je tomu tak v Anglii a Walesu, Skotsku, Francii, Nizozemí, Švýcarsku (Fink & Ducommun-Vaucher, 2014), Estonsku a ve skandinávských zemích – ve Švédsku, Norsku, Dánsku, Finsku a na Islandu (Kristoffersen, 2010). Mimo

19 Byl realizován další obdobný jednorázový výzkum recidivy (Irish Prison Service, 2013).

20 V dalších letech 2004, 2007 a 2010 byly realizovány další etapy národní statistiky recidivy v Německu.

Evropu je také například v severní Americe pravidelné shromažďování dat a vytvoření centrálního registru recidivy rovněž dobře zavedené. V dalších evropských zemích existují pouze izolované soubory dat. V Německu bylo nedávno dokončeno druhé kolo velmi rozsáhlé národní studie; jednorázové výzkumy recidivy byly uskutečněny v Rakousku, ve Francii a v Irsku. (Albrecht, 2014; Wartna, Knowles, Morton, Alma, & Tollenaar, 2014)

Jako příklad odlišných přístupů při sledování kriminální recidivy jsme pro podrobnější inspiraci z evropských zemí vybrali Velkou Británii s jedním z nejstarších a nejpropracovanějších integrativních systémů sledování recidivy; Nizozemí, kde podle Wartny a kol. (Wartna, Knowles, Morton, Alma, & Tollenaar, 2014; Wartna & Nijssen, 2006) je propojení databází sice stále v experimentální fázi, nicméně jde o projekt inspirativní a ambiciózní a dále Německo, kde je model statistik recidivy založen na pravidelně opakovaných etapách sběru a vyhodnocování dat o recidivě.

IV.1 Velká Británie

Jedním z nejpropracovanějších systémů sledování recidivy se může pochlubit Velká Británie. První studie založené na centralizované národní databázi (Offender Index) byly realizovány v Anglii a Walesu již v devadesátých letech. Publikace Ministerstva spravedlnosti „Compendium of Reoffending Statistics for England and Wales“ (např. Ministry of Justice, 2011) obsahují výběr analýz věnujících se recidivě, zahrnuje srovnání jednotlivých typů recidivy, míry recidivy pro jednotlivé věznice, podrobný rozbor publikovaných dat, dlouhodobé statistické řady sledující úroveň recidivy a také mezinárodní srovnání. Tak jako v dalších zemích je kriminální recidiva sledována jako opětovné spáchání trestného činu u osob, které již v minulosti byly odsouzeny a kterým byl uložen některý druh trestní sankce. V národních statistikách je mírou recidivy procento dospělých osob propuštěných z vězení nebo odsouzených k trestům vykonávaných na svobodě mezi lednem a březnem, kteří byli soudem znovu odsouzeni v průběhu jednoho roku. Zároveň jsou vyhodnocovány a analyzovány počty, respektive podíly recidivujících pachatelů v jednotlivých následných periodách. (Wartna, Knowles, Morton, Alma, & Tollenaar, 2014; Zara & Farrington, 2016) Zmíněná publikace Ministerstva spravedlnosti z roku 2011 (Ministry of Justice, 2011) tak například ukazuje, že u skupiny pachatelů, kteří byli propuštěni z vězení nebo odsouzeni v rozmezí leden až březen 2000:

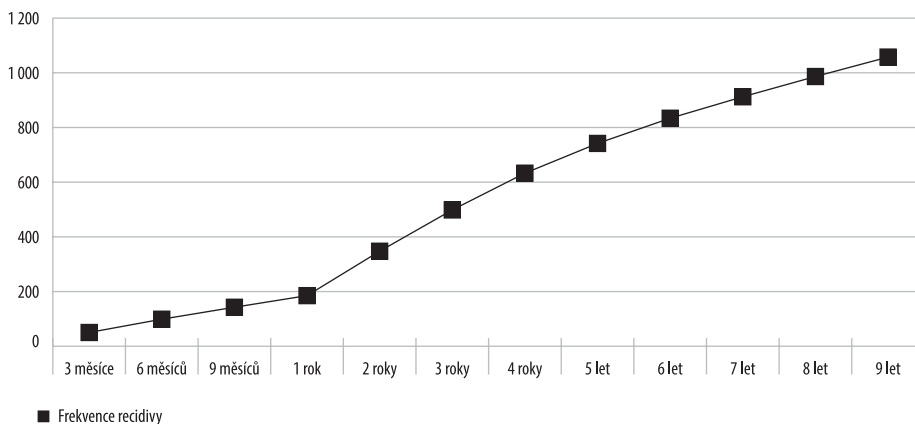
- 20 % bylo znovu odsouzeno v průběhu tří měsíců;
- 43 % v průběhu jednoho roku;
- 55 % v průběhu dvou let;
- 68 % v průběhu pěti let;
- 74 % bylo znovu odsouzeno v průběhu devíti let.

Tato zjištění a příklady výstupů z britských statistik recidivy jsou uvedeny v následující Tabulce 17. Statistika také zjišťují tzv. frekvenci recidivy (reconviction frequency), která udává počet trestných činů na 100 pachatelů. Údaje pak mohou být uspořádány do přehledných grafů, které bývají rovněž součástí výstupů z britských statistik recidivy – viz například Graf 15 znázorňující frekvenci recidivy pro různá sledovaná období.

Tabulka 17: Příklad výstupu z britské statistiky recidivy; převzato z Ministry of Justice (2011) a Zara & Farrington (2016)

Sledované období	Míra recidivy	Frekvence recidivy	Frekvence recidivy opětovných pachatelů/recidivistů	Míra závažnosti recidivy
3 měsíce	19,9 %	50,3	252,3	0,2
6 měsíců	30,8 %	98,9	320,6	0,4
9 měsíců	37,9 %	142,6	376,5	0,6
1 rok	43,0 %	185,1	430,2	0,8
2 roky	55,2 %	347,5	628,9	1,6
3 roky	61,9 %	498,5	805,4	2,5
4 roky	65,8 %	632,9	961,3	3,1
5 let	68,4 %	741,7	1 083,5	3,8
6 let	70,4 %	833,9	1 184,8	4,4
7 let	71,8 %	912,3	1 270,4	5,0
8 let	73,0 %	986,4	1 351,1	5,5
9 let	74,0 %	1 057,5	1 429,8	6,0

Graf 15: Příklad výstupu z britské statistiky recidivy: frekvence recidivy pro různá sledovaná období; převzato z Ministry of Justice (2011) a Zara & Farrington (2016)

Dalšími sledovanými hodnotami je také frekvence recidivy pro opětovné pachatele/recidivisty, která ukazuje počet trestných činů, které vedly k odsouzení, na 100 recidivistů. Dalším uváděným ukazatelem je míra závažnosti recidivy, která udává počet závažných trestných činů, které vedly k novému odsouzení v průběhu 18 měsíců na 100 pachatelů. Systematické sledování recidivy v dlouhodobém horizontu pak umožňuje využití zmíněných statistik pro další analýzy. Například s využitím statistické metody „propensity score matching“ (PSM) je možné vyhodnocovat efekty různých druhů trestních sankcí pro srovnatelné skupiny pachatelů. (Zara & Farrington, 2016)

IV.2 Nizozemí

Vedle monitorování recidivy ve Velké Británii je jedním z nejdůležitějších a nejflexibilnějších systémů sledování recidivy program vyvinutý a používaný v Nizozemí – The

Dutch Recidivism Monitor (Wartna, Blom, Tollenaar, & Bogaerts, 2004; Wartna, Blom, & Tollenaar, 2011). Podle Wartna, Knowles, Morton, Alma, & Tollenaar (2014) jde zatím stále o experimentální fázi projektu, zejména z hlediska propojenosti databází, nicméně je to amící a pro další evropské země inspirativní počín. Jde o dlouhodobý výzkumný projekt, který realizuje standardizované měření recidivy mezi různými skupinami pachatelů. Projekt umožňuje Ministerstvu spravedlnosti v Nizozemí získat zřetelnější představu o výsledcích trestních intervencí a o průběhu kriminální kariéry mladých i dospělých pachatelů. Měření je jako součást projektu Monitor recidivy (The Recidivism Monitor) prováděno opakovaně stejným způsobem s neměnnou metodologií, díky čemuž jsou výsledky výzkumu v čase srovnatelné. Pro konkrétní důležité skupiny pachatelů jsou měření opakována v daných intervalech, což umožňuje popsat vývoj recidivy a zkoumat následující průběh kriminální kariéry pachatelů v těchto skupinách.

Data pro výzkum jsou získávána z databáze, která byla vyvinuta speciálně pro potřeby projektu Monitor recidivy (Onderzoek- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie – OBJD). OBJD je v zásadě zašifovaná, anonymizovaná kopie oficiálního justičního dokumentačního systému JDS, nizozemské obdoby rejstříku trestů, který je spravován Justiční informační službou (Justitiële Informatiedienst, JustID). Všechna data OBJD jsou anonymizovaná. Osobní údaje jako jména apod. chybí zcela, další identifikační údaje (např. registrační čísla soudních spisů) jsou zašifované. JDS poskytuje přehled všech fyzických a právnických osob, které přišly do kontaktu s justičním systémem v Nizozemí pro podezření z trestného činu. Vstupní podmínkou pro zařazení do JDS je skutečnost, že osoba nebo subjekt přišly do kontaktu s justičním systémem po roce 1996, ovšem na přímé vyžádání je možné do systému doplnit i skutky spáchané před tímto rokem. Pro každý kriminální skutek je registrováno, kdy a u kterého státního zastupitelství je evidován, stejně jako podrobnosti o samotném trestném činu a o tom, jak a jakým příslušným úřadem/orgánem byl vyřešen. Každé tři měsíce je databáze OBJD aktualizována a doplňována o aktuální informace z justičního dokumentačního systému JDS. Důležitým rozdílem mezi těmito dvěma registry – OBJD vzniklým pro výzkumné účely a oficiální nizozemskou obdobou rejstříku trestů JDS – je ten, že z OBJD nejsou odstraňovány údaje o minulých skutcích, u kterých uplynula zákonná lhůta pro zahlazení odsouzení, a ty jsou tak nadále pro výzkumné účely k dispozici.

Nizozemská databáze OBJD obsahuje pouze základní informace o jednotlivých případech. Evidován je druh sankce, spolu s jejím rozsahem nebo délkou trvání. Nejsou ovšem přístupné detailní informace o specifickém výchovném programu, jehož se pachatel účastnil nebo konkrétní věznic, kde si odpykával nepodmíněný trest. Osobní údaje samozřejmě také nejsou součástí databáze, nicméně jsou na vyžádání prostřednictvím zašifrovaného identifikačního čísla Justiční informační službou pro výzkumné účely dohledatelné. Pro každou osobu ve výzkumném souboru jsou k dispozici tyto údaje:

- Plné jméno
- Datum narození, místo a země narození
- Referenční číslo státního zastupitelství/soudu, kde byl řešen daný kriminální skutek
- Datum počátku a konce trestu

Výzkumy pracující s těmito typy osobních dat a disponující přístupem k relevantním informacím o daných kriminálních skutcích pochopitelně vyžadují zvláštní povolení Ministerstva spravedlnosti. Zpracování těchto dat pak má primárně v kompetenci výzkumné oddělení nizozemského Ministerstva spravedlnosti (WODC).

Jak uvádějí Warthna, Blom, & Tollenaar (2011) recidiva je v nizozemských studiích vymežována podle šesti neměnných kritérií či měřítek popsaných v následující Tabulce 18. První čtyři kritéria – obecná, závažná, velmi závažná a „NEPO“ recidiva – se vzájemně liší závažností spáchaných deliktů, trestní sazbou aktuálně odsouzeného skutku, délkou uloženého trestu. Další měřítko se pak zaměřuje na charakter trestné činnosti. Speciální recidiva označuje opětovné odsouzení pachatele za delikt stejného druhu jako u odsouzení předchozího – například pachatel krádeže, který byl znovu odsouzen za další majetkový trestný čin (třeba podvod). Specifická recidiva pak sleduje opětovné odsouzení za stejný trestný čin jako v případě předchozího odsouzení.

Tabulka 18: Kritéria recidivy používaná v nizozemských studiích recidivy; převzato z (Wartna, Blom, & Tollenaar, 2011)

Kritérium recidivy	Popis
Obecná recidiva („general recidivism“)	Opětovné odsouzení za jakýkoli delikt, neohledně na jeho povahu či závažnost
Závažná recidiva („serious recidivism“)	Opětovné odsouzení za jakýkoli delikt s minimální délkou trestu 4 roky
Velmi závažná recidiva („very serious recidivism“)	Opětovné odsouzení za jakýkoli delikt s minimální délkou trestu 8 let
„NEPO“ recidiva²¹ („ovs-recidivism“)	Opětovné odsouzení za jakýkoli delikt potrestaný nepodmíněným trestem odnětí svobody (ovs)
Speciální recidiva („special recidivism“)	Opětovné odsouzení za delikt stejného typu jako u předchozího odsouzení
Specifická recidiva („specific recidivism“)	Opětovné odsouzení za stejný delikt jako u předchozího odsouzení

Zdroj: (Wartna, Blom, & Tollenaar, 2011)

IV.3 Německo

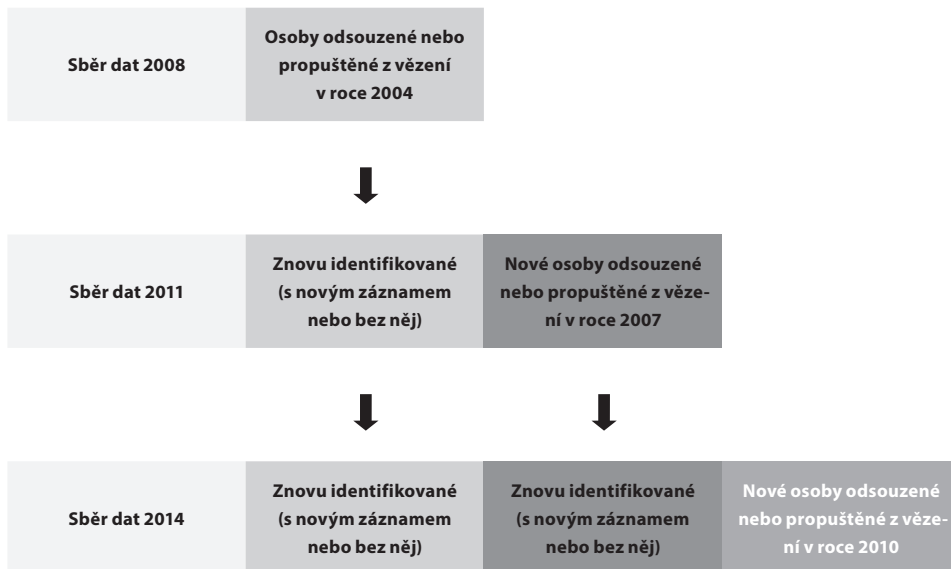
Od studií recidivy ve Velké Británii a v Nizozemí se liší podoba šetření realizovaného v Německu. Na rozdíl od každoročního kontinuálního sledování recidivy, jak tomu je v jiných zemích, design výzkumu recidivy v Německu pracuje s pravidelně opakovanými koly sběru a vyhodnocování dat o recidivě. Podobně jako další národní studie vychází také ta německá z údajů dostupných z federálního rejstříku trestů. Ten obsahuje údaje o všech trestech uložených německými soudy i rozsudky zahraničních soudů nad německými občany nebo lidmi žijícími v Německu. Informace jsou obvykle uchovávány po dobu pěti

21 Typ recidivy nazvaný nizozemskými autory „ovs-recidivism“ vychází z holandského označení nepodmíněného trestu odnětí svobody (ovs) a v češtině jsme jej nazvali „NEPO recidiva“. Na rozdíl od penologické recidivy vychází pouze z míry závažnosti nově odsouzeného (recidivního) deliktu a uloženého NEPO trestu a nezáleží tedy na tom, zda pachatel již dříve byl a nebo nebyl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

let, v případě nepodmíněných trestů minimálně deset let, pokud osoba není znovu odsouzena. Druhá část rejstříku obsahuje informace o výchovných opatřeních podle zákona o soudnictví nad mládeží.

Dosud proběhly v rámci německé národní statistiky recidivy tři etapy sběru dat, sledující recidivu ve tříletých intervalech (viz Graf 16). Stávající data umožňují aktuálně vyhodnocovat recidivu u vybraných pachatelů v tříletých periodách (3, 6 a 9 let). Standardně je kriminální recidiva sledována v souvislosti s typem spáchaného trestného činu, druhem uložené trestní sankce, předchozími odsouzeními, stejně jako ve vzájemném vztahu se sociodemografickými proměnnými – věkem, pohlavím a národností pachatele. (Jehle J.–M., 2014)

Graf 16: Model sběru dat v německé statistice recidivy; (převzato z Jehle, 2014)

IV.4 Měření recidivy v mezinárodním srovnání

Jak jsme viděli v mezinárodním srovnání, jednotlivé země se při měření a vyhodnocování kriminální recidivy významným způsobem liší. Zatímco v některých zemích se statistiky o recidivě staly nedílnou součástí celkových justičních statistik, v jiných se trestní politika spoléhá pouze na dílčí kriminologické výzkumy. Základním předpokladem pro efektivní sledování recidivy je přitom v každém případě umožnění přístupu do standardních databází o trestné činnosti a o jejím řešení v jednotlivých fázích justičního systému, tedy do rejstříků trestů a jim podobných informačních systémů. Práci s daty a možnost mapovat recidivu kontinuálně za účelem sledování vývojových trendů usnadňuje jejich elektronizace, díky které je pak možné každoročně aktuálně vyhodnocovat recidivu v jednotlivých časových kohortách. Setkat se můžeme také s pokusy propojit tyto databáze s informacemi o významných sociodemografických proměnných, jako je vzdělání, zaměstnání či rodinný stav odsouzených osob (například registry obyvatel apod.). Takové analýzy jsou samozřejmě pro predikční účely ještě efektivnější. Je ovšem třeba počítat

s tím, že propojování databází různého původu s sebou nese řadu technických, právních i etických problémů, a hledat inspiraci v zemích, kde tento integrativní systém již funguje (skandinávské země, Anglie a Wales, Nizozemí).

Jednotlivé národní statistiky recidivy se odlišují použitou metodologií sběru a vyhodnocování dat. Liší se v definování sledované populace – v Anglii a Walesu jsou sledována data o recidivě všech pachatelů, kteří byli odsouzeni nebo propuštěni z vězení v první čtvrtině daného roku; Skotsko používá specificky definovanou roční kohortu (od 1. dubna daného roku do 31. března roku následujícího); Francie sleduje data o všech propuštěných z vězení v daném roce, v dalších zemích jsou sledovány údaje pro všechny osoby odsouzené nebo propuštěné z vězení v daném roce apod. Jednotlivé země se také vedle definice sledované kohorty liší odlišnou periodou vyhodnocování recidivy, různou definicí „prokázané recidivy“ apod.

Právě zmíněná odlišná metodologie shromažďování dat v dílčích národních studiích je překážkou potenciálnímu mezinárodnímu srovnání úrovně recidivy v různých zemích. Jako příklad obtížné srovnatelnosti je možné uvést komparaci podílů recidivujících vězňů v jednotlivých letech po propuštění v šesti vybraných evropských zemích a v USA uvedenou v následující Tabulce 19 (Wartna, Knowles, Morton, Alma, & Tollenaar, 2014). Přesto, že je výběr populace přesně definován propuštěnými vězni v dané časové periodě a ve všech případech byla recidiva definována jako „nové odsouzení“, není srovnatelnost jednotlivých národních údajů zcela samozřejmá a podle autorů třeba vždy vzít v úvahu národní rozdíly a specifika. Nelze například předpokládat, že pachatelé v Anglii nebo v USA budou odsouzeni a posláni do vězení za stejné nebo podobné trestné činy jako třeba v Nizozemí nebo ve Francii. Pro každý soubor dat je třeba si položit otázku, které případy nebo které trestné činy byly z výběrového souboru vyloučeny. Dále je třeba vzít v úvahu i národní odchylky ve věkovém vymezení vězeňské populace. S vědomím, že právě věk je silným prediktorem recidivy, je nutné hodnotit i vliv této skutečnosti na jednotlivé úrovně recidivy. Podobně je třeba počítat s různými indexy vězňených osob, tedy počty vězňených osob v jednotlivých zemích přepočítaných na 100 000 obyvatel.

Lze předpokládat, že USA s nejvyšším indexem vězňených osob je při ukládání nepodmíněných trestů odnětí svobody mnohem méně selektivní než evropské země, což může být důvod, proč jsou úrovně recidivy v USA zřetelně nižší než například v Anglii a Nizozemí.

Tabulka 19: Recidiva propuštěných vězňů v šesti evropských zemích a v USA: podíly znovu odsouzených vězňů v jednotlivých letech po propuštění (v %); (převzato z Wartna, Knowles, Morton, Alma, & Tollenaar, 2014)

Země	Doba propuštění	N	Věk	Index vězněných osob ²²	Procento znovu odsouzených vězňů v daném roce po propuštění z vězení							
					1	2	3	4	5	6	7	8
Nizozemí	1996–1999	69 602	18 a více	85	43,4	55,5	62,0	66,0	67,0	71,1	72,9	74,1
Skotsko	1999	5 738	16 a více	120	46,0	60,0	67,0	71,0				
Anglie a Wales	2001	14 569	18 a více	127		58,2						
Francie	1996–1997	2 859	13 a více	89					51,9			
Severní Irsko	2001	703	17 a více	52		45,0						
Island	1994–1998	1 176	18 a více	44			37,0		53,0			
USA (15 států)	1994	33 796	18 a více	600	21,5	36,4	46,9					

Wartna, Knowles, Morton, Alma & Tollenaar (2014) ve společné stati „Comparison of Reoffending Rates across Countries: An International Pilot Study“ navrhuji právě nezbytné návrhy úprav a předpoklady pro mezinárodní srovnání úrovní recidivy. Mezinárodní standardy pro výzkum recidivy musí dle autorů počítat se sjednocením definice „věku“; jednotné používání celoroční výběrové kohorty (nikoli např. specificky definovanou kohortu, jak je tomu v současné době v Anglii a Walesu i ve Skotsku); používání sjednocených vyhodnocovaných časových period (jako nevhodnější se podle autorů jeví dvouletá perioda vyhodnocování údajů) a kritérií pro prokázanou recidivu; sjednocení kritérií, které osoby a skutky budou či nebudou do kohort zařazeny i sjednocení kritérií pro kvalifikování recidivy apod.

Komparaci údajů o recidivě mezi jednotlivými státy naproti tomu znesnadňuje fakt, že jejich justiční systémy vycházejí z různých zásad i zákonných vymezení trestných činů a jejich postihu, a různé jsou i časové úseky, po nichž recidivu u jednotlivých skupin pachatelů monitorují (platí přirozeně, že čím je tato doba delší, tím vyšší údaj o recidivě lze předpokládat). V Tabulce 20 (viz níže) jsou prezentovány údaje z vybraných statistik tohoto typu. Recidiva je zde shodně definována jako záznam o novém odsouzení v daném časovém intervalu pro příslušnou skupiny odsouzených (procentuální údaj tedy hovoří o podílu osob s dalším záznamem). Zobrazená data je ovšem nutné brát spíše jako orientační, jejich vzájemné porovnávání je vzhledem k různosti justičních systémů v podstatě nemožné (nelze proto například konstatovat, že země s nižší mírou recidivy přistupují ke kontrole kriminality efektivněji).

22 Počet vězněných osob v jednotlivých zemích na 100 000 obyvatel.

Tabulka 20: Míra recidivy ve vybraných zemích, kde je systematicky sledována

Země	Rok	Vzorek	Doba, po níž byla recidiva sledována	Recidiva (v %)
Anglie a Wales	2009	Všichni pachatelé, kteří byli v první čtvrtině daného roku odsouzeni nebo propuštěni	1 rok	39,3
Skotsko	2007	Všichni odsouzení v daném roce	2 roky	42,0
Dánsko	2005	Všichni propuštění z vězení a všichni odsouzení k obecně prospěšným pracím v daném roce	2 roky	26,0
Finsko	2005	Všichni propuštění z vězení a všichni odsouzení k obecně prospěšným pracím v daném roce	2 roky	31,0
Island	2005	Všichni propuštění z vězení a všichni odsouzení k obecně prospěšným pracím v daném roce	2 roky	24,0
Norsko	2005	Všichni propuštění z vězení a všichni odsouzení k obecně prospěšným pracím v daném roce	2 roky	20,0
Švédsko	2005	Všichni propuštění z vězení a všichni odsouzení k obecně prospěšným pracím v daném roce	2 roky	30,0
Německo	2010	Všichni odsouzení a všichni propuštění z vězení v daném roce	3 roky	35,0
Rakousko	2008	Všichni odsouzení a všichni propuštění z vězení v daném roce	4 roky	38,0
Francie	2008	Všichni propuštění z vězení v daném roce	5 let	59,0
Holandsko	1999	Všichni propuštění z vězení v daném roce	8 let	74,1

Jak uvádí například Albrecht (Albrecht, 2014), mezi odborníky panuje shoda v tom, že by databáze recidivy měly být především co nejuplněnější a co nejflexibilnější. Zejména by vždy měl být k dispozici původní datový soubor, nejen agregovaná data pro konkrétně definované skupiny pachatelů. To umožní flexibilní definování a operacionalizaci recidivy pro potřeby konkrétně zaměřených šetření, ať už jde o vyhodnocování různých aspektů recidivy v rámci národních států nebo o potenciální mezinárodní komparace. Příkladem může být zmíněná praxe nizozemských statistik recidivy s různými definicemi recidivy v závislosti na její závažnosti. Dalším doporučením pro získání co nejuplněnější představy o recidivě pachatelů je kombinace zdrojů dat. Vedle oficiálních údajů o registrované kriminalitě z policejních a justičních statistik je vhodné pracovat také s dalšími metodami měření recidivy, například využít možnosti self-reportových studií, které mohou alespoň částečně odkrývat nezmapovanou oblast latentní kriminality (Zara & Farrington, 2016).

v.

Rejstřík trestů jako zdroj dat pro zkoumání efektivity trestní politiky

Zdrojem dat, který se v našich podmínkách nabízí pro posouzení účinnosti různých trestů či opatření trestní politiky, je Rejstřík trestů. Měřítko recidivy, které nabízí, patří v kriminologických výzkumech k nejužívanějším: na pokračování kriminální kariéry dotyčného jedince usuzujeme na základě záznamu o jeho dalším odsouzení. Kromě těchto údajů můžeme z Rejstříku čerpat také další informace, které lze využít pro analýzy vlivu různých rizikových faktorů. Jedná se o pohlaví odsouzeného, jeho věk a kriminální minulost.

Rejstřík vede evidenci fyzických a právnických osob pravomocně odsouzených soudy v trestním řízení a dále evidenci jiných významných skutečností pro trestní řízení. Najdeme zde proto záznamy o odsouzení, podmíněném zastavení trestního stíhání, podmíněném odložení návrhu na potrestání, narovnání a o odstoupení od trestního stíhání. Informace se do databáze samotné dostávají z trestních listů všech osob pravomocně odsouzených. Jedná se o oznámení soudu, v němž jsou vždy údaje týkající se:

- odsouzené osoby, aby nebyla zaměnitelná s jinou osobou,
- soudu a spisové značky trestní věci,
- rozhodnutí o vině, trestu a o ochranném opatření a o jejich výkonu,
- rozhodnutí soudu při podmíněném odsouzení nebo podmíněném propuštění z výkonu trestu nebo upuštění od výkonu jeho zbytku,
- udělení milosti,
- účasti odsouzeného na amnestii,
- zahlazení odsouzení.

Využití těchto dat pro posuzování efektivity jednotlivých trestů vyžaduje kritický přístup, neboť vzhledem ke svému původu mají omezenou vypovídací hodnotu. Každá analýza, kterou učiníme, musí zohlednit především fakt, že se pohybuje výhradně v oblasti oficiálně registrované kriminality. V případě, že u zkoumané osoby nenajdeme po vykonání příslušného trestu záznam o dalším odsouzení, proto nelze nikdy s jistotou prohlásit, že v kriminální kariéře nepokračuje. Trestné činnosti se ve skutečnosti může dopouštět dál, avšak daří se jí uniknout dopadení, díky čemuž nová trestná činnost zůstane v oblasti kriminality latentní a údaje o účinku příslušných sankcí budou zkráceny.

O rozsahu latentní kriminality se vedou mezi odborníky spory. Předpokládá se nicméně, že její míru ovlivňuje zejména intenzita formální a neformální kontroly, tolerance obětí a úroveň právního vědomí občanů (Gřivna, Scheinost, & Zoubková, 2014). Rozdíly jsou nepochybně velké z hlediska typu trestné činnosti, neboť jak ukazují viktimologické výzkumy, podíl obětí, které policii čin nahlásí, se výrazně liší podle závažnosti skutku či výše škody, a do hry zde navíc mohou vstoupit i různé psychologické aspekty, jako je například stud z projednávání případu na policii či u soudu, nebo strach z pachatele a jeho možné pomsty (k tomu více viz Tomášek, 2010). Kromě toho musíme počítat také s různou mírou objasněnosti. U některých typů trestných činů je mnohem větší pravděpodobnost dopadení, a tím i následného odsouzení pachatele, než u činů jiných. Výmluvně to dokládá následující tabulka, která u vybraných skutků prezentuje procento případů, u nichž se policii podařilo odhalit pachatele. Pro analýzy zabývající se recidivou z ní jasně vyplývá, že Rejstřík trestů bude vždy spolehlivějším zdrojem dat u závažné násilné než u drobné majtkové kriminality.

Tabulka 21: Objasněnost u vybraných typů trestné činnosti

Typ trestné činnosti	Objasněnost
Vražda	87 %
Úvěrový podvod	83 %
Znásilnění	71 %
Úmyslné ublížení na zdraví	70 %
Krádeže vloupáním	22 %
Krádeže prosté	22 %

Zdroj: Statistiky Policie ČR pro rok 2015

Existují dokonce trestné činy, které patří v našich podmínkách k velmi frekventovaným, a zároveň se procento jejich objasněnosti blíží maximální hodnotě – jedná se především o zanedbání povinné výživy (v roce 2015 u ní policie uvádí 99,9 % objasněnost) a maření výkonu úředního rozhodnutí (97 %). V obou případech je pachatel policii znám již v okamžiku, kdy se o porušení zákona dozvídá.

Vzhledem k latenci určité části kriminality musíme vždy počítat s tím, že procento odsouzených, kteří se po vykonání trestu dopustí nezákonného jednání, je vyšší, než Rejstřík trestů napovídá. Důkazem jsou i poznatky z výzkumů typu self-reportů, které vycházejí z anonymního dotazování respondentů, zda v určitém období spáchali trestný čin. Známa Cambridgeská studie delikventního vývoje hovoří například o tom, že ačkoli se ke spáchání alespoň jednoho trestného činu během dosavadního života přiznalo 93 % zkoumaných jedinců, oficiální záznam o odsouzení bylo možno dohledat u pouhých 29 %. Na jedno oficiální odsouzení připadalo 39 trestných činů zjištěných v self-repotech, přičemž téměř polovinu všech skutků zachycených v self-repotech spáchaly osoby, které odsouzeny nikdy nebyly (Farrington, Coid, & Harnett, 2010).

I z uvedených důvodů se mezi odborníky setkáme i s názorem, že recidiva je ve své podstatě objektivně neměřitelná proměnná (King, 2014). Práci s údaji o opětovném odsouzení navíc komplikují také další metodologická úskalí. Jak uvádí Lloyd a kol. (1994), jedná se například o problém, jak dlouhé má být období, po které budeme recidivu monitorovat. Ani o pachateli, který se trestné činnosti nedopustí po dobu několika let, totiž nemůžeme s jistotou prohlásit, že u něj kriminální jednání nehrozí. Problém s různě nastavenou dobou sledování recidivy, kterou obvykle určí autoři příslušných kriminologických výzkumů či analýz, nás výrazně limituje i ve snahách o jejich vzájemnou komparaci. Ačkoli jsou z hlediska další trestné činnosti obvykle nejrizikovější první roky po vykonaném trestu (srov. Rozum, Kotulan, & Tomášek, 2008), lze s velkou pravděpodobností očekávat, že čím delší bude období sledování recidivy, tím vyšší bude i procento pachatelů, u nichž nové odsouzení zjistíme.

Lloyd v citované práci upozorňuje také na fakt, že údaj o novém odsouzení nemůžeme automaticky slučovat s novou trestnou činností. Mezi samotným trestným činem a uložením sankce za jeho spáchání je vždy určitá časová prodleva, díky níž může dojít k situaci, že pachatel bude ve sledovaném období odsouzen za skutek, ke kterému ve skutečnosti došlo již před vykonáním trestu, jehož účinek zkoumáme. Rejstřík trestů údaj o čase, kdy

ke spáchání trestného činu dojde, nenabízí. Výzkumy, které by chtěly danému problému předejít, by tak musely čerpat informace i z jiných databází či přímo z trestních spisů, což by výrazně zvyšovalo náročnost jejich provedení.

Za zamyšlení stojí také samotná vhodnost kritéria recidivy pro posuzování účinnosti trestů či jiných opatření justičního systému. Jak konstatuje S. King (2014), většina analýz recidivu pojmá jako ryze dichotomickou událost, tedy ve smyslu „všechno, nebo nic“. Pokud se u jedince objeví záznam o novém odsouzení, bereme jej jako důkaz o tom, že příslušná intervence selhala. Takto pojaté měřítko je ale pro posuzování vlivu různých trestů či opatření na život daného jedince příliš „hrubé“. Můžeme si například představit situaci, kdy výkon určité sankce přispěje k vyřešení některých problémů, jimž pachatel čelí (například si díky činnosti probačního úředníka najde zaměstnání a vyřeší své dluhy), ale k recidivě přesto dojde – označit takovou intervenci za „neefektivní“ by bylo přinejmenším sporné. Obdobně neumožňuje dichotomické pojetí recidivy odlišit dílčí pozitivní změny v kriminální kariéře (například přechod pachatele od závažné násilné trestné činnosti k drobné majetkové), ani zohlednit příznivý dopad sankce v případech, kdy se podaří jedince od páčání trestné činnosti odradit alespoň na určitý čas. Součástí hlubších analýz by proto mělo být také sledování druhu trestné činnosti a intervalu, po němž k novému odsouzení dochází.

Ačkoli jsou údaje o recidivě důležitou zpětnou vazbou pro celý justiční systém, hodnocení jeho účinnosti musí být výrazně komplexnější a musí se zaměřit i na jiné indikátory, neboť omezování další trestné činnosti není jediným cílem, k němuž tresty či jiná opatření justičního systému směřují. Mnozí autoři přitom varují, že soudobá společnost tenduje k poměřování efektivity trestních sankcí výhradně recidivou natolik, že je možné hovořit až o jakési formě nebezpečné obsese (McNeill, 2000). Zejména s ohledem na systém alternativních trestů však nesmíme zapomínat ani na jiná kritéria. I. Durnescu (2008), který ve své práci zevrubně rozebírá možnosti vyhodnocovat efektivitu činnosti probačních služeb, tak například volá po přísně pluralistických modelech evaluace s adekvátní metodologií. Jako nosné se mu jeví čtyři základní formy hodnocení, které odrážejí nejčastější činnosti, jimž se probační služby věnují. Jedná se o celkový rozvoj trestů vykonávaných v komunitě (tedy o požadavek na to, aby alternativní tresty nahrazovaly trest odnětí svobody), o pomoc justičním orgánům při jejich rozhodování (zejména formou kvalifikovaného sběru a vyhodnocení dat o pachateli, jeho osobnosti, zázemí, rodinné situaci či ekonomických podmínkách), o řádné potrestání pachatele v komunitě (i alternativní trest by měl být pro pachatele dostatečně citelnou újmou) a o jeho nápravu, díky níž se podaří zajistit ochranu společnosti před jeho další trestnou činností. Kritérium recidivy tak Durnescu považuje za jedno ze základních měřítek účinnosti, avšak nikoli měřítko jediné. Podobně jako on uvažuje o evaluaci alternativních sankcí také J. Shaplandm (2012). Jak ukazuje následující Tabulka 22, Durnescem uváděná kritéria rozpracovala a doplnila o další tři, a to o prospěch samotného pachatele, o zájmy obětí trestné činnosti a jejich uspokojení a také o prvek náhrady škody.

Tabulka 22: Měřítka účinnosti

Účel	Měřítka účinnosti
Rozvoj alternativních trestů a opatření	Nárůst podílu těchto trestů na celkovém počtu trestů
Pomoc justičním orgánům v procesu jejich rozhodování	Spokojenost justičních orgánů s kvalitou předkládaných zpráv; zdokonalený systém rozhodování
Náprava (rehabilitace) pachatele	Snížená míra recidivy
Ochrana společnosti	Zvýšená bezpečnost v komunitě
Potrestání a vymáhání trestu	Vysoká míra dodržování podmínek trestu a jejich důsledné vymáhání
Prospěch pachatele a jeho přijetí komunitou	Zvýšená míra znovu-zařazení pachatelů do společnosti a jejich blahobyt
Zájmy obětí	Spokojenost obětí s procesem i výsledky justičního systému
Náhrada škod	Přiměřené a konstruktivní možnosti nápravy způsobených škod

(Shapland, a další, 2012)

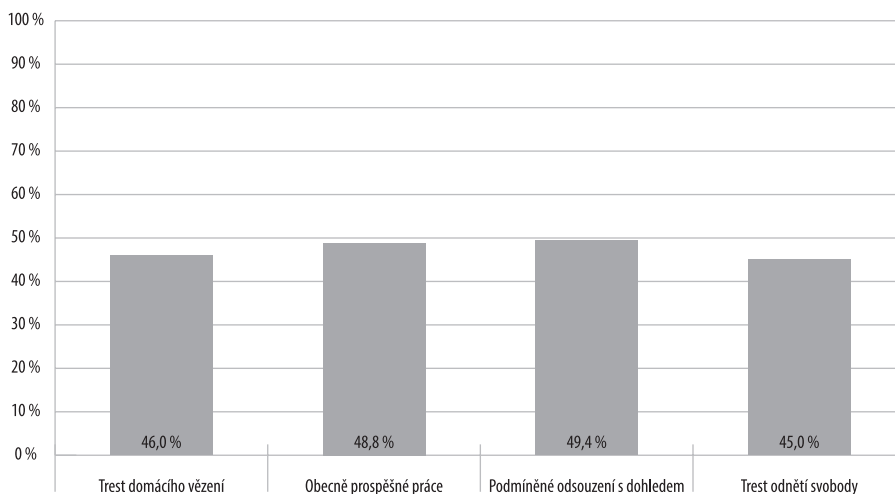
Ohlédneme-li se do historie, na rozdíl od většiny ekonomicky vyspělých zemí byl v našich podmínkách Rejstřík trestů pro účely kriminologického výzkumu dlouho překvapivě nevyužíván. Kriticky na to poukazovali Novotný se Zapletalem (2008), kteří oprávněně předpokládali, že analýza těchto dat přispěje jak k objasnění stupně zamořenosti naší společnosti kriminalitou, tak k bližšímu poznání kriminální recidivy a k posouzení účinnosti aplikovaných trestů. V tomto duchu začal být Rejstřík využíván po roce 2000 ve studiích Institutu pro kriminologii a sociální prevenci. První z nich se věnovala účinnosti dohledu u osob podmíněně propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Obsáhla vzorek 642 jedinců, kteří se do databáze Probační a mediální služby dostali v roce 2003. Nové odsouzení během zkušební doby bylo zaznamenáno u 39,9 % z nich (srov. Rozum, 2008).

Dalším opatřením trestní justice, jehož efektivita byla ověřována pomocí záznamů o novém odsouzení, byla mediace mezi pachatelem a obětí trestné činnosti (Rozum, 2010). Analyzována byla data o 311 obviněných, kteří podle údajů Probační a mediální služby podstoupili mediaci v roce 2005, a to v případech spáchání úmyslného trestného činu nebo provinění. Údaje o případné recidivě byly zjišťovány v květnu roku 2009. Ukázalo se, že záznam o novém odsouzení měla zhruba čtvrtina vzorku (25,4 %). Méně příznivý údaj vyšel z výzkumu zaměřeného na probační programy pro mladistvé. K dispozici byly v jeho rámci údaje o 326 osobách, které podstoupily výkon takového programu v roce 2006. Recidiva byla pomocí Rejstříku zkoumána v září 2010, tedy přibližně čtyři roky po účasti v programu. Dosáhla míry 52 %, a to i přesto, že naprostá většina pachatelů (89,6 %) do zmíněného výchovného programu vstupovala jako prvopachatelé (Rozum, 2011).

Zatím nejrozsáhlejší studií, usilující v našich podmínkách o zmapování efektivity trestních sankcí či jiných opatření, byl společný výzkumný projekt IKSP a Katedry sociální práce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy (viz Scheinost a kol., 2014). Jeho velkou předností byla nejen samotná velikost vzorku (celkem 4 233 osob), ale též skutečnost, že poprvé došlo na přímé srovnání míry recidivy u různých typů trestů či opatření. Výzkumný soubor se skládal z pachatelů odsouzených v předem stanoveném období roku 2012 k trestu obecně prospěšných prací, domácího vězení a podmíněného trestu odnětí

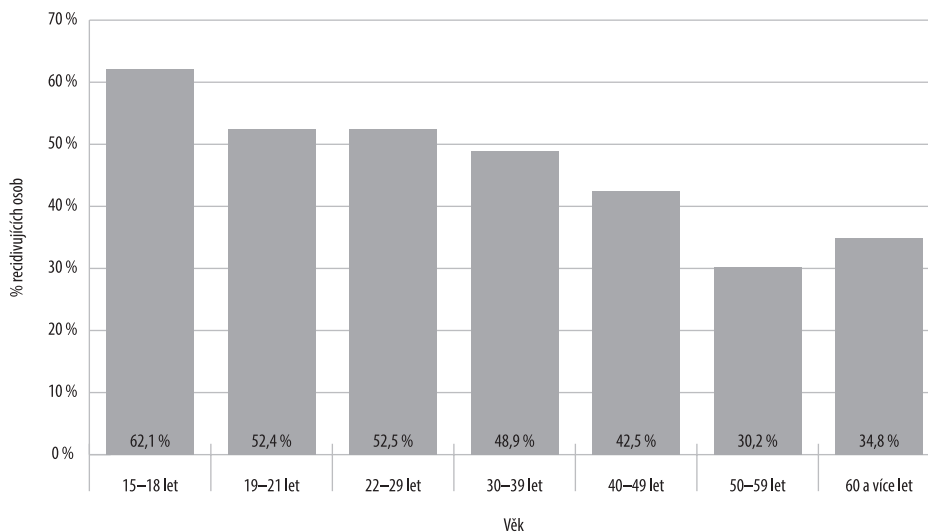
svobody s dohledem, a dále z osob, kterým ve stejném období skončil výkon trestu odnětí svobody (jeho vykonáním nebo podmíněným propuštěním). Recidiva byla sledována po zhruba dvouletém období v červenci roku 2014. Záznam o novém odsouzení byl zjištěn u téměř poloviny vzorku (48,1 %). Řada odsouzených navíc měla nových záznamů více, přičemž průměrný počet nových záznamů dosahoval v této skupině (tedy u recidivistů) téměř dvou (1,99). Zarážející je skutečnost, že rozdíly mezi jednotlivými sankcemi byly v podstatě zanedbatelné a statisticky nevýznamné (viz následující Graf 17).

Graf 17: Recidiva odsouzených podle typu uložené sankce

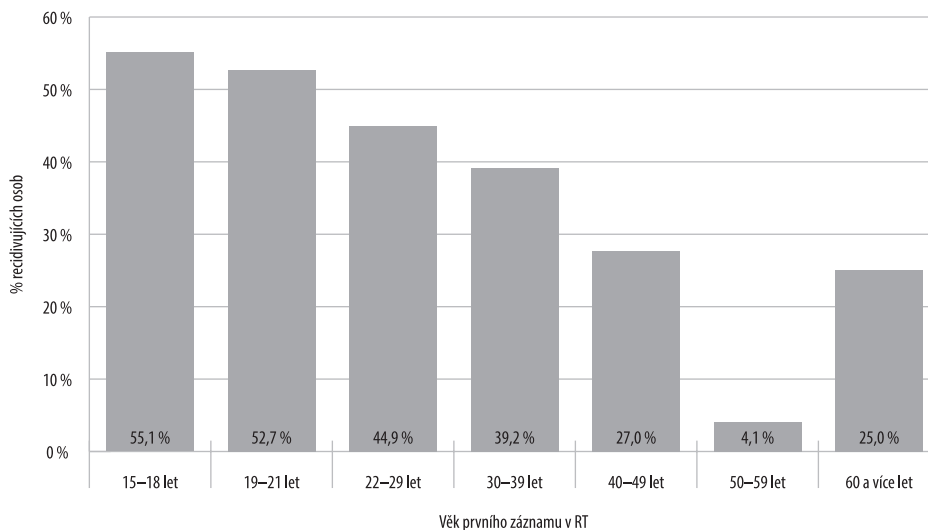
Citovaná studie ukázala, že data z Rejstříku lze využít i pro ověřování hypotéz o významu některých faktorů coby relativně spolehlivých prediktorů recidivy. Jednalo se zejména o vliv pohlaví, věku a přechozích zkušeností s trestnou činností. Muži v daném vzorku recidivovali významně častěji než ženy (48,8 % vs. 41,5 %), avšak vyjdeme-li z výsledků logistické regrese, kterou autoři provedli, vliv tohoto faktoru při kontrole ostatních proměnných nápadně slábnul. Přesvědčivěji tak působily spíše rozdíly dané věkem, což je faktor, který je v kriminologii tradičně považován za jeden z vůbec nejspolehlivějších prediktorů recidivy. Jak ukazuje následující Graf 18, podíl recidivujících s přibývajícím věkem zřetelně klesal. Mezi mladistvými měly záznam o novém odsouzení téměř dvě třetiny (62,1 %), naproti tomu po třicátém roce věku již byla míra recidivy méně než poloviční a mezi odsouzenými staršími padesáti let dokonce pouze zhruba třetinová.

Graf 18: Podíl recidivujících osob podle věku

Jako významný korelát recidivy vystupuje v analýzách tohoto typu také věk prvního odsouzení. Je známo, že brzký kontakt se systémem trestní justice predikuje delší i bohatší kriminální kariéru. Citovaná studie IKSP z roku 2014 tento předpoklad potvrdila. Platilo, že čím dříve se odsouzený svého prvního trestného činu dopustil, tím vyšší byla pravděpodobnost, že bude recidivovat také v rámci sledovaného dvouletého období.

Graf 19: Podíl recidivujících osob podle věku první registrované trestné činnosti

V obecné rovině platilo, že osoby, které měly již dříve záznam v Rejstříku trestů, recidivovaly v 51,4 % případů, zatímco ti, kdo do výzkumného vzorku vstoupili jako prvopachatelé, pouze ve 24,1 % případů. Třetina osob s předchozí zkušeností s potrestáním měla již v minulosti uložen nepodmíněný trest odnětí svobody a u 35,8 % celého vzorku figuroval v Rejstříku záznam o přeměně výkonu alternativního trestu na trest nepodmíněný (u 39 % z nich dokonce opakovaně). Obě tyto skupiny také recidivovaly častěji ve sledovaném období. U osob, kterým byl v minulosti uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, to platilo v 56,3 % případů (mezi jedinci, jimž tento trest v minulosti uložen nebyl, se jednalo o 48,4 %), a u osob, kde dříve došlo k přeměně výkonu alternativního trestu v nepodmíněný trest odnětí svobody nebo k nařízení výkonu trestu odnětí svobody po podmíněném propuštění, pak v 59,2 % případů (jedinci bez stejných zkušeností recidivovali ve 47,8 %).

Podrobně analyzována byla také míra recidivy podle typu trestného činu, za který byl pachatel odsouzen. Nejvyšší podíl recidivistů bylo možno najít mezi pachateli majetkové kriminality, a to zejména krádeží (recidiva v 59,3 % případů), nejméně naopak u trestných činů proti životu a zdraví (ublížení na zdraví – recidiva ve 31,7 % případů). Specifický byl často i druh recidivy. Pachatelé krádeží se většinou (v 60,8 % případů) dopustili opět krádeže, zatímco ti, co byli dříve odsouzeni za ublížení na zdraví, se stejného skutku dopustili jen v desetině případů.

VI.

Závěry a diskuse

Výzkum Institutu pro kriminologii a sociální prevenci z roku 2014, v němž byla na relativně velkém vzorku odsouzených zkoumána a komparována účinnost různých typů trestů, vzbudil u odborné veřejnosti značný ohlas. Můžeme to považovat za důkaz, že sledování efektivity sankcí podle kritéria následné recidivy odsouzených může výrazným způsobem ovlivnit probíhající diskusi o trestní politice a jejím celkovém směřování. Není pochyb o tom, že konkrétní údaje o míře recidivujících odsouzených u jednotlivých typů sankcí jsou nejslibnější cestou k tomu, aby se debaty o účinné trestní politice zbavily spekulativních, a někdy i ideologických či trestně-populistických tendencí. Znalost faktů umožní přistupovat k dané problematice racionálně, přičemž v situaci, kdy se výsledný efekt alternativních trestů jeví velmi podobný efektu trestu odnětí svobody, se otevírá šance zohlednit výrazněji také kritéria typu ekonomických nákladů. Srovnáme-li index vězňených osob u nás a v ekonomicky vyspělých zemích Evropské unie, nelze než konstatovat, že jakoukoli příležitost změnit, nebo alespoň výrazněji ovlivnit konzervativní postoje politiků i veřejnosti k možnostem trestání pachatelů je nutné využít.

Dílčí kriminologické výzkumy zabývající se sankcemi a jejich účinkem budou z Rejstříku trestů vycházet i nadále. Je však otázkou, zda vzhledem k závažnosti a celospolečenskému významu dané problematiky dokáží uspokojit potřebu základních informací a poznatků. Domníváme se, že kriminalita a efektivita různých opatření na její omezení jsou natolik zásadním tématem, že bychom měli usilovat o to, aby byla potřebná data sledována dlouhodobě a systematicky, tedy bez závislosti na aktuálních záměrech či možnostech jednotlivých výzkumných pracovišť. Takovému řešení nahrává i skutečnost, že veškeré údaje jsou dnes zpracovávány elektronicky, a realizace zamýšlených analýz je proto do jisté míry otázkou spíše technického charakteru. Jsme přesvědčeni, že informace o účinnosti vybraných sankcí by se v budoucnu mohly stát běžnou součástí justičních statistik.

Jak vyplývá z koncepčních materiálů a strategických záměrů (zejména z Koncepce rozvoje vězeňství do roku 2025²³ a z připravované Strategie rozvoje resortu Ministerstva spravedlnosti České republiky s výhledem do roku 2025), význam kritéria recidivy pro posuzování účinnosti trestní politiky si uvědomuje i Ministerstvo spravedlnosti, které s jeho dlouhodobým sledováním počítá. Na místě je proto zvážit, jak celý systém vyhodnocování a jeho parametry nastavit, aby odpovídal požadavkům odborné veřejnosti i praktické trestní politiky.

Návrh metodiky sledování recidivy na základě údajů z Rejstříku trestů

Pro účely systematického vyhodnocování efektivity uložených sankcí je třeba každoročně sledovat u odsouzených osob záznamy o jejich případném dalším odsouzení, a to včetně uloženého souhrnného trestu. Údaje by měly být vyhodnoceny v intervalech po uplynutí 2, 5 a 10 let.

23 Přijata usnesením vlády č. 79 České republiky ze dne 3. února 2016 o Koncepci vězeňství do roku 2025.

Tabulka 23: Návrh sledování recidivy na základě údajů z Rejstříku trestů²⁴

Sankce	U koho sledovat	Od kdy sledovat	Důvod
NEPODMÍNĚNÝ TREST ODNĚTÍ SVOBODY			
Nepodmíněný trest odnětí svobody	u všech odsouzených, kteří ve sledovaném roce vykonali trest odnětí svobody a opustili vězení	V daném roce sledovat od vykonaného trestu začít sledovat ideálně od r. 2005/ nebo od r. 2010 všechny osoby, kterým skončil výkon trestu odnětí svobody sledovat každoročně v intervalu 2,5,10 let	Téma vězeňské populace a přeplněnosti věznic je klíčovými tématy trestní politiky (vysoké náklady trestu, generální prevence apod.)
Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody	u všech odsouzených, kteří ve sledovaném roce byli podmíněně propuštěni z VTOS a opustili vězení	V daném roce sledovat od rozhodnutí o propuštění začít sledovat ideálně od r. 2005/ nebo od r. 2010 všechny podmíněně propuštěné sledovat každoročně v intervalu 2,5,10 let	Významný motivační prvek pro odsouzené, tradiční prostředek pro snižování vězeňské populace
Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem	u všech odsouzených, kteří ve sledovaném roce byli podmíněně propuštěni z VTOS, opustili vězení a byl jim uložen dohled probačního úředníka	V daném roce sledovat od rozhodnutí o propuštění s dohledem začít sledovat ideálně od r. 2005/ nebo od r. 2010 všechny podmíněně propuštěné s dohledem sledovat každoročně v intervalu 2,5,10 let	PP ve spojení s dohledem probačního úředníka je kombinována kontrola a pomoc (větší záruka ochrany společnosti)

24 Doporučujeme začít zpětně sledovat recidivu dle jednotlivých sankcí od roku 2005. Pokud by se sběrem údajů nezačalo od roku 2005, tak doporučujeme posuzovat účinnost jednotlivých typů sankcí od roku 2010 (po přijetí nového trestního zákoníku).

Sankce	U koho sledovat	Od kdy sledovat	Důvod
VYBRANÉ HLAVNÍ ALTERNATIVNÍ TRESTY			
Podmíněné odsouzení	u všech odsouzených, kteří byli ve sledovaném roce odsouzeni k PO trestu	V daném roce sledovat od odsouzení začít sledovat ideálně od r. 2005/ nebo od r. 2010 všechny odsouzené k PO sledovat každoročně v intervalu 2,5,10 let	PO je nejčastěji využívaný alternativní trest s dlouhou tradicí v našich podmínkách
Podmíněné odsouzení s dohledem	u všech odsouzených, kteří byli ve sledovaném roce odsouzeni k trestu PO s dohledem	V daném roce sledovat od odsouzení sledovat ideálně od r. 2005/ nebo od r. 2010 všechny odsouzené PO s dohledem sledovat každoročně v intervalu 2,5,10 let	PO v kombinaci s dohledem probačního úředníka dává větší šanci na resocializaci
Obecně prospěšné práce	u všech odsouzených, kteří byli ve sledovaném roce odsouzeni k OPP	V daném roce sledovat od odsouzení sledovat ideálně od r. 2005/ nebo od r. 2010 všechny odsouzené k OPP sledovat každoročně v intervalu 2,5,10 let	OPP jsou významnou alternativou trestu odnětí svobody, výkon trestu je založen na užší spolupráci PMS a obecních úřadů
Trest domácího vězení	u všech odsouzených, kteří byli ve sledovaném roce odsouzeni k TDV	V daném roce sledovat od odsouzení sledovat ideálně od r. 2005/ nebo od r. 2010 všechny odsouzené k TDV sledovat každoročně v intervalu 2,5,10 let	Hlavní alternativa k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, vysoké očekávání do budoucna
Peněžitý trest	u všech odsouzených, kteří byli ve sledovaném roce odsouzeni k trestu PT	V daném roce sledovat od odsouzení sledovat ideálně od r. 2005/ nebo od r. 2010 všechny odsouzené k PT sledovat každoročně v intervalu 2,5,10 let	Málo využívaná sankce ve srovnání se zahraničím (velký potenciál o využívání do budoucna)

V daném intervalu (2, 5 a 10 let) by vždy mělo být zjištěno:

1. zda má odsouzený v Rejstříku nový záznam (dichotomicky ANO / NE)
2. kolik nových záznamů v Rejstříku má (konkrétní číselný údaj)
3. o jaký typ trestné činnosti se jedná (třídění dle hlav trestního zákoníku)

Soubor by tvořili vždy všichni odsouzení ke sledované sankci (respektive propuštění z VTOS) v příslušném roce a šlo by vždy o jejich první odsouzení/propuštění v daném roce. Jako recidivní by se sledovalo případné další odsouzení (k jakémukoliv trestu) v ná-

sledujícím období (v intervalu do dvou, pěti a deseti let), a to včetně i dalšího odsouzení se stejným trestem uloženým po právní moci první sankce v daném roce. Údaje by se zjišťovaly až v polovině následujícího roku (vzhledem k opožděným zápisům do Rejstříků trestů), ale vždy s právní mocí rozhodnutí do 31. 12. předchozího roku. Takto by se postupovalo stejně i v dalších letech a u každé sledované sankce. Každoročně by do systému sledování recidivy vstupovalo cca 70 000 osob.

Systém by umožňoval zvláště sledovat recidivu, kdy došlo k odsouzení k nepodmíněnému trestu nebo monitorovat i případnou přeměnu alternativního trestu. Stejným způsobem lze vykazovat recidivu u odsouzených za vybrané trestné činy (např. u nejfrekventovanějších trestných činů – § 205 krádež, § 337 maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, § 196 zanedbání povinné výživy, § 274 ohrožení pod vlivem návykové látky)

Tento návrh předpokládá, že data z Rejstříků trestů bude možné dále zpracovávat. V současné době to však ISRT nedokáže. Jedním z výsledků našeho výzkumného projektu je potvrzení prospěšnosti nového systému sběru dat o recidivě, které vedlo k rozhodnutí vedení úseku trestní politiky Ministerstva spravedlnosti o předložení investičního záměru modernizace ISRT a vytvoření statistického modulu.

Věříme, že výše formulovaný návrh metodiky se může stát východiskem pro diskusi, která by k tomuto tématu mezi zástupci dotčených institucí měla v nejbližší době proběhnout (v ideálním případě na bázi pracovní skupiny, kterou Ministerstvo spravedlnosti ustaví).

Návrh systému sledování recidivy má šanci přinést dostatek informací o reálné účinnosti trestní politiky. Nesmí být však jediným zdrojem informací, proto je důležité i nadále provádět kriminologický výzkum, který se zaměří na konkrétní intervence justičního systému vůči pachatelům trestné činnosti.

Resumé

Monografie „**Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy**“ je jedním z výsledků projektu, který byl řešen v Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (dále v textu Institut), a to na základě rozhodnutí o poskytnutí účelové podpory z veřejných zdrojů na výzkum a vývoj. Podpora byla poskytnuta z rozpočtové kapitoly Ministerstva vnitra, v rámci programu Bezpečnostní výzkum pro potřeby státu v letech 2010 až 2015 (BV II/1 – VZ), na řešení projektu „Ověřování účinnosti trestní politiky ve vazbě na trendy vývoje, počtu a struktury vězeňské populace“ s identifikačním kódem VF20152016043.

Trestní politiku je obecně nutno chápat jako součást obecné politiky, která formuluje cíle a prostředky společenské kontroly kriminality pomocí trestního práva. V odborné literatuře i v praxi se kromě pojmu trestní politika lze setkat také s pojmy kriminální či sankční politika. Jedno z klíčových témat moderní trestní politiky představuje problematika recidivy. Pokud společnost programově usiluje o to, aby intervence justičního systému vedly pachatele k ukončení kriminální kariéry, pak jsou to právě informace o jeho případné další trestné činnosti, z čeho lze usuzovat na úspěch či selhání příslušných opatření. Není překvapivé, že zájem o tyto údaje v posledních letech stoupá.

Projekt našeho výzkumu se zaměřil na realizaci trestní a sankční politiky, včetně jejího vlivu na charakter a rozsah vězeňské populace. Cílem bylo analyzovat hlavní vývojové trendy sankční politiky po přijetí nového trestního zákoníku. Výsledky projektu přináší i návrhy na legislativní a koncepční opatření směřující k tomu, aby trestní politika zajišťovala lépe ochranu občanů před kriminalitou a současně nevedla k nadměrnému růstu počtu vězňů. Cílem výzkumu bylo také vytvoření návrhu systému pravidelného sledování a vyhodnocování recidivy odsouzených osob v České republice, který umožní dlouhodobě a koncepčně sledovat data o recidivě.

Když zhodnotíme v České republice období po tzv. sametové revoluci, tak za velmi zásadní lze z pohledu trestní a sankční politiky považovat depenalizaci a dekriminlizaci, rozšíření škály alternativních trestů po roce 1989, velkou novelu trestního řádu a novelu trestního zákona č. 265/2001 Sb., která ovlivnila rozhodování soudů o trestech, přijetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb. a konečně přijetí nového trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.

Pokud se zaměříme na období po přijetí nového trestního zákoníku, tak lze potvrdit, že v právní úpravě trestních sankcí došlo k výrazným změnám. Nová filozofie trestních sankcí vychází ze zásady depenalizace, kdy jsou stávající trestní sankce (tresty a ochranná opatření) v potřebné míře upraveny a dále jsou koncipovány nové efektivnější alternativní sankce, které jsou formulovány i se zřetelem na přiměřenou satisfakci obětí trestných činů. Bylo třeba změnit hierarchii sankcí a byl kladen důraz na individuální přístup k řešení trestních věcí, předpokládající širokou možnost využití alternativních sankcí k zajištění pozitivní motivace pachatele. Zákonodárce předpokládal, že se změny projeví pozitivním směrem v uplatňované sankční politice, a to především snížením aplikace krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody a snížením počtu vězňů.

V případě nepodmíněného trestu odnětí svobody i po účinnosti nového zákoníku pokračoval nárůst počtu ukládaných nepodmíněných trestů odnětí svobody, který započal

již v předchozích letech. Tím samozřejmě docházelo i k postupnému zvyšování vězeňské populace. Tato skutečnost měla samozřejmě i negativní odraz ve struktuře osob ve výkonu trestu odnětí svobody dle délky trestu.

Hlavní příčinou je posilování trestní represe, které se projevilo v trestním zákoníku i ve zvýšení trestů za méně závažnou kriminalitu (konkrétně šlo o trestné činy krádeže § 205 TrZ, zanedbání povinné výživy § 196 TrZ a maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání § 337 TrZ – a to i v závislosti na recidivě), což vedlo k výraznějším nárůstu nepodmíněných trestů odnětí svobody. Jelikož jde o nejčastěji páchanou trestnou činnost, tak nebylo překvapení, že se zpřísnění projevilo nepříznivě i ve složení odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody podle délky uloženého trestu. Přihlédne-li se k tomu, že současně působil pomalý „náběh“ nových alternativních trestů, a to především domácího vězení, u kterého to bylo způsobeno především nezajištěním předpokládané elektronické kontroly jeho výkonu, mělo spojení těchto skutečností zásadní negativní efekt, neboť zejména drobná majetková kriminalita, zanedbání povinné výživy a maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání tvoří v České republice dlouhodobě okolo 70 % odsouzené trestné činnosti. Po přijetí nového trestního zákoníku došlo i k nárůstu odsouzených k trestům nad 15 let, a to v důsledku zpřísnění trestních sazeb u závažných trestných činů. Od roku 2010 došlo k podstatnému nárůstu osob ve výkonu trestu odnětí svobody s trestem v trvání od 6 měsíců do 3 let a v prvních letech účinnosti nového trestního zákoníku navýšilo počet vězňů o cca 2 700 osob.

Na výše uvedené zákonodárce reagoval novelou trestního zákoníku č. 390/2012 Sb. tak, že byl zmírněn postih v případě trestných činů zanedbání povinné výživy a maření výkonu úředního rozhodnutí. Dalším důležitým faktorem pro sankční politiku resp. vlivu na stav vězeňské populace byla amnestie prezidenta ze dne 1. 1. 2013, č. 1/2013 Sb., která mimo jiné prominula podmíněně odložené tresty odnětí svobody, které nepřevyšují dva roky (amnestováno bylo 80 630 osob). Početně významné bylo též amnestování nepodmíněných trestů do 1 roku (18 627 osob) či obecně prospěšných prací (9 660 osob), a to vždy zároveň s fikcí zahlázení.

Pokud se detailně zaměříme na vymezení hlavních příčin nárůstu počtu vězňů osob po přijetí nového trestního zákoníku, tak jejich vyčerpávající výčet přináší ve svých výzkumech Scheinost a Marešová (k tomu srovnej Scheinost, Válková, & kol., 2015; Marešová & kol., 2016). Podle těchto autorů lze mezi zásadní příčiny zařadit: **nenaplnění hlavního cíle trestního zákona – depenalizace, zpřísnění postihu u zvláště závažných zločinů a především zpřísnění postihu recidivy u skutkových podstat frekventovaných trestných činů a dlouhodobé neřešení problematiky recidivy.**

Aby trestní politika fungovala, je zapotřebí vytvořit podmínky, a to jak v oblasti legislativy a trestní justice, tak zejména v rámci širší sociální politiky. Nezbytným předpokladem je motivace pachatele se změnit, schopnost takové změny dosáhnout a příležitost, aby k něčemu takovému mohlo dojít. Z kriminologických výzkumů je známo, že pozitivní zvrat v kriminální kariéře u většiny pachatelů nastartují faktory, které působí v jeho přirozeném sociálním prostředí (stabilní zaměstnání, nalezení bydliště, nalezení životního partnera, narození vlastních dětí). Domníváme se, že ke snížení vězeňské populace mohou přispět opatření, která jsou popsána v kriminologických výzkumech v oblasti trestní a sankční

politiky, které byly realizovány v Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (k tomu blíže Marešová & kol., 2016 nebo Scheinost & kol., 2014 a další). Domníváme se, že snížit vězeňskou populaci pomůže prosazení níže uvedených kroků: **řešit trestnou činnost recidivistů, včetně řešení problematiky postihu recidivy u trestného činu krádeže dle § 205 odst. 2 TrZ; zabývat se dekriminací trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 TrZ; zavést systém elektronického monitoringu u trestu domácího vězení; změnit strukturu uložených alternativních; analyzovat příčiny malého využívání peněžitého trestu a navrhnout opatření vedoucí k jeho zvýšené aplikaci; vybudovat funkční trestní politiku provázanou na politiku sociální.**

Mezi základní cíle trestní politiky patří efektivní působení na odsouzené pachatele, aby v kriminální kariéře dále nepokračovali. Informace o případné recidivě jsou významným měřítkem úspěchu či selhání jednotlivých intervencí justičního systému. **Recidiva, její četnost a vývoj slouží jako základní kritérium účinnosti intervenčních aktivit.**

Kriminální recidivu v obecné rovině zpravidla chápeme jako další trestnou činnost, jíž se dopustí jedinec, který byl za kriminální jednání trestán již v minulosti. Přesné vymezení tohoto termínu je ovšem problematické, neboť na něj můžeme nahlížet z různých úhlů pohledu. Často se hovoří například o potřebě rozlišit recidivu ve významu trestně právním (pachatel se dopustí trestného činu poté, co již byl za předchozí trestný čin pravomocně odsouzen), v kriminalisticko-statistickém (pachatelé opětovně evidovaní v kriminálních statistikách) a v kriminologickém (opětovně asociální jednání bez ohledu na to, zda byl pachatel za předchozí skutek potrestán či stíhán).

Na rozdíl od jiných zemí není v České republice kriminální recidiva ve vztahu k uloženým sankcím a jejich efektivitě statisticky sledována. Policejní i soudní statistiky sice uvádějí podíl recidivistů na celkovém počtu stíhaných či odsouzených osob, avšak nelze z nich odvodit, jaké konkrétní tresty či jiná opatření byly vůči těmto jedincům v minulosti uplatněny. I pro srovnatelnost statistických údajů o recidivě platí, že komparace jejího stavu v odlišných časových úsecích na stejném území, bez hlubšího a zasvěceného komentáře, bude spíše zavádějící a nebude dokumentovat skutečné rozdíly a změny.

Statistiky Ministerstva vnitra a Policie ČR jsou publikovány ve formě Zpráv o bezpečnostní situaci na území České republiky a Statistických přehledů kriminality. Tyto dokumenty představují cenný zdroj informací o počtu stíhaných a vyšetřovaných recidivistů, jakož i o tom, kolik z evidovaných skutků recidivisté spáchali. V porovnání se statistickými údaji resortu spravedlnosti je v těchto materiálech pojmána o poznání šířeji, neboť za recidivistu je zde považován takový pachatel úmyslného trestného činu, který již byl v minulosti za jiný úmyslný čin pravomocně odsouzen. Ze zmíněných statistik je zřejmé, že podíl recidivistů na počtu všech stíhaných osob měl v letech 1993–2015 převážně vrůstající tendenci. O podílu recidivistů na celkovém počtu stíhaných a vyšetřovaných osob dle vybraných druhů kriminality, tak jak jej sledují zprávy o bezpečnostní situaci na území České republiky z let 2000–2015, lze v obecné rovině konstatovat, že je zřejmý vzrůstající trend tohoto podílu u většiny z vybraných druhů kriminality. Vždyť zatímco v roce 2000 činil necelou třetinu, v roce 2015 již činil více než polovinu.

Recidiva trestné činnosti a ukládání trestů odsouzeným, kteří byli soudy označeni jako recidivisté, je Ministerstvem spravedlnosti ČR dlouhodobě sledována a každoročně vykazovaná ve statistické Ročence kriminality Ministerstva spravedlnosti (Msp). Recidivisté byli evidováni v soudních statistikách do roku 2010 podle § 34 trestního zákona (zákon č. 140/1961 Sb.). Jako recidivisté byli v soudních statistikách označeni odsouzení, kteří již byli pro trestný čin odsouzení a spáchali druhý nebo další trestný čin pro právní moci předchozího odsuzujícího rozsudku, a soudy tuto okolnost, podle povahy předchozího odsouzení, považovaly za přitěžující. Do přijetí nového trestního zákoníku byli v ročence sledováni i zvlášt nebezpeční recidivisté podle § 41 trestního zákona. Po nabytí účinnosti nového trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.) se eviduje ve statistikách tzv. soudem označený recidivista, a to v případech, když soud přihlíží při ukládání trestu odsouzenému k jeho dřívější trestné činnosti podle § 34 písm. l) trestního zákona resp. § 42 písm. p) TrZ.

Ze statistických přehledů Msp je zřejmé, že od roku 1989 se snižoval počet odsouzených osob označených soudy za recidivisty. Jejich nejnižší podíl z celkového počtu odsouzených osob byl vykázán v posledním roce účinnosti starého trestního zákona (zák. č. 140/1961 Sb.), a to v roce 2009 – 9,1 %. I po přijetí nového trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.) justiční statistiky vykazují snížení podílu odsouzených osob označených soudem za recidivisty (tzn. označených na základě podmínek stanovených trestním zákoníkem jako recidivisté). V roce 2014 činil podíl na odsouzených osobách 6,3 % a v předchozím roce byl podíl 5,5 %, což je nejméně od roku 1989. Hlavní důvod je nová právní úprava, kdy je recidiva (předchozí odsouzení za trestný čin) posuzována jako přitěžující okolnost a takto je dále vykazována ve statistikách. Z obrazu celkové trestní politiky je samozřejmě problematická trestná činnost recidivistů, a to zejména pohledem ukládání nepodmíněných trestů odnětí svobody. Po roce 1989 se snižoval počet i podíl uložených nepodmíněných trestů i u osob označených soudy za recidivisty. Po roce 2010 počet recidivistů na uložených nepodmíněných trestech opět klesá.

Velmi důležitou informaci o úspěšnosti předchozího trestu odnětí svobody přináší recidiva v penologickém pojetí. Jde o sledování opakovaného pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody. Penologické pojetí recidivy je užší než recidiva v právním pojetí, neboť eviduje pouze pachatele, kteří již dříve byli vězněni. Údaj o ní je součástí statistik, které vydává Vězeňská služba ČR. Zhruba dvě třetiny odsouzených se totiž další trestné činnosti dopustilo i přesto, že s jeho výkonem mělo již zkušenost (často dokonce opakovanou).

V posledních letech se usiluje o zdokonalení systému sběru dat o recidivě ve všech členských zemích, a to i za účelem jejich vzájemné komparace. **I ve většině zemí EU je recidiva chápána jako základní a ničím nenahraditelné měřítko efektivity ukládaných sankcí, což je ostatně plně ve shodě s její celkovou trestní politikou zdůrazňující nápravnou rovinu trestních sankcí i systematickou evaluaci jejich uplatňování. Uvedených skutečností si je dobře vědoma Rada Evropy (viz např. Doporučení Rady k Evropským vězeňským pravidlům z roku 2006 či Doporučení o probačních pravidlech z roku 2010).**

V posledních dvou desetiletích se díky shromažďování a především digitalizaci policejních i soudních dat otevírají nové možnosti pro zkoumání recidivy v širším rozsahu. Jednotlivé státy se při měření a vyhodnocování kriminální recidivy významným způsobem liší. Zatímco v některých zemích se statistiky o recidivě staly nedílnou součástí celkových

justičních statistik, v jiných se trestní politika spoléhá pouze na dílčí kriminologické výzkumy. Základním předpokladem pro efektivní sledování recidivy je přitom v každém případě umožnění přístupu do standardních databází o trestné činnosti a o jejím řešení v jednotlivých fázích justičního systému, tedy do rejstříků trestů a jim podobných informačních systémů. Práci s daty a možnost mapovat recidivu kontinuálně za účelem sledování vývojových trendů usnadňuje jejich elektronizace, díky které je pak možné každoročně aktuálně vyhodnocovat recidivu v jednotlivých časových kohortách. Setkat se můžeme také s pokusy propojit tyto databáze s informacemi o významných sociodemografických proměnných, jako je vzdělání, zaměstnání či rodinný stav odsouzených osob (například registry obyvatel apod.). Takové analýzy jsou samozřejmě pro predikční účely ještě efektivnější. Mezi odborníky panuje shoda v tom, že by databáze recidivy měly být především co nejúplnější a co nejflexibilnější.

Jsme přesvědčeni, že touto cestou by se měla vydat i Česká republika, chce-li svou trestní politiku rozvíjet efektivně a racionálně. Vychází z něho i navržená metodika sledování kriminální recidivy ve vztahu k uloženým sankcím z databáze Rejstříku trestů. Takovému řešení nahrává i skutečnost, že veškeré údaje jsou dnes zpracovávány elektronicky, a realizace zamýšlených analýz je proto do jisté míry otázkou spíše technického charakteru. Informace o účinnosti vybraných sankcí by se v budoucnu mohly stát běžnou součástí justičních statistik.

Sledování efektivity sankcí podle kritéria následné recidivy odsouzených může výrazným způsobem ovlivnit probíhající diskusi o trestní politice a jejím celkovém směřování. Znalost faktů umožní přistupovat k dané problematice racionálně, přičemž v situaci, kdy se výsledný efekt alternativních trestů jeví velmi podobný efektu trestu odnětí svobody, se otevírá šance zohlednit výrazněji také kritéria typu ekonomických nákladů.

Summary

The monograph “The effectiveness of criminal policy from the perspective of recidivism” is one of the results of a project undertaken at the Institute of Criminology and Social Prevention (hereinafter referred to as the “Institute”), based on the decision to provide purpose-built support from public resources for research and development. Support was provided from the budget chapter of the Ministry of the Interior, as part of the Security Research for the Needs of the State programme between 2010 and 2015 ((BV II/1 – VZ), to deal with the project entitled “Verifying the effectiveness of criminal policy in relation to trends in the development, number and structure of the prison population”, having identification code VF20152016043.

Criminal policy must generally be understood as part of general policy that articulates the objectives and means of social control of crime using criminal law. Criminal policy should ensure that people are protected from crime and that recidivism is limited, but at the same time does not lead to an excessive increase in the number of prisoners. The term criminal policy is joined in specialised literature by the term sanctioning policy. One of the key topics of modern criminal policy is the issue of recidivism. If society endeavours, through programmes, to ensure that the intervention of the justice system leads an offender to end his criminal career, it is precisely such information about his possible future criminal activity that is used to judge the success or otherwise of the relevant measures. It comes as no surprise that interest in this information has been rising in recent years.

Our research project concentrated on the implementation of criminal and sanctioning policy and its influence on the character and size of the prison population. The aim was to analyse the main development trends in sanctioning policy after the adoption of the new Criminal Code. The results of the project also offer proposals for legislative and conceptual measures aimed at ensuring that criminal policy provides better protection to the people from crime, while not concurrently leading to an excessive increase in the number of prisoners. The aim of the research was also to generate a proposed system of regular monitoring and evaluation of recidivism among convicted persons in the Czech Republic that will allow long-term, conceptual monitoring of data about recidivism.

When we consider the period in the Czech Republic following the Velvet Revolution, we can consider as fundamental from the perspective of criminal and sanctioning policy depenalisation and decriminalisation, broadening the range of alternative punishments after 1989, a major amendment to the Rules of Criminal Procedure and an amendment to the Criminal Code, Act No. 265/2001 Sb., which influenced the decision-making of courts with regard to punishments, the adoption of Act No. 218/2003 Sb. on juvenile justice and finally the adoption of a new Criminal Code, Act No. 40/2009 Sb.

If we concentrate on the period after the adoption of the new Criminal Code, we can confirm that there have been considerable changes in the legal regulation of criminal sanctions. The new philosophy of criminal sanctions draws on the principle of depenalisation, whereby existing criminal sanctions (sentences and protective measures) are regulated to the required extent and new, more effective alternative sanctions are conceived and articu-

lated with consideration for adequate satisfaction of the victims of crimes. The hierarchy of sanctions had to be amended and emphasis was placed on an individual approach to the resolution of criminal matters that assumed the broad option of using alternative sanctions to ensure positive motivation of the offender. The legislator supposed that the changes would be manifested in a positive way in the applied sanctioning policy, primarily by reducing the application of short-term unsuspended prison sentences and reducing the number of prisoners.

In the case of unsuspended imprisonment, the rise in the number of imposed unsuspended prison sentences that began in previous years continued even after the effective date of the new Criminal Code. This naturally led to a gradual increase in the prison population. This fact was obviously reflected negatively in the structure of persons serving a prison sentence according to the length of the sentence.

The main cause is reinforcement of criminal repression, which was manifested in the Criminal Code and in an increase in sentences for less serious crimes (specifically the crime of theft, Section 205 of the Criminal Code, neglect of compulsory maintenance, Section 196 of the Criminal Code, and frustrating the enforcement of an official decision and reporting, Section 337 of the Criminal Code – also linked to recidivism), which led to a significant increase in unsuspended prison sentences. Since these are the most commonly-committed crimes, it was no surprise that this toughening was also manifested negatively in the composition of convicts serving a prison sentence according to the length of the sentence imposed. If we consider that, at the same time, new alternative sentences were slow in “taking off”, primarily house arrest (this caused mainly by failure to secure the anticipated electronic controls of adhering to the sentence), the combination of these situations had a fundamental negative effect, in that minor property-related crime, neglect of compulsory maintenance and frustration of the enforcement of an official decision and reporting in particular have long accounted for around 70 % of the criminal activity sentenced in the Czech Republic. There was also an increase in those convicted for longer than 15 years after the adoption of the new Criminal Code, again in consequence of the toughening of thresholds for serious crimes. There was a significant increase in the number of persons serving a prison sentence with a term of between 6 months and 3 years from 2010 onwards and the number of prisoners rose by approximately 2,700 people in the first years of the effect of the new Criminal Code.

The legislator responded to the above with an amendment to the Criminal Code, No. 390/2012 Sb., such that sanctions were reduced for the crimes of neglect of compulsory maintenance and frustration of the enforcement of an official decision. Another important factor for sanctioning policy, and the effect on the level of the prison population, was the President’s Amnesty of 1. 1. 2013, No. 1/2013 Sb., which *inter alia* pardoned suspended prison sentences not exceeding two years (some 80,630 people were given amnesty). The amnesty given to unsuspended sentences of up to 1 year (18,627 people) or community service (9,660 people), invariably with the fiction of expungement, was also significant in terms of numbers.

If we concentrate in detail on defining the main causes of the increase in the number of prisoners after the adoption of the new Criminal Code, there is an exhaustive list in the

research of Scheinost and Marešová (compare Scheinost, Válková, et al, 2015; Marešová et al, 2016). According to these authors, the main causes include: **failure to achieve the main objective of criminal law – depenalisation, toughening sanctions for particularly serious crimes and primarily toughening sanctions for recidivism for the bodies of frequented crimes and long-term failure to deal with the issue of recidivism.**

For criminal policy to work, the conditions must be created in the area of legislation and criminal justice and within the scope of broader social policy. Essential requirements are the motivation the offender has to change, the ability to achieve such change and the opportunity for something like this to happen. It is known from criminological research that a positive reversal of a criminal career among most offenders is triggered by factors that are active in his natural social environment (stable employment, finding a place to live, finding a life partner, the birth of his own children). We suppose that a reduction in the prison population could be helped by measures which are on the one hand the result of research by the Institute in the sphere of criminal and sanctioning policy and on the other by the result of the work of the Institute for the Ministry of Justice in the form of source materials, opinions or assignments in the area of criminal and sanctioning policy (for more see Marešová et al, 2016, or Scheinost et al, 2014, and others). We assume that implementing the steps specified below will help reduce the prison population: **dealing with the criminal activity of recidivists, including dealing with the issue of sanctions for recidivists for the crime of theft according to Section 205 of the Criminal Code; dealing with the decriminalisation of the crime of neglect of compulsory maintenance according to Section 196 of the Criminal Code; introducing a system of electronic monitoring for the sentence of house arrest; changing the structure of imposed alternatives – analysing the causes of the low use of pecuniary punishment and proposing measures leading to the increased application thereof; building a functioning and tied criminal policy.**

Among the fundamental aims of criminal policy is its positive effect on convicted offenders in order that they do not continue in their criminal careers. Information about possible recidivism is a significant gauge of the success or failure of individual interventions of the justice system. **Recidivism, its frequency and development serve as the fundamental criteria of the effectiveness of intervention activities.**

As far as the term criminal recidivism is concerned, we usually understand it a general level to be further criminal activity committed by an individual who has been convicted of criminal behaviour in the past. Of course, a precise definition of the term is problematic because we can view it from various angles of perspective. We often talk of, for example, the need to distinguish recidivism in the criminal law sense (an offender commits a crime after having been lawfully convicted of a previous crime), in the criminal-statistical sense (offenders repeatedly recorded in criminal statistics) and in the criminological sense (repeat asocial behaviour irrespective of whether the offender was punished or sanctioned for a previous deed).

In contrast to other countries, recidivism is not statistically monitored in relation to the sanctions imposed and their effectiveness. Police and court statistics do present the share of recidivists in the total number of prosecuted or convicted persons, but we cannot deduce from these which specific sentences or other measures were used against these

individuals in the past. It also stands for the comparability of statistical data on recidivism that a comparison of its level at different periods of time in the same territory without any deeper or dedicated comment is more likely to be misleading and does not document actual differences and changes.

The statistics of the Ministry of the Interior and the Police of the Czech Republic are published in the form of Reports on Security Situations within the Territory of the Czech Republic and Statistical Overviews of Crime. These documents are a valuable source of information on the number of recidivists prosecuted and investigated and on how many of the deeds on record were committed by recidivists. In comparison with the statistical data at the department of justice, the scope is considerably broader in such material since a recidivist here is adjudged to be an offender having committed a wilful crime who has already been lawfully convicted of a wilful crime in the past. It is clear from the statistics in question that the share of recidivists in the number of all prosecuted persons had a predominantly rising tendency between 1993 and 2015. We can, at a general level, say about the share of recidivists in the total number of prosecuted and investigated persons according to selected types of crime, as they are monitored in reports on security situations within the territory of the Czech Republic from 2000 – 2015 that the rising trend of this share is clear in most of the selected types of crime. After all, whereas it was not quite a third in 2000, it had reached more than one-half by 2015.

Recidivism of crime and the imposition of sentences on those convicted, deemed by courts to be recidivists, has been monitored by the Ministry of Justice of the Czech Republic for a long time now and is shown in the statistical Yearbook of Crime of the Ministry of Justice (MoJ). Recidivists were kept on record in court statistics until 2010 according to Section 34 of the Criminal Code (Act No. 140/1961 Sb.). Convicts that had already been convicted of a crime and had committed a second or further crime following the legal force of a prior convicting judgment were termed recidivists in court statistics and the courts considered this circumstance to be aggravating, depending on the nature of the previous conviction. Particularly dangerous recidivists according to Section 41 of the Criminal Code were also monitored in the yearbook before the new Criminal Code was adopted. After the new Criminal Code (Act No. 40/2009 Sb.) came into effect, so-called court-determined recidivists have been recorded in statistics in cases in which the court considers, when imposing a sentence on the convict, his previous criminal activity according to Section 34(l) of the Criminal Code or Section 42(p) of the Criminal Code.

It is clear from the statistical overviews of the MoJ that the number of convicted persons determined by the courts as recidivists has fallen since 1989. The lowest proportion in the total number of convicted persons was shown in the final year of effect of the old Criminal Code (Act No. 140/1961 Sb.) in 2009 – 9.1 %. Even following the adoption of the new Criminal Code (Act No. 40/2009 Sb.), justice statistics show a reduction in the proportion of convicted persons determined by the court as recidivists (i.e., designated as recidivists based on the conditions laid down by the Criminal Code). The share in convicted persons in 2014 was 6.3 % and last year 5.5 %, the lowest since 1989. The main reason for this is new legislation, in which recidivism (prior conviction for a crime) is considered to be an aggravating circumstance and is shown as such in statistics. The criminal activity of recidivists is, of course, problematic from the perspective of general criminal policy,

particularly the perspective of imposing unsuspended prison sentences. The number and the proportion of imposed unsuspended sentences also fell after 1989 among persons designated as recidivists. The number of recidivists in the number of imposed unsuspended sentences has fallen again since 2010.

Recidivism in the penological sense of the word provides us with very important information on the success of a previous prison sentence. This involves monitoring repeat imprisonment. The penological concept of recidivism is narrower than recidivism in the legal sense of the word since it puts on record only offenders who have previously been imprisoned. Data on this is found in the statistics issued by the Prison Service of the Czech Republic. Around two-thirds of convicts committed further criminal activity in spite of the fact that they had experience of the sentence (often repeated experience).

Efforts have been made in recent years to improve the system of gathering data on recidivism in all Member States for the purpose of its mutual comparison. **Recidivism is understood in most countries of the EU to be a fundamental and irreplaceable gauge of the effectiveness of imposed sanctions, which is for that matter fully in accord with its general criminal policy, which stresses the corrective level of criminal sanctions and the systematic evaluation of their application. The Council of Europe is well aware of these facts (see, for example, Council Recommendation on European Prison Rules of 2006 or Recommendation on Probation Rules of 2010).**

New opportunities to examine recidivism to a broader extent have opened up in the past two decades as a result of the gathering and (primarily) digitalisation of police and court data. Individual states differ markedly in the measurement and evaluation of criminal recidivism. Whereas in some countries statistics about recidivism have become an integral part of overall justice statistics, in others the crime policy relies only on partial criminological research. The fundamental condition for effective monitoring of recidivism in each case is nonetheless enabling access to standard databases of criminal activity and its resolution at individual stages of the justice system; therefore to criminal records and like information systems. Work with data and the possibility to continually map out recidivism for the purpose of monitoring development trends is made easier by its computerisation, thanks to which it is possible to evaluate recidivism in individual time cohorts on an annual basis. We also come across attempts to interconnect these databases with information on significant sociodemographic variables, such as the education, employment or marital status of convicted persons (for example, registers of the population etc.). Such analyses are of course even more effective for predictive purposes. There is agreement among experts that databases of recidivism should primarily be as complete and as flexible as possible.

We are convinced that the Czech Republic should also go down this road if it wants to effectively and rationally develop its criminal policy. The proposed methodology of monitoring criminal recidivism in relation to imposed sanctions from the database of the Criminal Records also draws on this. The fact that all data is now processed electronically favours such a solution and the implementation of the intended analyses is therefore more of a technical nature, at least to a certain extent. We are convinced that information about the effectiveness of selected sanctions could in the future become a standard element of justice statistics.

Monitoring the effectiveness of sanctions according to the criterion of subsequent recidivism could significantly influence the ongoing discussion about criminal policy and its general direction. Knowledge of the facts allows us to approach the issue rationally, whereby in the situation in which the resultant effect of alternative sentences appears to be very similar to the effect of imprisonment, the chance opens up to take criteria such as economic costs into greater consideration.

Translated by: Presto

Použité prameny

- Aebi, M. F., Tiago, M. M., & Burkhardt, C. (2015). *SPACE I – Council of Europe Annual Penal Statistics: Prison populations. Survey 2014*. Strasbourg: Council of Europe.
- Albrecht, H.-J. (2014). Concepts and Potentials of Recidivism Statistics: An International Comparison. V H.-J. Albrecht, & J.-M. Jehle, *National Reconviction Statistics and Studies in Europe* (stránky 13–24). Göttingen: Universitätsverlag Göttingen.
- Baumer, E., Wright, R., Kristinsdottir, K., & Gunnlaugsson, H. (2002). Crime, Shame and Recidivism: The Case of Iceland. *British Journal of Criminology*, vol. 41, 40–59.
- Bushway, S., Brame, R., & Paternoster, R. (2004). Connecting desistance and recidivism: measuring changes in criminality over the lifespan. V S. Maruna, *Immarigeon, After Crime and Punishment: Pathways to Offender Reintegration* (stránky 85–101). Cullompton: Willan Publishing.
- Decodts, D. (2005). Juvenile Reconviction in Northern Ireland 2001. *Research and Statistical Bulletin 6/2005*.
- Department of Prison and Probation. (2001). *Recidivism 1996–1999*. Copenhagen: Department of Prison and Probation.
- Dušek, L. (6. 9 2014). *Jak amnestie změnila trestní politiku. Získáno 9. 11 2014, z Jiné právo: <http://jinepravo.blogspot.cz/2014/11/jak-amnestie-zmenila-trestni-politiku.html>*
- Farrall, S. (2002). *Rethinking What Works with Offenders: Probation, social context and desistance from crime*. Cullompton: Willan Publishing.
- Fink, D., & Ducommun-Vaucher, S. (2014). Statistical Recidivism Analyses in Switzerland. V H.-J. Albrecht, & J.-M. Jehle, *National Reconviction Statistics and Studies in Europe*. Göttingen: Universitätsverlag Göttingen.
- Gřivna, T., Scheinost, M., & Zoubková, I. (2014). *Kriminologie*. Praha: Wolters Kluwer.
- Home Office. (2005). *Juvenile reconviction: results from the 2003 cohort*. London: Stationary Office.
- Hulmáková, J., & Rozum, J. (11–12 2012). Aktuální trendy sankční politiky v ČR. *Trestněprávní revue 11–12*, 256–262.
- Hypén, K. (2004). *Released from prison in Finland 1993–2001 and the re-entered*. Helsinki.
- Chromý, J. (11 2009). K právnímu pojetí recidivy v novém trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*, stránky 325–358.
- Irish Prison Service. (2013). *Irish Prison Service Recidivism Study*. Načteno z <http://www.irishprisons.ie/images/pdf/recidivismstudys2.pdf>
- Jehle, J., Heinz, W., & Sutterer, P. (2003). *Legalbewährung nach strafrechtlichten Sanktionen. Ein kommentierte Rückfallstatistik*. Berlin: Bundesministerium der Justiz.
- Jehle, J.-M. (2014). Approach, Structure and Outcome of the German Reconviction Study. V H.-J. Albrecht, & J.-M. Jehle, *National Reconviction Statistics and Studies in Europe*. Göttingen: Universitätsverlag Göttingen.
- Kalmthout, A., & Durnescu, I. (2008). *Probation in Europe*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
- Kensey, A., & Tournier, P. (2005). *Base de données prisonniers du passé?* Paris: Ministère de la Justice/Université Paris I.
- King, S. (2014). *Desistance transitions and the impact of probation*. London: Routledge.
- Kristoffersen, R. (2010). Relapse study in the correctional of the Nordic countries. *Euro-Vista, Vol. 2, No. 3*, 168–176.
- Lloyd, C., Mair, G., & Hough, M. (1994). *Explaining reconviction rate: A critical analysis*. London: Home Office.

- Maruna, S., Le Bel, T., Mitchell, N., & Naples, M. (2004). Pygmalion in the reintegration process: desistance from crime through the looking glass. *Psychology, Crime and Law*, 10 (3), 271–281.
- Marešová, A., & kol. (2011). *Kriminální recidiva a recidivisté*. Praha: IKSP.
- Marešová, A., & kol. (2015). *Analýza trendů kriminality v ČR v roce 2014*. Praha: IKSP.
- Marešová, A., & kol. (2016). *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza*. Praha: IKSP.
- McMullan, S., & Ruddy, D. (2005). Adult Reconviction in Northern Ireland 2001. *Research and Statistical Bulletin* 3/2005.
- McNeill, F. (2000). Defining effective probation: frontline perspectives. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 382–397.
- McNeill, F. (2009). What works and what's just. *European Journal of Probation*, 21–40.
- Merrington, S., & Stanley, S. (2007). Effectiveness: who counts what? V L. Gelsthorpe, & R. Morgan, *Handbook of Probation* (stránky 428–458). Cullompton: Willan Publishing.
- Ministry of Justice. (2011). *Compendium of Reoffending Statistics and Analysis*. London: Ministry of Justice Statistics Bulletin.
- Ministry of Justice. (2013). *Proven Re-offending Statistics Quaterly Bulletin*. London: Ministry of Justice Statistics Bulletin.
- Musil, J. (1998). Úloha trestního práva při reformě trestního práva. *Trestní právo* 1, 3–5.
- Pilgram, A. (1994). Wandel und regionale Varianten der Jugendgerichtspraxis auf dem Prüfstand der Österreichischen Rückfallstatistik. *Österreichische Juristenzeitung*, vol. 49, stránky 121–126.
- Robinson, G., & Raynor, P. (2006). The future of rehabilitation: what role for the probation service? *Probation Journal*, 334–346.
- Rozum, J., Háková, L., Tomášek, J., & Vlach, J. (2016). Recidiva jako měřítko účinnosti trestní politiky. *Trestně právní revue* 9, 209–2012.
- Rozum, J., Kotulan, P., & Tomášek, J. (2008). *Účinnost dohledu u osob podmíněně propuštěných*. Praha: IKSP.
- Rozum, J., Kotulan, P., Špejra, M., & Tomášek, J. (2011). *Probační programy pro mladistvé*. Praha: IKSP.
- Scottish Executive National Statistics. (2005). *Reconvictions of offenders discharged from the custody or given non-custodial sentences in 1999*. Načteno z Statistical Bulletin Criminal Justice series CrJ/2005/7: <http://www.gov.scot/Publications/2005/06/20134117/41183>
- Shapland, J., Bottoms, A., Farrall, S., McNeill, F., Priede, C., & Robinson, G. (2012). *The quality of probation supervision – a literature review*. Sheffield: The University of Sheffield.
- Scheinost, M., & kol. (2013). *Trestní sankce a jejich odraz v praxi, tisku a v názorech veřejnosti*. Praha: IKSP.
- Scheinost, M., & kol. (2014). *Sankční politika pohledem praxe*. Praha: IKSP.
- Scheinost, M., & kol. (2015). *Trestní sankce – jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství*. Praha: IKSP.
- Scheinost, M., Válková, H., & kol. (2015). *Sankční politika a její uplatňování*. Praha: IKSP.
- Sklenička, J., & Rozum, J. (2014). K problematice neplacení výživného. *Trestněprávní revue* 10, 239–244.
- Spicer, K., & Glicksman, A. (2004). *Adult reconviction: results from the 2001 cohort*. London: Home Office.
- Statistics Norway*. (2006). Načteno z <https://www.ssb.no/en/>
- Storz, R. (1997). *Rückfallraten, Taux de récidive*. Bern: Swiss Federal Statistical Office.

- Suchý, O. (1971). *Recidiva. Komparativní studie. I.* Praha: Výzkumný ústav kriminologický.
- The Swedish National Council of crime Prevention. (2005). *Kriminalstatistik 2004 (ch. 6)*. Stockholm.
- Tomášek, J. (2010). *Úvod do kriminologie – jak studovat zločin*. Praha: Grada
- Tomášek, J., Diblíková, S., & Scheinost, M. (2016). *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Praha : IKSP.
- Wartna, B., & Nijssen, L. (2006). National Studies on Recidivism: An inventory of large-scale recidivism research in 33 European countries. *Research and Documentation Centre (WODC): WODC-Studies on Recidivism Fact Sheet, 11*, stránky 1–10.
- Wartna, B., Blom, M., & Tollenaar, N. (2011). *The Dutch Recidivism Monitor (Memorandum 2011–3a) 4th, Revised edition*. Načteno z <http://english.wodc.nl/onderzoeksdatabase/1964b-brochure-the-dutch-recidivism-monitor.aspx>
- Wartna, B., Blom, M., Tollenaar, N., & Bogaerts, S. (2004). *The Dutch Recidivism Monitor (WODC 2004)*. Načteno z <https://champpenal.revues.org/445>
- Wartna, B., Knowles, I., Morton, I., Alma, S., & Tollenaar, N. (2014). Comparison of Reoffending Rates across Countries: An International Pilot Study. V H.–J. Albrecht, & J.–M. Jehle, *National Reconviction Statistics and Studies in Europe*. Göttingen: Universitätsverlag Göttingen.
- Wartna, B., Tollenaar, N., & Blom, M. (2005). *Recidive 1997. Een cijfermatig overzicht van de strafrechtelijke recidive van volwassenen en jeugdige daders*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Zara, G., & Farrington, D. (2016). *Criminal Recidivism: Explanation, prediction and prevention*. New York: Routledge.

Přehled titulů vydaných v edici Institutu pro kriminologii a sociální prevenci od roku 2012

Ediční řada Studie:

2016

- 431 Blatníková, Š., Faridová, P., Vranka, M. *Kriminální styly myšlení: Inventář PICT-cz.*
- 432 Marešová, A., Biedermanová, E., Rozum, J., Tamchyna, M. & Zhřivalová, P. *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza.*
- 433 Blatníková, Š. *Nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí.*
- 435 Holas, J., Krulichová, E., Háková, L., Scheinost, M. *Regionální kriminalita a její odraz v kvalitě života obyvatel.*
- 437 Diblíková, S., Cejp, M., Štefunková, M., Smejkal, V. & Martinková, M. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2015.*
- 438 Tomášek, J., Diblíková, S. & Scheinost, M. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy.*

2015

- 423 Scheinost, M., Háková, L., Rozum, J., Tomášek, J. & Vlach, J. *Trestní sankce – jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí III.).*
- 424 Marešová, A., Havel, R., Martinková, M. & Tamchyna, M. *Násilná kriminalita v nejisté době.*
- 425 Marešová, A., Biedermanová, E., Diblíková, S., Požár, J. & Martinková, M. *Analýza trendů kriminality v ČR v roce 2014.*
- 426 Zeman, P., Štefunková, M. & Trávníčková, I. *Drogová kriminalita a trestní zákoník.*
- 427 Večerka, K. & Štěchová, M. *Preventivní praxe po novelizaci zákona o sociálně-právní ochraně dětí.*
- 428 Blatníková, Š., Faridová, P. & Zeman, P. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé.*
- 429 Scheinost, M., Válková, H., (eds.) *Sankční politika a její uplatňování. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí IV.).*
- 430 Cejp, M., Blatníková, Š., Háková, L., Holas, J., Trávníčková, I. & Vlach, J. *Společenské zdroje vývoje organizovaného zločinu.*
- 422 Škvain, P. *Zabezpečovací detence z pohledu vybraných zahraničních právních úprav.*

2014

- 414 Martinková, M., Slavětinský, V. & Vlach, J. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR.*
- 415 Štěchová, M. & Večerka, K. *Systémový přístup k prevenci kriminality mládeže.*
- 417 Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Martinková, M. & Rozum, J. *Analýza trendů kriminality v roce 2013.*
- 418 Blatníková, Š., Faridová, P. & Zeman, P. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost.*
- 419 Scheinost, M., Háková, L., Rozum, J., Tomášek, J. & Vlach, J. *Sankční politika pohledem praxe. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí II.).*

2013

- 403 Košťál, J. *Vybrané metody vícerozměrné statistiky*. (Vybrané metody kriminologického výzkumu – svazek 4).
- 404 Pojman, P. *Ruský a ukrajinský organizovaný zločin*.
- 405 Tomášek, J. *Self-reportové studie kriminálního chování*. (Vybrané metody kriminologického výzkumu – svazek 5).
- 406 Holas, J. *Politický radikalismus a mládež*.
- 408 Zeman, P., Diblíková, S., Slavětínský, V. & Štefunková, M. *Zkrácené formy trestního řízení – možnosti a limity*.
- 410 Scheinost, M., a kol. *Trestní sankce a jejich odraz v praxi, tisku a v názorech veřejnosti. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí I.)*.
- 411 Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Kuchařík, K., Martinková, M. & Scheinost, M. *Analýza trendů kriminality v roce 2012*.
- 412 Holas, J. & Večerka, K. *Stát a občan v prevenci kriminality*.

2012

- 397 Cejp, M. (ed.) *Selected Results of Research Activities of ICSP in the Years 2008–2011*.
- 398 Marešová, A., Cejp, M., Martinková, M., Tomášek, J., Vlach, J. & Zeman, P. *Crime in the Czech Republic in 2010*.
- 399 Večerka, K. *Mládež o kriminalitě a etice každodennosti*.
- 402 Marešová, A., Biedermanová, E., Cejp, M., Holas, J., Martinková, M. & Tomášek, J. *Analýza trendů kriminality v roce 2011*.

Ediční řada Prameny:

2016

- 434 Heiskanen, M., Aebi, M. E., van der Brugge, W., Jehle, J.–M. *Evidence alternativních trestů a zjišťování míry atrice. Metodologická studie komparativních dat v Evropě*.
- 436 13. kongres OSN o prevenci kriminality a trestní justici. *Dauhá, Katar, 12.–19. dubna 2015*

2015

- 420 Francis, B., Humphreys, L., Kirby, S. & Soothill, K. *Kriminální kariéra v organizovaném zločinu*.
- 421 Mendel, R. A. *Mládeži nepřístupno. Argumenty pro snižování počtu odnětí svobody u mladistvých*.

2014

- 416 Benes, M. & Astbury, B. (eds.) *Problémy trestního soudnictví: evaluace programů, prevence kriminality, strach z kriminality a recidiva – pohledem australských kriminologů*.

2013

- 407 United Nations Office on Drugs and Crime *Odhad nezákonných finančních toků plynoucích z obchodu s drogami a jiného nadnárodního organizovaného zločinu*.
- 409 United Nations Office on Drugs and Crime *Světová zpráva o obchodování s lidmi 2012*.

413 European Forum for Urban Security *Pouliční násilí v EU: Skupiny mladistvých a násilí na veřejnosti.*

2012

395 Cejp, M. (ed.) *Britské strategické dokumenty k prevenci a potírání závažné trestné činnosti.*

396 Goodey, J. & Aromaa, K. (eds.) *Trestné činy z nenávisti (příspěvky ze Stockholmského kriminologického symposia 2006 a 2007).*

400 Marešová, A. (ed.) *Trendy kriminality ve světě a nové problémy a reakce v oblasti prevence kriminality a trestní justice.*

401 Diblíková, S. (ed.) *Rada Evropy a International Juvenile Justice Observatory k soudnictví nad mládeží.*

Plné texty všech titulů, publikovaných v edici Institutu pro kriminologii a sociální prevenci od roku 2000, jsou volně dostupné na webu IKSP www.kriminologie.cz v sekci Publikace.

Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy

Autoři: Jan Rozum
Jan Tomášek
Jiří Vlach
Lucie Háková

Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci
Nám. 14. října 12, Praha 5

Určeno: Pro odbornou veřejnost

Design: addnoise.org

Sazba: Lukáš Pracný, sazbaknih.cz

Tisk: Reprocentrum, a.s., Blansko

Dáno do tisku: prosinec 2016

Vydání: první

Náklad: 200 ks

